

91395

059

Հայաստանի Կոմունիստական Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեի Կրթության և Գրականության Կենտրոն

Վ Տ Ա Գ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑ

V D A G

ARMENIAN ALMANAC

1935

Ա. ՏԱՐԻ

ԿԱԶՄԵՑ

ԵՂԻՇԷ ՔՇՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻԲ»Ի, ՊՈՍԹԸՆ

2013

2001

Վ Տ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑ

Ա. ՏԱՐԻ
1935

ԿԱԶՄԵՑ
ԵՂԻՇԷ ՔՂՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԷՆԹ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

ՏՊԱՐԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի, ՊՈՍԹԸՆ

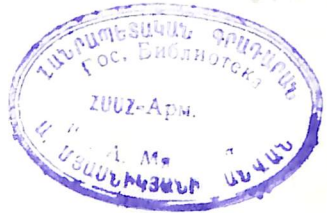
Handwritten signature and number 15225

2013

20878-ԱԿ

79-2002

Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ Ա. ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

«ՎՏԱԿ» տարեցույցին հրատարակութեան առթիւ պարտք կը զգամ ապաւինիլ ընթերցողներուս ներողամբտութեան, վասնզի Տարեցույցի մը կազմութիւնը մեծ փորձառութիւն պահանջելով հարկ էր անոր նուիրել աւելի ուշադրութիւն եւ ժամանակ:

Յաջորդ տարիներուն, սակայն, վստահ եմ թէ աւելի խնամուած գործ մը պիտի տամ ընթերցողներուն:

Այս առթիւ անկեղծ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս սատար հանդիսացան թէ «ՎՏԱԿ» ամսաթերթիս, որ բոլորեց վեց տարիներ, եւ թէ այս «ՎՏԱԿ» տարեցույցին:

Աղօթանուէր մաղթանօք

ԵՂԻՇԷ ՔԷՆՅՑ . ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Թրոյ-Ուոթրվիթ, Ն. Ե.

ՕՐԱՑՈՅՑ

1935 ԹՈՒԻՆ ԲՐԻՍՏՈՍԻ

4427-4428 ԲՈՒՆ ԹՈՒԻՆ ՀԱՅՈՑ

1384-1385 — ՏՈՄԱՐԱԿԱՆ ԹՈՒԻՆ ՀԱՅՈՑ

Ի Հայրապետութեան

Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ — 31 ՕՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ — 28 ՕՐ

- 1 Գշ. բկ. ԿԱՂԱՆԴ
- 2 Դշ. գձ. Դ. օր Պահոց Ծն.
- 3 Եժ. գկ. Ե. օր Պահոց Ծննդեան
- 4 Ուր. դձ. Զ. օր Պահոց Ծննդեան
- 5 Շք. դկ. Է. օր Պահոց Ծն.
- 6 Կիր. աձ. Ս. Ծննդի եւ ԱՍՏՈՒԱ-
ԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՅՍ.Ի
- 7 Բշ. ալ. Բ. օր Ծննդեան-Մեռելոց
- 8 Գշ. բձ. Գ. օր Ծննդեան-մեռելոց
- 9 Դշ. բկ. Դ. օր Ծննդեան-մեռելոց
- 10 Եշ. գձ. Ե. օր Ծննդեան-մեռելոց
- 11 Ուր. գկ. Զ. օր Ծննդեան-մեռելոց
- 12 Շք. դձ. Է. օր Ծննդեան-մեռելոց
- 13 Կիր. դկ. Ա. Կիրակի Ծն.
- 14 Բշ. աձ. Յովհ. Կարապետ
- 15 Գշ. ալ. Սրբոց տօն
- 16 Դշ. բձ. Պահք
- 17 Եշ. բկ. Սրբոց շգնաւորաց
- 18 Ուր. գձ. Պահք
- 19 Շք. գկ. Մանկանց եփեսոսի
- 20 Կիր. դձ. Բ. Կիրակի գկնի Ծննդեան
- 21 Բշ. դկ. Տօն Սրբոց
- 22 Գժ. աձ. Վահանայ Գողթնացւոյն
- 23 Դժ. ալ. Պահք
- 24 Եժ. բձ. Տօն Սրբոց
- 25 Ուր. բկ. Պահք
- 26 Շք. գձ. Աքանաս, Կիրեղ եւ Գրիգոր
Աստուածաբանի
- 27 Կիր. գկ. Գ. Կիրակի գկնի Ծննդեան
- 28 Բշ. դձ. Սրբոց Կուսանաց Վկայից
- 29 Գշ. դկ. Սրբոցն Տօն
- 30 Դշ. աձ. Պահք
- 31 Եշ. ալ. Նախահարց, Ադամայ, Ա-
բելի, Սեբայ, Ենովսայ, Ենովհայ,
Նոյի, Մելիսեդեկի, Աբրահամու,
Իսահակայ, Յակովբայ, Յովսեփայ,
Մովսէսի, Ահարոնի, Եղիազարու,
Յեսուայ, Սամփսոնի, Յեփթայեայ,
Բարակայ, Գեղեմի եւայլն:

- 1 Ուր. բձ. Պահք
- 2 Շք. բկ. Որդոց-քոռանց Ս. Լուսա-
ւորչի
- 3 Կիր. գձ. Դ. գկնի Ծննդեան
- 4 Բժ. գկ. Տօն Սրբոց
- 5 Գշ. դձ. Երկուստան Մարգարէից
- 6 Դժ. դկ. Պահք
- 7 Եշ. աձ. Տօն Սրբոց
- 8 Ուր. ալ. Պահք
- 9 Շք. բձ. Թաղէի Առաք. եւ Սանդուխտ
Կուսին
- 10 Կիր. բկ. Ե. գկնի Ծննդեան— Բարե-
կեցնում Առաջաւորաց (Ս. Սարգսի)
- 11 Բշ. գձ. Պահք
- 12 Գժ. գկ. Պահք, Երեկ.
- 13 Դժ. դձ. Պահք. Նախատօնակ
- 14 Եժ. դկ. Տեսնողնառայ
- 15 Ուր. աձ. Պահք. Յովհ. Մարգարէ
- 16 Շք. ալ. Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին
- 17 Կիր. բձ. Զ. գկնի Ծննդեան. հար-
սանիք
- 18 Բշ. բկ. Սր. Ատովմանց Զօրավարաց
- 19 Գշ. գձ. Սրբոց Սուբիասանց
- 20 Դշ. գկ. Պահք
- 21 Եշ. դձ. Սրբոց Ոսկեանց
- 22 Ուր. դկ. Պահք
- 23 Շք. աձ. Իսահակայ Հայրապետին
- 24 Կիր. ալ.
- 25 Բշ. բձ. Տօն Սրբոց
- 26 Գշ. բկ. Դեռնդեանց Բահանայից
- 27 Դժ. գկ. Պահք
- 28 Եժ. գձ. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՅ
ԵՒ 1036 ՎԿԱՅԻՑ

ՄԱՐՏ — 31 ՕՐ

- 1 Ուր. դձ. Պահք
- 2 Շք. դկ. Ս. Ժողովոյն Կ. Պալատի եւ
150 հայրապետաց. փակեալ յորան-
իրիկուան
- 3 Կիր. աձ. Բուն Բարեկեցում

- 4 Բշ. ակ. Ա. օր Մեծ Պահոց
- 5 Գշ. բձ. Պահի
- 6 Դե. բկ. Պահի. սկիզբ ապաշխարութեան կարգից
- 7 Եե. գձ. Պահի
- 8 Ուր. գկ. Պահի
- 9 Շք. դձ. Պահի. Թեոդորոսի Զօրավարին
- 10 Կիր. դկ. Բ. Բառասնորդաց «արտաբան»
- 11 Բշ. ան. Պահի
- 12 Գշ. ակ. Պահի
- 13 Դշ. բձ. Պահի
- 14 Եշ. բկ. Պահի
- 15 Ուր. գձ. Պահի
- 16 Շք. գկ. Պահի
- 17 Կիր. դձ. Գ. Բառասնորդաց «Անտակից»
- 18 Բշ. դկ. Պահի
- 19 Գշ. ան. Պահի
- 20 Դե. ակ. Պահի
- 21 Եշ. բձ. Պահի
- 22 Ուր. բկ. Պահի
- 23 Շք. գձ. Պահի Յովի. Երուսաղիմայ հայրապետին, Յովի. Օձնեցույն և Գր. Տարեւացույն, Յ. Որոտնեցույն
- 24 Կիր. գկ. Դրդ. Բառասնորդաց Տնտեսին
- 25 Բե. դձ. Պահի
- 26 Գշ. դկ. Պահի
- 27 Դշ. ան. Միջինի
- 28 Եե. ակ. Պահի
- 29 Ուր. բձ. Պահի
- 30 Շք. բկ. Բառասնից մանկանց
- 31 Կիր. գձ. Երդ. Դատարին

ԱՊՐԻԼ — 30 ՕՐ

- 1 Բե. գկ. Պահի
- 2 Գե. դձ. Պահի
- 3 Դշ. դկ. Պահի
- 4 Եշ. ան. Պահի
- 5 Ուր. ակ. Պահի
- 6 Շք. բձ. Պահի. Ս. Գր. Լուսաւորչի մուտն ի վերայն
- 7 Կիր. բկ. Զրդ. Բառասնորդաց Գալստեան Անտուր
- 8 Բշ. գձ. Պահի
- 9 Գշ. գկ. Պահի
- 10 Դշ. դձ. Պահի
- 11 Եե. դկ. Պահի
- 12 Ուր. ան. Պահի
- 13 Շք. ակ. Յիշատակ Ղազարու
- 14 Կիր. բձ. Ծաղկազարդ
- 15 Բե. բկ. Աւագ Երկուշաբթի
- 16 Գշ. գձ. Աւագ Երեքշաբթի

- 17 Դե. գկ. Աւագ Զորեքշաբթի
- 18 Եշ. դձ. Աւագ Հինգշաբթի Յիշատակ Ընթրեաց և Բոնիւլայի
- 19 Ուր. դկ. Աւագ Ուրբաթ. յիշատակ Զարչարանաց. Խաչելութեան, բարման ՅՍԻ.
- 20 Շք. ան. Աւագ Չարաթ. ճրագալոյց
- 21 Կիր. ակ. ԶԱՍԻԿ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵՆԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅՍԻ. ԳՍԻ.
- 22 Բշ. բձ. Բ. օր Զատկի. Մեռելոց
- 23 Գշ. բկ. Գ. օր Զատկի
- 24 Դշ. գձ. Դ. օր. ՏՕՆ 1-ՄԻԼԻՈՆ ՆԱ-ՀԱՏԱԿԱՅ ՀԱՅՈՅ
- 25 Եշ. գկ. Ե. օր Տօն
- 26 Ուր. դձ. Զ. օր Տօն
- 27 Շք. դկ. Է. օր Տօն. գլխատում Յովհաննէս Մկրտիչին
- 28 Կիր. ան. Նոր Կիրակի
- 29 Բշ. ակ. Թ. օր Յիւնաց
- 30 Գե. բձ. Ժ. օր Յիւնաց

ՄԱՅԻՍ — 31 ՕՐ

- 1 Դե. բկ. ԺԱ. օր Յիւնաց
- 2 Եե. գձ. ԺԲ. օր Յիւնաց
- 3 Ուր. գկ. ԺԳ. օր Յիւնաց
- 4 Շք. դձ. ԺԴ. օր Յիւնաց
- 5 Կիրակի դկ. Տօն Աշխարհամտրան Կանաչ Կիրակի
- 6 Բշ. ան. ԺԶ. օր Յիւնաց
- 7 Գշ. ակ. ԺԷ. օր Յիւնաց
- 8 Դշ. բձ. ԺԸ. օր Յիւնաց
- 9 Եշ. բկ. ԺԹ. օր Յիւնաց
- 10 Ուր. գձ. Ի. օր Յիւնաց
- 11 Շք. գկ. ԻԱ. օր Յիւնաց
- 12 Կիր. դձ. Կարմիր Կիրակի
- 13 Բշ. դկ. ԻԳ. օր Յիւնաց
- 14 Գե. ան. ԻԴ. օր Յիւնաց
- 15 Դշ. ակ. ԻԵ. օր Յիւնաց
- 16 Եշ. բձ. ԻԶ. օր Յիւնաց
- 17 Ուր. բկ. ԻԷ. օր Յիւնաց
- 18 Շք. գձ. ԻԸ. օր Յիւնաց
- 19 Կիր. գկ. Տօն Երեւման Խաչի
- 20 Բե. դձ. Լ. օր Յիւնաց
- 21 Գե. դկ. ԼԱ. օր Յիւնաց
- 22 Դշ. ան. ԼԲ. օր Յիւնաց
- 23 Եե. ակ. ԼԳ. օր Յիւնաց
- 24 Ուր. բձ. ԼԴ. օր Յիւնաց
- 25 Շք. բկ. ԼԵ. օր Յիւնաց
- 26 Կիր. գձ. ԼԶ. օր Յիւնաց
- 27 Բե. գկ. ԼԷ. օր Յիւնաց
- 28 Գշ. դձ. ԼԸ. օր Յիւնաց
- 29 Դշ. դկ. ԼԹ. օր Յիւնաց
- 30 Եշ. ան. Համբարձում
- 31 Ուր. ակ. ԽԱ. օր Յիւնաց

ՅՈՒՆԻՍ — 30 ՕՐ

- 1 Շք. բձ. ԽԲ. օր Յիւնաց
- 2 Կիր. բկ. Երկրորդ Ծաղկազարդ
- 3 Բշ. գձ. ԽԳ. օր Յիւնաց
- 4 Գշ. գկ. ԽԵ. օր Յիւնաց
- 5 Դշ. դձ. ԽԶ. օր Յիւնաց
- 6 Եե. դկ. ԽԷ. օր Յիւնաց
- 7 Ուր. ան. ԽԸ. օր Յիւնաց
- 8 Շք. ակ. ԽԹ. օր Յիւնաց
- 9 Կիր. բձ. Հոգեգալուստ
- 10 Բշ. բկ. Բ. օր Հոգեգալուստ. պահի
- 11 Գե. գձ. Գ. » »
- 12 Դե. գկ. Գ. » »
- 13 Եշ. դձ. Ե. » »
- 14 Ուր. դկ. Զ. » »
- 15 Շք. ան. Է. » »
- 16 Կիր. ակ. Եղիա Մարգարէ
- 17 Բե. բձ. Կուսանաց Հոփիսիմեանց
- 18 Գե. բկ. Կուսանաց Գայեանեանց
- 19 Դշ. գձ. Պահի
- 20 Եե. գկ. Յովի. Կարապետին
- 21 Ուր. դձ. Պահի
- 22 Շք. դկ. Ս. Լուսաւորչի Եյն ի վերպետին
- 23 Կիր. ան. Տօն Կարողիկէ Եկեղեցույ
- 24 Բշ. ակ. Մանկանց Բերլեհէմի
- 25 Գե. ան. Կուս. Կուսեայ, Մանեայ
- 26 Դշ. ակ. Պահի
- 27 Եշ. բձ. Իելսանի Սահակ և Յովսէփ
- 28 Ուր. բկ. Պահի
- 29 Շք. գձ. Մեծն Ներսէս Հայրապետին
- 30 Կիր. գկ. Բարեկեղան Լուս. Պահիին

ՅՈՒԼԻՍ — 31 ՕՐ

- 1 Բե. դձ. Եղիսիմանի Բարեկայ հայրապետին
- 2 Գշ. դկ. Կուսանդիանոսի և Հեղինեայ
- 3 Դե. ան. Պահի
- 4 Եե. ակ. Եօթն Կուսանի Անկիւրիա
- 5 Ուր. բձ. Պահի
- 6 Շք. բկ. Գիւտ նշխարաց Ս. Լուսաւորչի
- 7 Կիր. գձ. Գրդ. Հոգեգալուստ
- 8 Բշ. գկ. Ս. վկան Անտոն
- 9 Գշ. դձ. Ս. Գանիէլ Մարգարէ
- 10 Դշ. դկ. Պահի
- 11 Եշ. ան. Ս. ՍԱՀԱԿ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ
- 12 Ուր. ակ. Պահի
- 13 Շք. բձ. ՏՐԳՍ ԹԱԳԱՒՈՐ ԵՒ ԱՇԽԵՆ ՏԻԿՆՈՋ
- 14 Կիր. բկ. Գիւտ Տփոյ Ս. Աստուածածնի
- 15 Բե. գձ. Սրբոց վկայից
- 16 Գշ. գկ. Ս. Զաքարիա Մարգարէ

- 17 Դե. դձ. Պահի
- 18 Եշ. դկ. Եղիսի Մարգարէին
- 19 Ուր. ան. Պահի
- 20 Շք. ակ. Ս. Երկուստան Առաքելոց
- 21 Կիր. բձ. Բարեկեղան վարդավառի
- 22 Բե. բկ. Պահի
- 23 Գշ. գձ. Պահի
- 24 Դե. գկ. Պահի
- 25 Եե. դձ. Պահի
- 26 Ուր. դկ. Պահի
- 27 Շք. ան. Յիշատակ Տապանակին
- 28 Կիր. ակ. վարդավառ, հարսնիք
- 29 Բշ. բձ. Բ. օր վարդ. Մեռելոց
- 30 Գշ. բկ. Գ. օր վարդ.
- 31 Դե. գձ. Պահի

ՕԳՈՍՏՈՍ — 31 ՕՐ

- 1 Եշ. գկ. Եսայի Մարգարէ
- 2 Ուր. դձ. Պահի
- 3 Շք. դկ. Ս. Թարգ. Առաքելոց
- 4 Կիր. ան. Գրդ. վարդավառի
- 5 Բշ. ակ. Ս. Կիպրիանոսի
- 6 Գե. բձ. Ս. Աքանագինէ
- 7 Դե. բկ. Պահի
- 8 Եշ. գձ. Նախահարբն
- 9 Ուր. գկ. Պահի
- 10 Շք. դձ. Եփեսոսի Ս. Ժողովոյն
- 11 Կիր. դկ. Բարեկեղան Ս. Աստուածածնի
- 12 Բե. ան. Պահի Աստուածածնի
- 13 Գշ. ակ. » »
- 14 Դե. բձ. » »
- 15 Եե. բկ. » »
- 16 Ուր. գձ. » »
- 17 Շք. գկ. Շողակաթի Ս. Էջմիածնայ
- 18 Կիր. դձ. ՎԵՐԱՓՈՆՆՈՒՄ Ս. ԱՍՏՈՒԱՅԻՆՆԻ
- 19 Բե. դկ. Բ. օր Աստուած. Մեռելոց
- 20 Գշ. ան. Գ. օր Աստուած. Մեռելոց
- 21 Դշ. ակ. Պահի
- 22 Եշ. բձ. Ե. օր Աստուածածնայ
- 23 Ուր. բկ. Պահի
- 24 Շք. գձ. Է. օր Աստուածածնայ
- 25 Կիր. գկ. Ը. օր Աստուածածնայ
- 26 Բշ. դձ. Թ. օր Աստուածածնայ
- 27 Գշ. դկ. Ս. Յովակիմայ և Աննայի
- 28 Դե. ան. Պահի
- 29 Եշ. ակ. Երեւեայ Մարգարէ
- 30 Ուր. բձ. Պահի
- 31 Շք. բկ. Ս. Թովմայի Առաքելոց

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 30 ՕՐ

- 1 Կիր. գձ. Գիւտ Տփոյ, Ս. Աստուածածնի

- 2 Բե. գլ. Ս. Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն
- 3 Գշ. դձ. Եգեկիէլ, Եգր եւ Զաքարիա մարգ.
- 4 Դշ. դկ. Պահֆ
- 5 Եե. աձ. Ս. Յովհ. Կարապետին
- 6 Ուր. ակ. Պահֆ
- 7 Շր. բձ. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն
- 8 Կիր. բկ. Բարեկենդան Ս. Խաչի
- 9 Բե. գձ. Պահֆ
- 10 Գե. գկ. Պահֆ
- 11 Դշ. դձ. Պահֆ
- 12 Եշ. դկ. Պահֆ
- 13 Ուր. աձ. Պահֆ
- 14 Շր. ակ. Տօն Նաւակատեաց
- 15 Կիր. բձ. Խաչվերաց
- 16 Բե. բձ. Բ. օր Խաչվերաց. Մեռելոց
- 17 Գշ. գձ. Տօն Եկեղեցւոյ
- 18 Դշ. գկ. Պահֆ
- 19 Եշ. դձ. Տօն Եկեղեցւոյ
- 20 Ուր. դկ. Պահֆ
- 21 Շր. աձ. տօն Խաչի
- 22 Կիր. ակ. Բարեկենդան Վարագայ Խաչի
- 23 Բշ. բձ. Ս. Մամա
- 24 Գե. բկ. Պահֆ
- 25 Դշ. գձ. Պահֆ
- 26 Եե. գկ. Պահֆ
- 27 Ուր. դձ. Պահֆ
- 28 Շր. աձ. Ս. Գեորգ Զօրավարի
- 29 Կիր. ակ. Վարագայ Խաչ
- 30 Բշ. բձ. Ս. Դաւթի Գվնեցւոյն

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — 31 ՕՐ

- 1 Գե. բկ. Եւստափոսի
- 2 Դշ. գձ. Պահֆ
- 3 Եե. գկ. Սր. Սահակ եւ Համագասայ
- 4 Ուր. դձ. Պահֆ
- 5 Շր. դկ. 72 առակերտաց ԳՍ. Ի
- 6 Կիր. աձ. Դրդ. Խաչի
- 7 Բշ. ակ. Ս. Փոկասու Հայրապետին
- 8 Գե. Ս. Կուսանֆ
- 9 Դշ. բկ. Պահֆ
- 10 Եշ. գձ. Պանտէլէոն Բժիշկին
- 11 Ուր. գկ. Պահֆ
- 12 Շր. դձ. Ս. ԹԱՐԳՄԱՆԶԱՅ ՄԵՐՈՅ
- 13 Կիր. դկ. Երդ. Խաչի
- 14 Բշ. աձ. Գիւտ Նեյարաց
- 15 Գշ. ակ. Ս. Անանիա եւ Մատաթիա
- 16 Գե. բձ. Պահֆ
- 17 Եշ. բկ. Ս. Գեղոսոսին
- 18 Ուր. գձ. Պահֆ
- 19 Շր. գկ. Ս. Անտարանիչֆ
- 20 Կիր. դձ. Զրդ. Խաչի

- 21 Բե. դկ. Ս. Ղուկիանոս
- 22 Գշ. աձ. Թէոտիտոն Գեղյ.
- 23 Գե. ակ. Պահֆ
- 24 Եե. բձ. Ս. Խարիբեանց
- 25 Ուր. բկ. Պահֆ
- 26 Շր. գձ. Սրբոց Երկոտասանից
- 27 Կիր. գկ. Գիւտ Խաչ
- 28 Բշ. դձ. Ս. Անաստաս Բեղյ.
- 29 Գշ. դկ. Կուս. Հիպերիֆնանց
- 30 Դշ. աձ. Պահֆ
- 31 Եշ. ակ. Յովհ. Ոսկերեբան

ՆՈՅՏԵՄԲԵՐ — 30 ՕՐ

- 1 Ուր. բձ. Պահֆ
- 2 Շր. բկ. Ամենայն Սրբոց
- 3 Կիր. գձ. Ը. Խաչի
- 4 Բշ. գկ. Ս. Ստեփանոս Հոռմ
- 5 Գե. դձ. Ս. Ակիփսիմեայ Եպիսկ.
- 6 Դշ. դկ. Պահֆ
- 7 Եշ. աձ. Ս. Մետրափոն Եւայլն
- 8 Ուր. ակ. Պահֆ
- 9 Շր. բձ. Հրեւոսիկապետաց Գաբրիէլ եւ Միխայէլ
- 10 Կիր. բկ. Թ. Խաչի, Խարսնիֆ
- 11 Բշ. գձ. Ս. Մելիտոսի
- 12 Գշ. գկ. Ս. Գեմետրեայ
- 13 Դշ. դձ. Պահֆ
- 14 Եե. դկ. Սր. Գուրիսա Եւայլն
- 15 Ուր. աձ. Պահֆ
- 16 Շր. ակ. Ս. Սդրէի եւ Փիլիպոսի
- 17 Կիր. բձ. Ժ. Խաչի, Բարեկենդան Յիսնակի
- 18 Բե. բկ. Պահֆ Յիսնակաց
- 19 Գշ. գձ. Պահֆ Յիսնակաց
- 20 Դշ. գկ. Պահֆ Յիսնակաց
- 21 Եշ. դձ. Ընծայում Ս. Աստուածածնի
- 22 Ուր. դկ. Ընծայում Ս. Աստուածածնի
- 23 Շր. աձ. Ս. Գրիգորի եւ Նիկողայոսի
- 24 Կիր. ակ. Ա. Կիրակի Յիսնակի Հարսնիֆ
- 25 Բշ. բձ. Կոյս Յուլիանա, Եւն.
- 26 Գշ. բկ. Ղուկիանոս
- 27 Գե. գձ. Պահֆ
- 28 Եշ. գկ. Ս. Կղեմէս Խայրապետին
- 29 Ուր. դձ. Պահֆ
- 30 Շր. դկ. Ս. Թադէոս, Բարթողիմէոս

ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ — 31 ՕՐ

- 1 Կիր. աձ. Բ. Յիսնակաց, Խարսնիֆ
- 2 Բշ. ակ. Ս. Մերկերիոսի
- 3 Գե. բձ. Ս. Նախավկայից
- 4 Դշ. բկ. Պահֆ
- 5 Եե. գձ. Ս. Հարցն Եգիպտացւոց
- 6 Ուր. գկ. Պահֆ

- 7 Շր. դձ. Ս. Նիկողայոս
- 8 Կիր. դկ. Բարեկ. Ս. Յակոբայ
- 9 Բշ. աձ. Յղութիւն Ս. Աստուածածնի
- 10 Գե. ակ. Ս. Միմասի եւ Երմոգիմեայ
- 11 Գե. բձ. Պահֆ
- 12 Եշ. բկ. Ս. Եւստրատիոս
- 13 Ուր. գձ. Պահֆ
- 14 Շր. գկ. Ս. Յակոբ, Մծբնայ Խայրպ.
- 15 Կիր. դձ. Դրդ. Յիսնակաց
- 16 Բշ. դկ. Ս. Իգնատիոսի, Օգոստինոսի
- 17 Գշ. աձ. Ս. Թէոպոմպայ Եպիսկ.
- 18 Դշ. ակ. Պահֆ
- 19 Եշ. բձ. Ս. Աստուածատուր վկայի

- 20 Ուր. բկ. Պահֆ
- 21 Շր. գձ. Տօն վկայիցն
- 22 Կիր. գկ. Երդ. Յիսնակաց
- 23 Բե. դձ. Ս. Դաւթի Մարգ.
- 24 Գշ. դկ. Ս. Ստեփաննոս Նախավկան
- 25 Դշ. աձ. Պահֆ
- 26 Եե. ակ. Ս. Պետրոս եւ Պօղոս
- 27 Ուր. բձ. Պահֆ
- 28 Շր. բկ. Ս. Որդւոց Որոտման
- 29 Կիր. գձ. Բարեկենդան Ենուեղի
- 30 Բշ. գկ. Ա. օր Պահֆի
- 31 Գե. դձ. Բ. օր Պահֆի

Ա. ՄԱՍ

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵՎԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ա.

«Ողբամ գեղ հայոց աշխարհ, ողբամ գեղ, զի բարձաւ թագաւոր եւ քահանայ, խորհրդական եւ ուսուցող, վրդովեցաւ խղարդութիւն, արմատացաւ անկարգութիւն, դրդուեցաւ ուղղափառութիւն. քայքայեցաւ տգիտութեամբ յարափառութիւն»:

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻ

Այրացաւեր դարին այս յուշքն ու յիշատակը՝ երկդուած Խորենացի քերթողահօր կսկծալի ու վշտալի ողբերգութեամբ, այսօր սեփականութիւնն է սփիւռքի, նամանաւանդ՝ Ամերիկայի բաղմաչարչար, կոտորակուած հայութեան:

Ոչ ոք կը յանդգնի կուրանալ եւ ուրանալ թէ, տարիէ մը աւելի է որ ամերիկահայ դաղուծը այս ամէն կերպով ճոխացեալ, աղատ ու անծայրածիր երկրին մէջ ինքիբնով ալեկոծ, կիրքերով ծփուն ծով մ'է:

Ամէն տեղ, ամենուն սրտին ու մտքին մէջ փրփուր է կապած վայրագ տենչը ատելութեան, սանձարձակ, մոլեղին, փլուզող փոթորիկը եղբայրադաւ դրզիւններու, ժայթքող կայծ ու կայծակը բարբարոս ոճիրներու:

Ամէն տեղ, առանց բացառութեան, անարդանք, հայհօյանք, զրպարտութիւն, մատնութիւն, դաւադրութիւն, կռիւ, ծեծ, արիւնաթափութիւն:

Ամէն տեղ, ամէն տուն ատելութեամբ, վրէժով, աւերեալ վշտի ու կսկիծի անապատ մ'է, ուր ցամքած է աստուածատուր ովասիսի— սիրոյ— ալը:

Ամէն տեղ աղգային ու կրօնական սրբութիւնք, կոյս հաւատքով օծուն կարգ ու սարք, ոտքի կոխան են եղած:

Ամէն տեղ տոհմիկ առաքինութիւնները, սրտնք դարերէ ի վեր աղգին փառք ու պարծանքը եղած էին, զլխովայր շրջուած են:

Ամէն տեղ հայ կիները, այդ ամօթխած, պատուախնդիր հայոց կուսակցը, փողոց են իջած, իրենց հարազատ եղբայրը կամ քոյրը, ամուսինը կամ ծնողքը անպատուելու, դաւադրելու, արիւնելու, աղգային սրբութիւնները աղտոտելու:

Իրապէս տխուր է, բայց եւ պարտականութիւն է միանգամայն, զգոյշ եւ խղճմտօրէն տեղ տալ դէպքերու դարգացումին, դատ ու դատաստանը թողլով ո՛չ թէ միակ օրէնքներով դժուած վճիռին, այլ եւ դերագոյն արդարութեան նժարը եղող խղճի դատաստանին ու վճիռին:

Անվիճելիօրէն այն է իրականութիւնը թէ հոգելոյս Ղ. Գուրեան Արքեպիսկոպոսի Ամերիկա մուտքը իբրեւ Առաջնորդ մեծ հանդիսութեամբ եղած էր, մանաւանդ, իբրեւ նորընտիր Առաջնորդ: Գաղութներէն այցելութեանց առիթներով ժողովուրդի ուրախութիւնը ու ցընծութիւնը անչափ էր եւ ամէն տեղ, առանց բացառութեան, ընդունելութեանց տրուած շքեղութիւնը ո՛չ մէկ աթոռակալի էր վիճակուած:

Ամէն տեղ ընդունելութեանց թափօրներուն մասնակցած էին տասնեակներէ, նոյնիսկ հարիւրէ աւելի դրօշազարդ ինքնաշարժեր, եւ յաճախակի այս չքեղութեանց մէջ յարգանք ու սիրալիր ներկայութիւնը բերուած էր կառավարական մեծ ու պատասխանատու մարմիններու:

Ամէն տեղ, առանց բացառութեան եւ առանց խտրութեան դաւանանքի, կուսակցութեան, սեռի եւ տարիքի, առած են ծնկադիր Նորին Սրբազնութեան աջը եւ շնորհակաթ օրհնութիւնը: Իսկապէս տիրող անգործութեան անձկութեան ենթակայ հաւատացեալ ժողովուրդը՝ իր աւելին ու աւելին տուաւ աջամբոյրին եւ այլն: Արդարեւ, Ամերիկահայոց նորընտիր Սրբազան Առաջնորդի այցի օրերը՝ տօնական օրեր էին ամէն դաղութի համար ալ, եւ ամէն տեղ, ամենուն սրտին ու հոգւոյն մէջ հաւատքի ու յոյսի եւ ուղիւ կանթեղուած կը պլպլար անաղօտ ու անբիծ:

Սակայն աւազ որ այս փրփուրն եռուղեւոր, այս անխարդախ հաւատքը եւ անխառն յոյսը սկսաւ երկընտրանքի ամպերով մթազնիլ, երբ լսուեցաւ թէ Ս. Առաջ-

նորզը Ս. Պատարագին կը յիշատակէ ԽՈՐՀՐԴ-ԱՅԻՆ հանրապետութիւնը Հայաստան աշխարհին :

Ահա այս անակնկալ նորասացութիւնը գաղութներու մէջ ծիւ տուաւ խնդիրներու : Պատահեցան գաղութներու մէջ հովիւի ու հօտի սրտնեղութիւններ . ոմանք կը հարցընէին՝ «այս հրահանգը նո՞ր է» . իսկ ոմանք թէ՛ «քու Եպիսկոպոսդ , Առաջնորդդ կը յիշէ , դու ի՞նչ իրաւունքով չես յիշեր» :

Եւ դեռ մինչեւ ցարդ այդպիսի պաշտօնական հրահանգէ մը ո՛չ ոք լուր ունեցած է :

Նաեւ բաւականին մեծ աղմուկի պատճառ հանդիսացաւ Նահատակաց Տօնին առթիւ տրուած անտեղի պաշտօնական հրահանգը , նամանաւանդ Գերաշնորհ Տ. Տիրայր Արքեպիսկոպոսի տրուած հեռագիրը , որ ոչ մէկ ձեւով կարելի էր հաշտեցնել քրիստոսաւանդ եղբայրակցութեան սիրոյն հետ . . . :

Այս վերջին դէպքը՝ Երեսփոխանական Ժողովի հարց մը ստեղծելով , Ս. Առաջնորդի նահանջը եւ յԱռենի Ժողովին խոստանալը , արդէն մեր յիշած անտեղիութեան ապացոյցը եղած են :

Այս երկու դէպքերը գաղութներու մէջ խախտեցին շատերու յոյսերուն ու երազներուն տեսիլը , իրենց Առաջնորդին հանդէպ կորուցին իրենց վստահութեան անկռելիութիւնը ու սկսաւ անոր անցեալին պրպտումը . — Իզմիրի աղէտը եւ Դուրեան Սրբազանի դերը : Ապա եւ Շիքակոյի տխուր դէպքը :

Ահա թէ ի՞նչ կը դրէ կարեւոր անձ մը Շիքակոյի դէպքի նախընթաց պարագաներու մասին . —

Յունիս 23-ին , Կեդր . վարչութեան նիստը փակուելէ յետոյ , երբ ոտքի վրայ էին մեկնելու , իմացայ որ Առաջնորդ հայրը քանի մը օրէն պիտի մեկնի Շիքակոյ . կարծեցի թէ թեմական սովորական այցելութիւն մըն է . այնուամենայնի հարց տուի թէ աւելի յարմար չէ՞ր որ խորհրդակցութիւն մ'ունենայինք . առարկուեցաւ թէ արդէն ուշ է եւ գիշերը յառաջացած : Մեկնելէ առաջ մասնակի կերպով խօսեցայ Առաջնորդ հօր , որ Շիքակոյի մէջ շատ զգոյշ ըլլայ , նկատի ունենալով հոն Եռագոյնի շուրջ

եղած իրադարձութիւններն ու լրագրական տեղեկութիւնները :

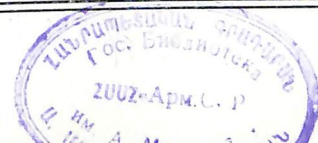
Յաջորդ օրը , Առաջնորդ հօր գրեցի այդ նիստին վերաբերեալ մէկ գեկոյցիս գրաւոր ամփոփումը , որուն ստացման պատասխանին առթիւ ինձ գրեց , յունիս 26 , 1933 քուակիր նամակով . — «Այս կէսօրէ վերջ կը մեկնիմ Շիքակոյ , կը ներէ՛ք որ մոռացութեամբ մը չարտայայտուեցայ այս մասին վերջին ժողովին մէջ : Երկու երեք շաբաթ քերես մնամ հոն : Յառաջիկայ շաբաթ օր յուլիս 11-ին Հայկական Օրին րատիոյի վրայ Տ վայրկեան պիտի խօսիմ հայ ազգին անցեալ քաղաքակրթութեան մէջ կատարած դերին եւ ներկայի վերագարթումի շրջանին վրայ» :

Այս նամակը ցոյց կուտայ թէ Առաջնորդ հայրը Շիքակոյ կ'երթար ցուցահանդէսի Հայկական Օրուման առթիւ խօսելու եւ բնականաբար նախագահելու : Շատ ուշ էր եւ անյարմար , ի՞նչ մեկնելէն յետոյ , այդ մասին հարցապրնդում ընելու եւ ի՞նչ ժողովական կարծիք յայտնելու :

Այս նամակը ցոյց կուտայ թէ Առաջնորդ հայրը ինքզինքը պարտաւոր կը զգար իր Շիքակոյ երթալու մասին Կեդր . վարչութեան նիստին «արտաշայտուելու» , բայց միայն «մոռացութեամբ մը» քերացած էր . . . :

Ժողովական կարգը եւ ընկալեալ սովորութիւնները շատ պարզ են ու երբ Առաջնորդ մը իր պաշտօնին հետ անմիջական առնչութիւն չունեցող խնդիրի մը համար քայլեր պիտի առնէ , պարտաւոր է օրուման վարչութեան հաւանութիւնն ու որոշումներն ունենալ , աւելին , ըստ իս , Առաջնորդ հայրը պարտաւոր էր ռատիոյի վրայ խօսելիք նստը Կեդր . վարչութեան ժողովի քննութեան ենթարկել : Այդ պարագային կրնար պատահիլ որ Կեդր . վարչութիւնը յարմար չտեսնէր Առաջնորդ հօր մեկնումը Շիքակոյ եւ ամերիկահայութիւնն ու մեր եկեղեցին ազատած եւ խուսափած կ'ըլլային այս երկու ամառան ծանր յուզումներէն :

Ուրեմն Առաջնորդ հայրը այսօր պարզ պարտակալութիւններու ուշադրութիւն չըրաւ , գնաց Շիքակոյ , իրբեր Ամերիկայի հայոց Առաջնորդ , ինքնագուլիս եւ Հայ-

կական Օրուան հանդէսին ոստիկանական ուժի միջոցաւ վար առաւ ազգային դրօշակը :

Շիֆակոյի ցուցահանդէսի Հայկական Օրուան կազմակերպիչ յանձնախումբը ազգային կամ եկեղեցական մարմին մը չէր . ան կազմուած էր Շիֆակոյի գործի մարդոց մէկ հաւաքոյթին մէջ եւ ազգային իշխանութիւնները չեն գիտեր ու չեն նանչնար գայն . նոյն իսկ իբրեւ տեղական հայութեան ներկայացուցչական մարմին՝ օրինակէս անպատասխանատու յանձնախումբ մըն է ան, որ իր կատարած գործերուն չափանիշով կրնայ ունենալ ժողովրդական համակրանքի կամ հակակրանքի դատաստանը :

Նման յանձնախումբի մը որոշումը հայկական Եռագոյնի գործածութեան դէմ, ապերասան քայլ մըն էր եւ գիտեմք որ շատ վնասեց իրենց յաջողութեան, նոյն իսկ այդ պատճառով էր՝ որ ձախողութեան դատապարտուեցաւ յունիսի սկիզբը տեղի ունենալիք հայկական քափօրը :

* * *

«Պայքար»ի յուլիս 29-ի քիւիս մէջ հրատարակուեցաւ Հօկին ուղղեալ Առաջնորդ Հօր յուլիս 19, 1933 քուակիր պաշտօնագիրը՝ ուր Առաջնորդ Հայրը կ'ըսէ . «Շիֆակոյի ցուցահանդէսի հայկական օրին Եռագոյն դրօշակի գործածութիւնը Հայաստանի ներկայ պետական կազմին դէմ ըմբոստական եւ արհամարհական ցոյց մը նկատուած ըլլալու, արգիլեցի» :

Ահա եւ այդ փաստաթուղթին պատճէնը .—

Ամերիկայի Նրջանին Հայաստանի

Օգնութեան կոմիտէին ի Նիւ Եորք

Ձեր հեռագիրը եւ հաղորդագրութիւնը ստացայ շատ ուշ : Ձեր հեռագիրը Պոսթընէն Նիւ Եորք դրկուած և անտի Շիֆակօ հասցէիս դրկուած էր ամսոյս 5-ին : *Շիքակոյի ցուցահանդէսին Հայկական օրին Եռագոյն դրօշակի գործածութիւնը Հայաստանի ներկայ պետական կազմին դէմ ըմբոստական եւ արհամարհական ցոյց մը նկատուած ըլլալու, արգիլեցի* : Բացարձակապէս ստոր գրապարտութիւն է ամերիկեան քերթին հեղինակին այն յայտարար-

րութիւնը քէ սովորական վրէժխնդրութենէն վախնալու արգիլած եմ :

Ստորագրած է ողբացեալ Սրբազանը :

* * *

1933-ի Ա.ՁԳ . ԵՐԵՄՓՈՆԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչեւ Երեսօրիսանական Ժողովին պատահածները, որոնց մասին շատ հարեւանցիօրէն անդրադարձայ, ապահովաբար կը գուշակէին թէ գումարելի Երեսօրիսանական Ժողովը պիտի ըլլար ազմկալի եւ յուզումնալի :

Մինչեւ Երեսօրիսանական Ժողովը դէպքերու աղբիւրն ըլլաւ ու շատ բարդուն ու զարգացումը վատհօրէն մեղի կը մատնանշէին երկու հակամարտ բանակներուն դէմ զիմաց դալը եւ այս հանդիպումին իրական ու իրաւական հիմքերը, ի խնդիր ազգային ու եկեղեցական զեւրազոյն շահերուն :

Իբրեւ ի պաշտօնէ ազգային Երեսօրիսան եւ ականատեսը դէպքերուն՝ ներկայի ու ապագային խղճիս առջեւ դռնէ պատասխանատու չմնալու համար, պարտ անձին կը համարեմ որոշապէս յայտնել թէ, ազգակործան բաժանումը որ տեղի ունեցաւ մութ սէտերու կողմէ արդէն պատրաստուած դաւ մ'էր :

Այո՛, ներքին ասեղութիւնը, վրէժխնդիր ոգին վառ պահելու, յաւերժացնելու կանխամտածուած դաւ մ'էր քաժանումը, հաճելի ըլլալու համար ազգայնական հայութեան դէմ զիրք բռնած տարրերուն :

Այո՛, կանխամտածուած դաւ մ'էր Երեսօրի Ժողովի բաժանումը, քանի որ Երեսօրիսանական Ժողովէ առաջ պատահած ընտրութեանց դէպքերը շօշափելի ապացոյցներ են, ակնյայտնի եւ որոշ :

Երեսօրի ընտրութիւնները կ'ապացուցանեն կանխամտածումը հակազգայնական տարրերուն : Հոս կը զետեղենք ընտրութեանց դէպքերէն մի քանին միայն զազափար մը տալու համար .

Ուրբաբաւուն .— Երէկ իրիկուն, երեքշաբթի, 22 օգոստոս, Ժողով մը տեղի ունեցաւ մեր զազութիւն մէջ, որ անդամական անունին տակ, սոսկ կրկէս մըն էր Ռամ-

կալար մոլուցքի, այս կերպով գոհացնելու համար իրենց կուսակցական կերբը Գաշնակցականներու դէմ, Ամերիկացի ոստիկաններու ապահովութեան ներքեւ:

Կոնը կուսակցական էր, հողը եկեղեցական: Սահմանադրութիւն, ընտրական կանոնադիր, եկեղեցական նախանձախնդրութիւն, ընկերային խիզ՝ ու արդարութիւն գոհուած էին, կուսակցամոլ ուղիին գոհացում տալու համար:

Եթէ այս ժողովը սարքողները համայնակարները եղած ըլլային, պարզուած տեսարանը հասկնալի պիտի ըլլար, քանի որ անոնք յօժար են եկեղեցի եւ կրօնք քանդելու, բայց թէ Ռամկալարները յօժարին այդ դերը իրենք կատարելու, յայտնութիւն մը եղաւ ինծի համար:

Սեղճ եկեղեցի: Քաղաքական պայքար մը փոխանակ կուսակցական հողի վրայ կատարուելու, փոխադրուած էր եկեղեցական ժողովի մէջ:

ՔՆՌՇԱ. — Օգոստոս 13-ի կիրակի օրը տեղի ունեցաւ նախընտրական ժողով մը, ուր ներկաները լսելով գաղութիս հովիւին եւ հողարարձութեան ատենապետին բացատրութիւնները, որոշեցին երեսփոխանի ընտրութիւնը կատարել օգոստոս 17-ի հինգշաբթի օրը:

Հինգշաբթի երեկոյեան ընտրողներու մեծամասնութիւնը փակ գտաւ ընտրութեան սրահի դուռը: Հողարարձութեան անդամներէն դանձապահ հողարողներուն յայտնեց թէ առաջնորդը հեռադրած է թէ յետաձգեցէք ընտրութիւնը եւ սպասեցէք մեր հրահանգին: Թէ ո՞րքան ստոյգ էր այս յայտարարութիւնը, չենք գիտեր: Յաջորդ օրը միայն իմացանք, որ փոքրամասնութիւնը նշանակուած ժամուն փոխանակ ընտրութեան համար նշանակուած վայրը ներկայանալու, գաղանի կերպով կը հաւաքուի մեծամասնութեան անձանթ վայրի մը մէջ եւ ընտրութիւն կը կատարէ:

Ահա Քնոռայի ընտրական խաղքութիւնը:

Տանք նաեւ քանի մը օրինակներ եկեղեցիներու մէջ եւ շուրջը տեղի ունեցած կռիւներէն. —

«Տիր ՀարքՓրոտ Քուրանք», սկսած իր առաջին էջէն, ամբողջ երկու սիւնակ նուիրած է Նիւ Պրիթլնի

հայոց եկեղեցւոյ անդամներու վէճին, եւ այդ վէճին պատճառով եկեղեցիի փակուած խնդրին:

Նիւ Պրիթլնի եկեղեցւոյ հողարարձութեան փոքրամասնութիւնը, ապօրինի կերպով իր ձեռք անցընելով կնիքը՝ կը կատարէ երեսփոխանական ընտրութիւն, որուն չի մասնակցի ընտրողներու մեծամասնութիւնը:

Հողարարձութեան մեծամասնութիւնը անտեսելով այս պաշտօնական զեղծադրութիւնը, որուն դրդիչը ծանօթ վեղարաւորն է, կը յայտարարէ օրինաւոր ընտրութեան ժամանակը:

Փոքրամասնութիւնը — Ռամկալարներ են. — փաստարան Թամրա Փ. Մ. քճանօի միջոցով դատաւոր Ու. Է. Հէկըթի հրաման մը ձեռք կը բերէ թէ եկեղեցիի սրահը պիտի չբացուի ընտրութեան համար:

Մեծամասնութեան ներկայացուցիչները իրենց փաստարանին՝ պ. Փ. Կէֆնի միջոցով դատաւոր Հէկըթի կը պարզեն ինչիւրը ամբողջութեամբ: Դատաւոր Հէկըթի լսելով այս բացատրութիւնները՝ բերանացի կերպով կը բեկանէ իր նախկին հրամանը, եւ իրաւունք կուտայ, որ մեծամասնութիւնը կատարէ երեսփոխաններու ընտրութիւնը: Կ'ընտրուին Կամբարեան եւ Գրիգորեան:

Փոքրամասնութեան փաստարան Մ. քճանօ կը դտնէ որ դատաւոր Հէկըթի կողմէ իր վճուի բեկանումը օրինաւոր կերպով կատարուած չէ, որովհետեւ այդ առթիւ լսուած չէ հակառակորդ կողմը եւ վճուի բեկանումը տեղի ունեցած չէ գրաւոր կերպով:

Կիրակի առաւօտ, երբ հայեր խմբերով կը դիմեն դէպի Ս. Ստեփանոս եկեղեցին, իրենց դէմ կը դտնեն ութը ոստիկաններ, որոնք փոքրամասնութեան (Առաջնորդի կողմնակիցներուն) հրաւերին վրայ եկած էին փակ պահելու եկեղեցին եւ առջեւն աննելու հաւանական խռովութեանց:

Այս առիթով կ'արժէ աւելցնել, որ Ղեւոնդ արքեպիսկոպոսը, առանց Կեղրոնական Վարչութեան գիտութեան ամսուան մը փիլոնադրկութեամբ պատժած է Նիւ Պրիթլնի Յովհաննէսեան քահանան, որ մեղք գործեր է

Հողաբարձութեան մեծամասնութեան կազմած ընտրութեան նախագահել :

ԵՌԻՆԻԸՆ ՍԻՓԻԻ (Նիւ Ճըրզի) «Հրտարն Տիպիէշ»ի 1933 դեկտեմբեր 11-ի քիւիմ մէջ կը կարդանք .—

Եունիըն Սիթիի Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցին երէկ իր պատմութեան ամենավատ խոռվութեան թատրը հանդիսացաւ, երբ եկեղեցիի հովիւ Մամբրէ վարդապետ փորձեց պաշտամունք կատարել հակառակ այն իրողութեան, որ կախակալուած է Հողաբարձութեան կողմէ՝ այն պատճառով, որ վարդապետը դրզուած է իր եկեղեցիի անդամներու փոքրամասնութիւնը ընդդէմ մեծամասնութեան :

Առաւօտէն կանուխ մինչեւ կէսօրէն վերջ հայերու բաղմութիւն մը խոնուած էր եկեղեցիին շէնքին շուրջ, եւ ապա ան խուժեց ներս, երբ Հողաբարձութիւնը բացաւ եկեղեցիին դուռները, որոնք փակուած էին արգելելու հովիւը պաշտամունք կատարելէ :

Հողաբարձութիւնը վախնալով կուիէ՝ ոստիկանական աջակցութիւն խնդրած էր : Ոստիկանապետը ոստիօի միջոցով պահեստի ոստիկաններուն հրամայեց փութալու խոռվութեան վայրը :

Հողաբարձութիւնը, ոստիկանական միջամտութեամբ, թոյլ տուաւ, որ Մամբրէ վրդ. Գալթայեան պաշտամունք կատարէ, սակայն, երբ ան փորձեց քարոզ տալ՝ իր հակառակորդները բողոք բարձրացուցին եւ լուեցուցին զայն :

«Նիւ Ճըրզի Օպըրէր»ի համաձայն եկեղեցիին ներսն ու դուրըր տեղի ունեցած են բախումներ, բայց ոստիկանութիւնը յաջողած է զսպել կռուողները :

Պոսքընի Մէջ .— Նախկին թեմակալ Դուրեան Ղեւոնդ Արքեպ. խանդարելու համար պատարազը, իր մարդոց միջոցաւ խեղոյն դիմում կը կատարէ եպիսկոպոսական եկեղեցիի վարչութեան՝ խնդրելով որ եւ վերջնէ իր խոստումը եւ եկեղեցին չտրամադրէ Հողաբարձութեան :

Քրայսք եկեղեցիի վարչութիւնը կը մնայ շուարած : Բարեբախտաբար Հողաբարձութեան անդամները Քէմպըրիճի Եպիսկոպոսական եկեղեցիի պետին մօտ եր-

թալով հարկ եղած բացատրութիւնները կուտան, որմէ յետոյ Եպիսկոպոսը եւ եկեղեցիի վարչութիւնը ցաւ կը յայտնեն Հողաբարձութեան եղածի մասին եւ միաժամանակ կը յայտնեն որ այս կիրակի եկեղեցին իրենց տրամադրութեան տակ կը դառնուի :

Այսպէսով Ղեւոնդ Արքեպ. ի դաւերը Պոսթընի մէջ եւս չարաչար կը ձախողին :

Բ.

1933 ՍԵՊՏ. 2-Ի ԵՐԵՍՓՈՒՆԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐ ԵՒ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջորդական դէպքերու տխուր, ցաւոյ եւ ազգակործան վազքը, ծանրաբեռն ատելութեամբ եւ վրէժխընդիր մոլուցքով, բնականօրէն պատրաստած էր անակընկալներ :

Ըստ Առաջնորդարանի պաշտօնական հրաւիրազրեւուն երեսփոխանները ատենին եկած էին Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցոյ սրահը, 221 Իստ 27-րդ փողոց :

Հետեւինք պաշտօնազրուեցանք .—

Ամերիկահայ Թեմի Աղգային Երեսփոխանական Ժողովը զուամբուեցաւ Նիւ Եորք, 1933 Սեպտեմբեր 2, Շարաթ երեկոյ ժամը 8-ին, Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցոյ Սրահին մէջ, նախագահութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ Գեր. Տ. Յովսէփ Եպս. Կարապետեանի եւ ներկայութեամբ զանազան թեմերու Երեսփոխաններու :

Նախագահ Սրբազանը ժողովը Տէրունական Աղօթքով բանալէ յետոյ կարգաց Առաջնորդ Գեր. Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսի հետեւեալ Սեպտ. 2 թուակիր նամակը .

«Գեր. Տ. Յովսէփ Եպս. Կարապետեան

Աստ

«Անհանգիստ զգալուս հետեւանօք բժշկական խորհրդով ստիպուած եմ Երեսփոխանական Ժողովի չնախագահել : Պիտի խնդրէի Ձեր Սրբազնութենէն նախագահել

Ժողովին, կարգալ բացման ճառս եւ իմ կողմէ նուիրել օրհնութիւններս եւ սրտազին մաղթանքներս Ժողովի արդիւնաւորման համար:

Յարդանաց Հաւաստեօք
ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ամերիկահայոց

Ժողովի առաջին աշխատանքն էր Իրաւասութեանց Ստուգման Յանձ.ի ղեկոյցը:

Յանձնախումբի անդամներէն ներկայ էին երեսփոխաններ Մկրտիչ Սանտալ եւ Մարտիրոս Թաշճեան, որոնք Ժողովին տեղեկացուցին թէ յանձնախումբի ղեղավորները Ս. Առաջնորդ Հօր բնակարանին մէջ, ի հոթել Սէվիլ, ընդհատուած էին, որովհետեւ Ս. Առաջնորդ Հայրը, կէսօրէ յետոյ յանձնախումբի խորհրդակցութեանց պահուն յանկարծ անորակելի միջամտութեամբ խափանած էր յանձնախումբի աշխատանքը, յայտարարելով թէ Երեսփ. Ժողովը «առկախուած է, Ժողովասրահին մէջ տեղի ունեցած անկարգութիւններու եւ կռիւներու հետեւանքով եւ յանձ.ի տրամադրութեան տակ դառնուած պաշտօնական թուղթերու ծրարը զրաւուած էր Ս. Առաջնորդ Հօր կողմէ, զարտուղի միջոցներով: Սակայն, յանձ.ի ներկայ անդամներուն քով կը մնար պաշտօնական թուղթերու ցուցակը եւ յանձնախումբի կատարած ստուգումներու արձանագրութիւնը:

Ժողովը զայրոյթով լսեց Ս. Առաջնորդ Հօր եւ ոմանց այս յերկրանքները Ժողովի ներքին վիճակի մասին, մանաւանդ որ ակնարկուած պահուն արդէն նիստ չկար եւ հրահանգեց որ յանձ.ի ներկայացուցիչները, իրենց ձեռք եղած արձանագրութիւններու հիմամբ, ներկայացնեն իրենց ղեկոյցը, որ հետեւեալն է.—

Համաձայն Իրաւասութիւնները ձշղող յանձնախումբի ընդհանուր եզրակացութեան, Շիքակոյի ղէպքէն առաջ գոյութիւն ունեցող թեմերու անդամական Ժողովներու կողմէ ընտրուած հովիւի եւ հողաբարձութեան ստորագրութիւնները եւ կնիքը կրող վկայագրիւնները պէտք է ընդունիլ իբրեւ հիմք իրաւասութեան: Այս

սկզբունքէն առաջնորդուելով, տեղեկաբեր պ. Թաշճեան թելադրեց Ժողովին, օրինաւոր նկատել հետեւեալ վայրերու երեսփոխանները.—

Տէլրէյ (Տիթրոյիթ).— Արշաւիր Շիրակեան, Վարդգէս Մխրնեան: Րէյսին.— Նազարէթ Պօղոսեան: Նիւ Եփրթ (30-րդ փողոց).— Արմէն Բոցիկեան, Նշան Բիլարճեան, Սիմոն Պարզեւ, Ա. Գլըրճեան: Շիքակո.— Յարութիւն Յովհանեան, Օննիկ Սիւնեան: Նիւ Պրիթըն.— Մանուկ Մ. Գրիգորեան, Խաչիկ Գանթարճեան: Հավանա.— Գեղամ Չթճեան: Հարթֆըրտ.— Վարդգէս Ահարոնեան: Ինտ. Օրչըրտ.— Եփրեմ Սեթեան: Նիակարաֆօր.— Սմբատ Վարդապետեան: Փէթըրսըն.— Խոսրով Գաղանճեան: Նորթ Ճիլատելֆիա.— Գալբէլին Միրանշահեան, Ն. Կ. Շամիկեան, Եղիշէ Մելիքեան: Սփրինկֆիլըլտ.— Նշան Չարխուտեան: Ու. Փուլմըն.— Չատիկ Մաթիկեան: Հուայթիւսովիլ.— Գրիգոր Թէրճանեան, Յակոբ Խաչմանեան, Եր. Մահակեան: Սէյնթ Լուիզ.— Կ. Խանպէկեան: Ուէսթ Ճիլատելֆիա.— Յարութիւն Սահաթճեան:

Բ. ՆԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ

Ժողովը Բաժնուած.— Երեսփ. Ժողով մ'ալ կը գումարուի Օթէլ Մարթինիք:

Այս բաժանումի միակ պատճառը եղած է հետեւեալը, ըստ մամուլի տեղեկութեանց.

«Ունկնդիրներու անօրինակ բազմութիւն մը զրաւած էր սրահը, Շիքակոյի ցուցահանդէսի եռագոյն դրօշի շուրջ պատահած միջադէպի առթիւ, ամիսներէ ի վեր մղուած լրագրական թեր ու դէմ բուն պայքարը Երեսփոխանական Ժողովի շուրջ յառաջ բերած էր բացարձակ հետաքրքրութիւն եւ որոշապէս տեսանելի էր այդ բազմութեան մէջ փոխադարձ ատելավառ զգացում:

Որոշ է թէ ամերիկահայ աղագայիներու համար առաջինը կամ երկրորդը չէին Երեսփոխանական Ժողովներու մէջ նման անց ու դարձերը: Նմանապէս երեսփոխաններուն համար չտեսնուած բան չէին Ժողովներուն մէջ սուր վիճաբանութիւններ, փոխադարձ ատելավառ զգացումներ

ու արտայայտութիւններ եւ այլն : Անսովոր չէին եւ ունկընդիրներու կողմէ եղած անհարկի միջամտութիւններ , համակրանքի կամ դժգոհութեան արտայայտութիւններ , ծափեր , սուլումներ , ծաղրող խնդուքներ եւ այլն , բայց ո՛չ մէկ ատեն երեսփոխաններ այսպիսի պատճառներով իրենք իրենց իրաւունք տուած չեն Օթէլներու մէջ գումարել Երեսփոխանական ժողով եւ օրինադանցութիւնը պաշտօնականացնելով , պարտադրել իրենց իշխանութիւնը :

Այս մեր իրաւական տեսութեան անցեալ փաստերը արդէն կան ու կը մնան : Միայն կ'արժէ վերջիշել Հայրապետական լիազօր Գեր . Իւթիւճեան Արքեպիսկոպոսի ժամանակները , ինչպէս նաեւ Սարաճեան Սրբազանի , Գաֆթանեանի , Արսէն Վրդ . Վեհունիի ատենները : Նոյնպէս յիշելու ենք Տիրայր Սրբազան հօր օրերը . . . :

* * *

Հետեւեալ բաց նամակը կը պարզէ թէ Քահանայից Միութիւնը ի՛նչ կրնար ընել , բայց չըբաւ , որովհետեւ անոր ատենապետը եւ քանի մը համախոհներ անհաւատարիմ գտնուեցան իրենց կոչումին :

ԲԱՏ ՆԱՄԱԿ ԱՐԺ . Տ . ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ . ԳԱԼՁԸՆՃԵԱՆԻ

Սեպտ . 8 , 1933 թուակիր ձեզ ուղղած գրութեամբ մը խնդրած էի , որ բարեհաճիք ամենէն ուշը մէկ շաբաթէն պատասխանել ինձ , որուն ցաւ ի սիրտ , հակառակ որ անկէ յետոյ սասն երկու օր է անցած , ձեզմէ պատասխան ստանալու պատիւը չեմ ունեցած :

Ձեր այդ արհամարհոտ լռութիւնը ստիպեց զիս , այս բաց նամակով մամուլի միջոցաւ եւ հրապարակաւ պահանջել ձեզմէ այն , ինչ որ իմ սեպտ . 8 թուակիր առանձին նամակովս պահանջած էի :

Լսեցէք , դուք , Հայր Գալչըճնեան , եւ ձեր միջոցաւ թող լսէ ու դատէ բոլոր բարեխիղճ , առողջ դատողութեան տէր հայ ժողովուրդը պիւ՛րուքի :

Գերաշնորհ Տ . Ղեւոնդ Ս . արքեպիսկոպոս Դուրեանի օգոստոս 2 , 1933 թուակիր պաշտօնական հրաւիրաբերի համաձայն , սեպտ . 2 , 1933 , շաբաթ երեկոյ ժամը

7-ին Ս . Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ գումարուած Երեսփոխանական ժողովին մասնակցեցանք բոլոր եկեղեցականներս : Այդ գրութեան մէջ Քահանայից Միութեանս գումարած ժողովին մասին « առ այժմ հարկ չեմ տեսներ խօսիլ , որ բացուած էր Տէրունական աղօթքով եւ փակուած Հաւատով խոստովանիմքով ըսած էի :

Արդ՝ քանի որ դուք իմ առանձին նամակիս պատասխանել չբարեհաճեցաք , պարտաւորուած կը զգամ սկիզբէն մինչեւ վերջ պատահած բոլոր իրողութիւնները յանձնել հանրային ուշադրութեան :

Երեսփոխանական ժողովի գումարումէն առաջ , Տիթրոյիթի հովիւ Արժ . Տ . Աթիկ Ա . քհնյ . Ծոցիկեան , Փաթըրսնի հովիւ Արժ . Տ . Նշան քհնյ . Փափաղեան , Ս . Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ հովիւ Արժ . Տ . Ընձակ Ա . քհնյ . Գաղանճեան , եւ Պրուքլինէն այս սողերը ստորագրողս խորհրդակցութիւն մը ունեցանք :

Սորհրդակցութեան ընթացքին մեր աչքին առջեւ պարզուեցաւ կացութեան լրջութիւնը , որ ստեղծուած էր յուլիս 1-ի Շիքակոյի ցաւալի դէպքէն յետոյ , եւ այն եղբակացութեան եկանք թէ տիրող կացութեան մէջ Երեսփոխանական ժողովի գումարումը բոլորովին հեռու էր օգտակար ըլլալէ , ուստի Երեսփոխանական ժողովի ընթացքին ու յետոյ ծաղելիք անբաղձալի հետեւանքները կանխելու մտադրութեամբ որոշեցինք յիշատակադրով մը յանուն « Քահանայից Միութեան » դիմել Երեսփոխանական ժողովի համախումբ հոգեւորականութեան եւ անոնց նկատառութեան յանձնելով կացութեան լրջութիւնը , խնդրել որ ի սէր գաղութի խաղաղութեան , ի սէր եկեղեցւոյ վեհութեան , բարեհաճին Երեսփոխանական ժողովը յետաձգել դէթ մինչեւ յառաջիկայ յունուար , եւ այն ատեն գումարել Երեսփոխանական ժողովը , երբ արդէն միտքերը հանդարտած , խաղաղութիւնը վերահաստատուած ըլլալով , կարելի պիտի ըլլայ աւելի օգտակար եւ շինարար աշխատանք կատարել :

Այս հիման վրայ մեր կողմէ պատրաստեցինք պատճէնը յիշատակադրին եւ Երեսփոխանական ժողովէն առաջ Քահանայից Միութիւն ի համագումար ժողովին մէջ

ներկայացուցինք, որ տեղի ունեցաւ սեպտ. 2, 1933, շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 2-ին Ս. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Սեղանին առջեւ:

Դուք, իբրեւ ատենապետը «Քահանայից Միութեան» պարտաւոր ըլլալով հանդերձ ամենէն կանուխ ներկայ ըլլալ ժողովին, ամենէն ուշը եկաք:

Այս պարագան կը շեշտեմ ցոյց տալու համար ձեր հետաքրքրութեան չափանիշը հանդէպ «Քահանայից Միութեան»:

Ժողովին ներկայ էին՝ Գեր. Ս. Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէսեան՝ Լօրէնս, Մէս., Գեր. Ս. Մամբրէ Ծ. վարդ. Գալֆաեան՝ Իւնիւրն Սիթի, Ն. Ճ. Գեր. Ս. Եղիշէ վրդ. Սիմոնեան՝ անպաշտօն. Արժ. Ս. Յարութիւն Ա. քհնյ. Թումայեան, Պոսթըն, Մէս. Արժ. Ս. Աթիկ Ա. քհնյ. Ծոցիկեան՝ Տիթրոյիթ, Միշ. Արժ. Ս. Ընձակ Ա. քհնյ. Գաղանձեան՝ Ս. Լուս. Մայր եկեղեցի, 221 Իսթ 27-րդ փողոց, Ն. Ե. Արժ. Ս. Նշան Ա. քհնյ. Փափազեան՝ Փէթըրսըն, Ն. Ճ. Արժ. Ս. Վահան քհնյ. Կիւլտալեան՝ Շիքաօ. Արժ. Ս. Մովսէս քհնյ. Տէր Ստեփանեան՝ Մէնթ Բաթարինս, Օնթ. Քանատա. Արժ. Ս. Արսէն քհնյ. Թորոսեան՝ անպաշտօն. Արժ. Ս. Յակոբ քհնյ. Միսեան՝ Ուստր, Մէս. Արժ. Ս. Եղիշէ քհնյ. Գալչընձեան՝ Փրովիտենս, Բ. Ա. Արժ. Ս. Պետրոս քհնյ. Վարդանեան՝ անպաշտօն. Արժ. Ս. Չոօն քհնյ. Չարխուկեան՝ Թօրօնթօ, Օնթ. Քանատա. Արժ. Ս. Մեսրոպ քհնյ. Տէր Յովհաննէսեան՝ Նիւ Պրիթըն, Քըն. Արժ. Ս. Մատթէոս քհնյ. Մանիկեան՝ Պրուքլին, Ն. Ե. Արժ. Ս. Պսակ քհնյ. Սարդիսեան՝ Ն. Ֆիլատելֆիա, Փէն.:

Բացակայ էին Ս. Եղիշէ քհնյ. Գասպարեան, Ս. Յուսիկ քհնյ. Նախնիքեան, իսկ Ս. Մատթէոս Ա. քհնյ. Հէքիմեան բնաւ չէր մասնակցած ու չէ ալ ուղած մասնակցիլ Քահանայից Միութեան:

Ինչպէս ըսինք, ժողովը Տէրունական աղօթքով բացուելէ յետոյ բոլոր ժողովականներուն ուշադրութեան եւ նկատառութեան յանձնուեցաւ տիրող կացութեան լրջութիւնը, եւ պատեհութիւն տրուեցաւ ժողովականնե-

րուն այս խնդրոյ շուրջ խորհրդածութիւններ եւ թելադրութիւններ ընելու:

Սորհրդակցութեանց ընթացքին երեւան եկաւ իւրաքանչիւր ժողովականի ըմբռնումը տիրող կացութեան մասին:

Ամէնքս ալ լսեցինք, օրինակի համար, Գեր. Ս. Մամբրէ Ծ. վարդ. Գալֆաեանի արտառոց եւ հակասահմանադրական թելադրութիւնը, որով ան առաջարկ կը բերէր, յանուն Քահանայից Միութեան դիմել Վեհ. Հայրապետին եւ խնդրել որ լուծէ բոլոր մարմինները, Երեսփոխանական Ժողով, Աղդ. Կեդր. Վարչութիւն եւ նոյն իսկ հոգաբարձութիւններ, ու բացարձակ միապետական իրաւասութիւն տայ օրուան Առաջնորդին, Յորուան համար ինքնակամ եւ ինքնադուրս կառավարելու ամբողջական թեմը, մինչեւ որ յուզումները հանդարտին, միտքերը խաղաղին, եւ հաստատուի բնականոն վիճակ մը:

Այս, մենք ամէնքս ալ առիթը ունեցանք լսելու նման ծանծաղամիա թելադրութիւններ, եւ հուսկ ապա պահանջ դրուեցաւ կարդալու պատրաստուած յիշատակազիրը, որ սակայն դուք, Հայր Եղիշէ, ձեր համախոհներով եւ մղեցիք եւ հակառակ քուէարկեցիք՝ Չուղեցիք նոյն իսկ լսել Հայր Ընձակ Ա. քհնյ. Գաղանձեանի ներկայացուցած աւելի ամփոփ, աւելի հակիրճ եւ աւելի դործնական բանաձեւը, որով կը խնդրուէր յետաձգել Երեսփ. Ժողովը:

Եւ առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու, բայց կացութիւնը՝ «Աղօթքով փրկելու» Ս. Վահան Ա. քհնյ. Կիւլտալեանի առաջարկով՝ «Հաւատով խոստովանիմք»-ի 24 տունները արտասանելէ յետոյ, ժողովը ցրուեցիք:

Եւ եկաւ վճռական պահը, Երեսփոխանական Ժողովի բացման ժամը, ամէնքս ալ ներկայացանք ժողովին, լսեցինք Գեր. Ս. Յովսէփի եպիսկոպոսը, թէ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը պաշտօնադրով մը կը յայտարարէր իրեն նախադասել ժողովին, կարգաւ իր բացման ճառը եւ հարգել իր օրհնութիւններն ու մաղթանքները ժողովականներուն՝ ժողովի արդիւնաւորման համար:

«Տէրունական աղօթքով» ժողովը բացուեցաւ Ս. Լու-

սաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, տեղի ունեցան վիճարանութիւններ, ժողովի օրինաւորութիւնը միաձայնութեամբ հաստատուեցաւ, կատարուեցաւ յանձնախումբի ընտրութիւն, նորընտիր երեսփոխաններու իրաւասութիւնները ձեռնարկուեցան, սրուն ամէնքս ալ մասնակցեցանք առանց բացառութեան, եւ դիշերուան ժամը 11-ին ժողովը փակուեցաւ հետեւեալ օրը, սեպտեմբեր 3, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին դարձեալ Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ շարունակելու որոշումով:

Մինչեւ հոս դարձանալի ոչինչ կայ:

Զարմանալին եւ ողբալիօրէն դարձանալին այն է, որ դուք եւ ձեր համախոհները զլուելի դաւադրութեամբ մը, դասալիք եղաք եւ դացիք միացաք ժողովի մը, որ հակառակ էր Դուրեան արք.ի օգոստ. 2 թուակիր պաշտօնական հրաւիրադրին, եւ թէ սեպտ. 2, 1933 թուակիր Գեր. Տ. Յովսէփ Ս. Եպիսկոպոս Կարապետեանի ուղղուած պաշտօնադրի ոգիին:

Արդ՝ կը փափաքիմ հարցնել ձեզ բոլոր դասալիքներուդ, որ սեպտ. 2-ի շաբաթ երեկոյեան, Ս. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ դումարուած Երեսփոխանական ժողովը, եթէ ըստ ձեզ ապօրինի էր, ինչո՞ւ մասնակցեցաք այդ ժողովին, եւ եթէ օրինաւոր էր, որ ամէն կասկածէ վեր է, ինչո՞ւ բաժնուեցաք:

Ու յետոյ, եթէ ժողովատեղին փոխելու հարկադրութիւն մը կար, ինչո՞ւ բոլոր ժողովականներուն եւ վարագործներուն ետեւ խմորուած դաւադրութիւններուն անտեղեակ հոգեւորական միւս եղբայրակիցներուն ալ լուր չտրուեցաւ:

Հայր Եղիշէ, պարտաւոր չէի՞ք, օրինակի համար՝

Ա.— Դուք, որպէս ատենապետը Քահանայից Միութեան, ժողովատեղիին փոխուած ըլլալը տեղեկացնելու ձեր եղբայրակիցներուն:

Բ.— Դուք, իբրեւ ատենապետ Քահանայից Միութեան, պարտաւոր չէի՞ք Միութեան բոլոր անդամները անմիջապէս խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել, պարզել անոնց առջեւ կացութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով, որպէսզի համախումբ խորհրդակցութեամբ

կարենայինք որոշում մը տալ, եւ մեր կարողութեան սահմանին մէջ դիմումներ կատարելով փրկէինք կացութիւնը, միջոցներ խորհէինք կասեցնելու համար բաժանումի հետեւանքով յառաջ դալիք ահաւոր վտանգը:

Դուք, Հայր Եղիշէ, չէք կրնար ըսել թէ եղածին լուր չունէիք. չէք կրնար, վասնզի փաստերը մէջտեղն են, քանի որ ժողովատեղին փոխելու համար ներկայացուած դիմումնադրին մէջ կը դտնուի նաեւ ձեր ալ ստորագրութիւնը:

Բայց դուք, Հայր Եղիշէ, կատարեցիք այդ շեղումը, ոտքի տակ առիք բոլոր սահմանադրական օրէնքները եւ Հայաստանեայց դարաւոր ու բարձրատանջ եկեղեցիի անադութիւնները դիտակցօրէն:

Ըրիք այդ ամէնը դուք եւ ձեր համախոհները, ամէնը «Տէրուական աղօթքէն» եւ «Հաւատով խոստովանիմք» սրբաբոյր աղօթքները արտասանելէ յետոյ...

Եւ աւելի ողբալին, Հայր Եղիշէ, դուք, հոթէլ Մարթիմիքի շինծու ժողովին մէջ՝ «Ես սրտանց կ'ուրախանամ եւ կը հրճուիմ որ 27-ի եկեղեցւոյ սրահին բաժնուեցանք եւ եկանք հոս, խաղաղ ժողով մը դումարելու: Կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ այսքան խաղաղ Երեսփոխանական ժողով մը կը տեսնեմ...» ըսելու անպատկառութիւնը կ'ունենաք:

Իրա՞ւ դուք կը հաւատաք ձեր արտայայտած կեղծ հրճուանքին եւ ուրախութեան: Եւ մանաւանդ, Հայր Կիւլտալեանը, կը հաւատա՞յ որ օրինաւոր ժողովը հօթէլ Մարթիմիքի մէջ ոստիկանական անմատչելի շղթայով պարսպուած երեսփոխաններու ժողովն է եղած:

Մեր համեստ կարծիքով, ոեւէ խաղաղ կամ օրինաւոր ժողով ոստիկանական հսկողութեան պէտք չ'ունենար: Ոստիկանական հսկողութեան պէտք չ'պիտի ունենար, երբ մանաւանդ Վահան քհնյ. Կիւլտալեանի մը աղօթքը իրեն հետ էր...

Վահան քհնյ. Կիւլտալեան անշուշտ աղօթքին ուժն ու դօրութիւնը դրացած ըլլալու էր 1917-ական թուականներուն, Գեա Յորդանանի աւազուտքին վրայ հաստատուած վրաններուն տակ, իր հալածակից եւ կարգակից 21

տարագիր եւ տառապակոծ հոգեւորականներուն մէջէն, ինք, միմիայն իք, հաւատաքննիչներուն ներկայացուցած հաւատուրացութեան խոստմնագիրը ստորագրած ժամանակ:

Դուք, Հայր Եղիշէ, այդպիսով ձեր զրպարտութիւն մը կը տեղացնէք վտարանդի հայ ժողովուրդի հասցէին, որուն մատակարարած հացով կը սնանիք: Այո՛, խառնակչութեան, խռովարարութեան ձեր զրպարտութիւնը կը տեղացնէք այդ պատուական ժողովուրդին հասցէին, որ ըստ «Պայքար»ի ձգարտախօսին, ատարր ալ չէին...

Օրինաւորութեան անունով մի խօսիք, վասնզի իրատու մէջտեղն է:

Տիրացու Տիրբան Բարունակեան մը, երբ իբր պաշտօնավարող հողեւորական մը նկատուելով, ձեր խաղաղ եւ օրինաւոր համարուած ժողովին կը մասնակցի, ժողովականի մը ամէն իրաւասութիւններով, «Թող վկանայս եւ զմանկտիս», ո՞ւր կը մնայ ձեր այդ շինծու Երեսօր-խանական ժողովին օրինականութիւնը:

Դուք եւ ձեր համախօսները, վերջապէս հասաք ձեր նպատակին, բաժնեցիք եկեղեցին եւ ստեղծեցիք կացութիւն մը, որ նախընթաց չունի:

Եւ աւելին, դուք հողեւոր բարձր իշխանութիւններն ալ մխրձեցիք անելի մը մէջ այն ժամանակ, երբ անոր սպաննացող ահաւոր վտանգը կանխելու համար պարտաւոր էինք մեր ամենէն լաւագոյնն ընել, հաւաքարար եւ համերաշխօրէն:

Դուք, օրինաւոր ժողովը լքելով ստեղծեցիք կացութիւն մը, այնքան դժուարին եւ այնքան դարհուրելի, որուն հետեւանքի դատնութիւնն ու խորութիւնը չարիել ու կշռել անկարելի է:

Բայց անցնինք:

Հրապարակը այժմ ողորուած է հակասական եւ ճշգրտարտութեան բոլորովին հակառակ տարածախոսութիւններով: Մենք՝ հողեւորականներս մանաւանդ մատնուած ենք անտանելի կացութեան մը եւ կը գտնուինք սպառնալիքներու տակ, որոնց ենթարկուելու ոչ մէկ արդարացի պատճառ ունինք:

Արդ՝ կը կրկնեմ, դուք, Հայր Եղիշէ, իբրեւ Քահանայից Միութեան ատենապետը, ինչո՞ւ համար միութեան ամբողջ անդամները խորհրդակցական ժողովի չհրաւիրեցիք, երբ լսեցիք ժողովատեղիի փոխուած ըլլալը՝ կացութիւնը ամենուն առջեւ պարզելու եւ բաժանումին առջաջը առնելու միջոցներուն վրայ խորհելու համար, ինչ որ դերազանցօրէն մեր իսկ պարտականութիւնն էր:

Այս հարցերուն պատասխանը պարտաւոր էք տալ: Այլապէս, դուք ամէնքդ ալ որ դիտէք «Տէրունական աղօթքով» սկսիլ եւ «Հաւատով խոստովանիմք»ի 24 տուները արտասանելով ժողով փակել, բայց դուք, լսեցէք, բացարձակ ստախօսներ եւ կեղծաւորներ էք, որ կ'աղօթէք հրապարակաւ որպէս փարիսեցիներ եւ ձեր կեղծուպատիր ձեւերով Յուդայի դերը կը կատարէք:

Բայց վստահ եղէք. կը հնչէ ու պիտի հնչէ ձեր ականջներուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի «Յուդա, համբուրելով՝ մատնես վարդապետդ», ահաւոր կշտամբանքը:

Ալ հերի՛ք, որքան կեղծեցիք, հերի՛ք որքան ստեցիք, եւ հերի՛ք որքան զրպարտեցիք...

Եթէ առանձին չպատասխանեցիք, պարտաւոր էք այժմ հրապարակաւ պատասխանել:

Յարգանք

ՄԱՏԹԷՈՍ ՔՀՆՅ. ՄԱՆԻԿԵԱՆ

Նիւ Եոթ

* * *

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ ՅՈՎՍԷՓ ԵՊ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻՆ

Սրբազան Հայր,

Երէկ առաւօտեան մեր երկուքին հաղորդակցութիւնը հեռախօսով իմ վրայ թողուց այն տպաւորութիւնը թէ Ձեր Սրբազնութիւնը դժբախտաբար կը դանուի թիւրիմացութեան եւ կարգ մը կէտերու մասին եւս հակասութեան մէջ:

Վերջերս Գաղութիւն Ազգային Եկեղեցական կեանքը յուզող խնդիրները եւ ասոնց անմիջական արդիւնք ներկայի խառնակ եւ քառասային վիճակը մասնաւորաբար մեր

եկեղեցականներու վրայ կը դնեն դժուարին պարտակա-
նութիւն մը, նախ յարմարադոյն եւ պատուաբեր լուծում
մը գտնելու այս թնճուկին, երկրորդ՝ միջոցներ մտածե-
լու որ իր խաղաղ կեանքին վերադառնայ այս դաղութը,
երրորդ՝ որ միանգամ ընդ միշտ վերջ գտնէ այն դժնդակ
եւ յուսահատական կացութիւնը, որուն ենթարկուած է
ներկայիս հայ եկեղեցական դասը Ամերիկայի մէջ:

Իմ համեստ կարծիքով, Ձեր Սրբազնութիւնը, Առաջ-
նորդ Սրբազանէն յետոյ որպէս իր եկեղեցական աստի-
ճանով առաջինը մեր դասուն մէջ, այդ պարտականու-
թեան ամենամեծ բաժինը պիտի վերցնէր իր վրայ, կա-
ցութեան դարման մը գտնելու համար: Մինչդեռ, իրա-
կանին մէջ, Դուք ոչ միայն որեւէ ճիշտ չէք ցոյց տուած
ցարդ այդ ուղղութեամբ, այլ եւ Ձեր հակասական ըն-
թացքով ա՛լ աւելի կը քարդացնէք կացութիւն մը, որ այս
պահուստ կը սպառնայ քայքայել դաղութի աղբային եւ
եկեղեցական կեանքը:

Բաց խօսինք. հակառակ տեղական հայ մամուլին մէջ
այս խնդիրներու առիթով Ձեր անուան հետ կապուած
հակասական լուրերուն, Ձեր Սրբազնութիւնը մինչեւ
այսօր իր անկեղծ խօսքը չէ ըսած հրապարակաւ, ճշմար-
տութիւնը երեւան բերելու համար, ինչ որ բացարձակա-
պէս անհրաժեշտ էր այս դաղութին կենսական շահերուն
համար եկեղեցական դասուս ալ պաշտպանութեան տե-
սակէտէն:

Օրինակ, Ձեր Սրբազնութիւնը շատ լաւ գիտէր, թէ
Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցոյ մէջ դումարուած Երես-
փոխանական ժողովը օրինաւոր էր, թէ ժողովը այլուր
փոխադրելու համար մետասաներորդ ժամուն եղած կար-
դադրութիւնը բացարձակապէս քմահաճ եւ հակաօրինա-
կան էր, թէ Հօթել Մարթինի մէջ դումարուած հաւա-
քօյթին մասին ոչ մէկ բերանացի կամ դրաւոր հրահանգ
ստացած էիք Առաջնորդ Սրբազան Հօրմէ, թէ ես եւ
ինձ հետ միասին ինչ եկեղեցականները մասնակցեցանք
Երեսփոխանական ժողովին, որուն դուք նախադահեցիք՝
դայն գտնելով օրինաւոր եւ այդպէս ալ յայտարարելով
յատենի ժողովոյ:

Արդ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երէկ երբ հեռախօսով կը
հարցնէի Ձեզ թէ ո՞րն է օրինաւոր Կեդրոնական Վարչու-
թիւնը, ինձ յայտնեցիք թէ, այն որ Առաջնորդ Սրբազան
Հօր հովանաւորութեան ներքեւ կը գտնուի: Եթէ օրի-
նաւոր էր այդ Վարչութիւնը ընտրող ժողովը, ինչո՞ւ
Ձեր Սրբազնութիւնը չմասնակցեցաւ անոր եւ նախադա-
հեց Մայր Եկեղեցոյ մէջ դումարուած ժողովին: Եւ եթէ
այս վերջին ժողովը օրինաւոր չէր, ինչո՞ւ ստորագրեցիք
այդ ժողովին առաջին եւ երկրորդ նիստերու առենա-
դրութիւնները: Եւ թէ ի՞նչպէս եղաւ որ այդ «հակաօրի-
նական» ժողովին մէջ կարդացիք Առաջնորդ Սրբազան
Հօր ճառը:

Ժողովէն մէկ քանի օր յետոյ թերթերէն տեղեկացայ
թէ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը Ձեզ իր մօտ հրաւիրած է
սեպտ. 3-ի կիրակի օր եւ հրահանգած որ ժողովին այլուր
փոխադրութեան մասին իր կարդադրութիւնը հաղորդէք
Մայր Եկեղեցոյ մէջ դումարուած Երեսփոխանական
ժողովին: Արդ՝ ի՞նչ պատճառ ունէիք Առաջնորդ Հօր
հրահանգին հակառակ շարժելով նախադահելու «հակա-
օրինական» ժողովի մը եւ մնալու յայտեղ մինչեւ կէս
գիշեր:

Ժողովի սկսելէն առաջ եւ ժողովի ընթացքին ես
քանիցս առանձնապէս հարցուցի Ձեզ, հասկնալու համար
թէ Դուք լուր ունի՞ք արդեօք Հօթել Մարթինի ժողո-
վէն. նոյն գիշերը, ուշ ատեն, երբ Դուք ժամանակ մը
բացակայ գտնուեցաք ժողովէն, Ձեր վերադարձին՝ ես
հարցուցի Ձեզ Ձեր բացակայութեան պատճառը, դուք
չըսիք ինձ թէ Առաջնորդ Սրբազան Հօր մօտ դացած էք:
Դեռ աւելին, երբ ժողովին օրինականութեան մասին խօսք
եղաւ, Դուք յատենի ժողովոյ յայտարարեցիք թէ Օրի-
նական եւ Սահմանադրական կանոններու համապատաս-
խան գտնելով ժողովը, Ձեր պատասխանատուութեան
տակ կը բանաք դայն եւ կը նախադահէք յանուն Առաջնորդ
Սրբազան Հօր:

Այժմ, Ձեր նախադահութեան ներքեւ դումարուած
եւ օրինաւոր յայտարարուած Երեսփոխանական ժողովին

մասնակցող եկեղեցականներս կը դտնուինք դժուարին կացութեան մը մէջ:

Ո՞վ է պատասխանատուն, Դո՞ւք որ ժողովը յայտարարեցիք օրինաւոր, նախագահեցիք անոր եւ կոչ ըրիք ներկայ Երեսփոխաններուն եւ անոր կարգին մեզ եկեղեցականներուս, մասնակցիլ այդ ժողովին, թէ ոչ մենք՝ որ բոլորովին անտեղեակ Հօթէլ Մարթինիքի անցուդարձերուն, հետեւեցանք Ձեր օրինակին եւ մասնակցեցանք Ձեր նախագահած ժողովին:

Ի պատասխան Առաջնորդ Սրբազան Հօր նամակին, մամուլի մէջ հրատարակուած Ձեր նամակին մէջ ըսած էիք թէ կացութեան լրջութիւնը հարկադրած էր Ձեզ դադտնի պահել Առաջնորդ Սրբազան Հօր հրահանգը: Բայց ես ժողովէն առաջ հարցուցած էի Ձեզ դադտնօրէն թէ Սրբազան Առաջնորդ Հայրը ունի՞ արդեօք որեւէ հրահանգ Ձեզ. դէ՞ թէ ինձ դադտնի կերպով կրնայիք հաղորդել, բրպէսդի մենք՝ եկեղեցականներս տեղեակ ըլլայինք եւ ճշդէինք մեր դիրքը: Ըսէք, Սրբազան, խընդրեմ, ոեւէ սպառնալիքի տակ կը դտնուէի՞ք, եւ եթէ այո, ո՞վ եւ ի՞նչ կերպով սպառնաց Ձեզ, որ դուք կացութիւնը կը դտնէիք լուրջ: Մի՞ թէ կացութեան լրջութիւնը սահմանադրական օրինաց պահպանումը չէր:

Արդ՝ փափաքելի է ինձ դիտնալ թէ ի՞նչ է Ձեր կարծիքը այժմ դադուծը պառակտող այս անտանելի կացութեան մասին, ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը այս դրութեան: Ձեր Սրբազնութիւնը չի՞ խղճահարիւր արդեօք թէ իր հակասական քաղաքականութեան երեսէն որեւէ մէկէ աւելի մենք եկեղեցականներս մատնուած ենք այսօր անորոշ եւ խիստ դժուարին կացութեան մը:

Այս ամէնքէն յետոյ, փափաքելի է ինձ դիտնալ նաեւ թէ ո՞րն է օրինաւոր Երեսփոխանական ժողովը եւ անկէ ընտրուած Կեդրոնական Վարչութիւնը:

Սպասելով Ձեր Սրբազնութեան պատասխանին,

Մնամ խորին յարգանաց հաւաստեօք

ԸՆԶԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ Ս. Լուսաւորիչ

Մայր Եկեղեցւոյ

Առաջնորդ Սրբազանը տեղեկանալով որ Յովսէփ Եպիսկոպոս իրեն եղած հրահանգը աններելի զանցառութեամբ մը ի պաշտօնէ չէ հաղորդած եւ կը շարունակէ նախագահել 27-րդ Փողոցի Եկեղեցւոյ մէջ հաւաքուած Երեսփոխաններու հատուածական գումարման, հետեւեալ պաշտօնադրով Հօթէլ Մարթինիքի մէջ գումարուող Երեսփոխանական ժողովի նախագահ կարգեց Նիւ Ճըրզիի հոգեւոր Հովիւ եւ Աղբայրի Կեդրոնական Վարչութեան Բ. Ատենապետ Տ. Մամբրէ Ծ. Վրդ. Գալֆաեանը:

«Գեր. Տ. Մամբրէ Ծ. Վրդ. Գալֆաեան
Աստ

«Տեղեկանալով որ Գեր. Տ. Յովսէփ Եպս. Կարապետեան հակառակ իր խոստման կը նախագահէ Երեսփոխանական ժողովի մէջ փոքրաթիւ հատուածի ապօրէն նիստի գումարման 27-րդ Փողոցի Եկեղեցւոյ ժողովասրահին մէջ, կը յանձնարարենք Ձեզ մեր կողմէ նախագահել Հօթէլ Մարթինիքի մէջ Երեսփոխանական ժողովի օրինաւոր նիստին եւ արդիւնաւորել ժողովի գումարումը:

Կար եւ Զօրութիւն մաղթելով
ՂԵԻՈՆԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ամերիկահայոց»

Գ.

Երեսփոխանական ժողովի տխուր ողբերգութենէն ետք մեր դադուծները վերածուած էին բորբոքեալ հնոցի: Ամէն դադուծի մէջ եղբայրատեսաց կռիւներու յանգած եկեղեցիներու գրաւումները մեծ յուզում և իրարանցում կը պատճառէին թէ եկեղեցիներու ներսը եւ թէ դուրսը: Ծիծաղելի եւ զղուելի կ'երեւէին այս բոլորը տեղացիներուն, իսկ կառավարական միջամտութիւնը ամենէն մեծ ամօթանքն էր:

Վերջապէս դատ, դատարան եւ եկեղեցիներու փակում:

Դատարաններու մէջ անվայել վերաբերումները զանց առնելով, տեղ տանք մի քանի կսկծող դէպքերու:

Ուշադրաւ է նաեւ հետադայ բանաձեւ մը, որ ամէն տեղի համար սեփականութիւն էր դարձած աւելի կամ պակաս :

Թո՛ղ խօսի մամուլին հաղորդուած տեղեկագրութիւն մը .—

«Հայ դաղութային այն դանդուածը, որ անցեալ մի քանի ամիսներու ընթացքին ճշմարտութեան, արդարութեան անունով, Դուրեան Արքեպիսկոպոսի հեղինակութեանց պահպանումին համար պայքարի առաջին դժին վրայ կանգնեցաւ, այս անգամ եւս ան յառաջ շարժեցաւ փաստելու եւ հաստատելու իր նախորդ քայլերու օրինականութիւնը :

1.— Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամակցութենէ իսպառ դաղրեցուին ամէն անոնք, որոնք եկեղեցւոյ պետին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ անոր փոխանորդին՝ Աղգային Առաջնորդարանի հեղինակութիւնը չեն ճանչնար եւ կամ չեն անսար Հայ եկեղեցւոյ սահմանադրական օրէնքներուն :

2.— Հրատարեցնել հոգաբարձութիւնը, քանի որ անոր անդամներէն ոմանք Կաթողիկոսէն վաւերացուած Աղգային Առաջնորդարանի հեղինակութիւնը չճանչնալով, պատճառ դարձած են տեղիս հոգաբարձական դործերուն կաղալուն եւ տկարացմանը : Ընտրել եկեղեցւոյ դործերը վարող առժամեայ յանձնախումբ մը, եօթը անդամներով :

3.— Անմիջական կերպով, պաշտօնադրիկել տեղւոյս քահանան, քանի որ ան, իր հոգեւոր պետին՝ նահատակեալ Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի հանդէպ դատապարտելի եւ հակաօրինական դիրքի մէջ էր դտնուած :

4.— Վտարել աղգային, կրթական եւ այլ հաստատութիւններէն, ամէն անոնք, որոնք Կաթողիկոսէն վաւերացուած Առաջնորդարանի հեղինակութիւնները չեն ճանչնար» :

* * *

ԻՐԱԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՐՈՅՎՈՒՐՎԻԹԻ ՄԷՋ

« Յունուար 14-ի կիրակին մինչ տաճարին մէջ պատարազ կը մատուցուէր, հոգաբարձութեան երկու բողոքող անդամները 150-ի մօտ խուժան մը եկեղեցւոյ ներքնասրահը հաւաքելով անախորժ դէպքերու տեղի տուին, եւ առանց նախօրօք հոգաբարձութեան լուր տալու, հոն ժողով գումարեցին, իրենց իսկ մէջէն ընտրելով առժամեայ ատենապետ մը : Անոնք ամէն օրէնք եւ սրբութիւն ոտնակոխելով, ոչ-անգամ անհատներու ժխորներով թեմիս արժանընտիր հովիւր եւ հոգաբարձութեան չորս անդամները հրատարցուցին՝ իբրեւ օրինադանցիք, եւ նոյնիսկ յանդիմութիւնը ունեցան յաջորդ օրուան անդ. թերթերուն մէջ յայտարարելու թէ՛ «Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամներէն պարոնայք Միհրան Մուրատեան, Գարրիէլ Պալոյեան, Կարապետ Տէր Պետրոսեան եւ Գինոս Մանուկեան հոգաբարձական կազմէն վտարուած են իբրեւ Դաշնակներ, անդամները զաղտնի քաղաքական կաղմակերպութեան մը, որ Դուրեանի սպանութիւնը ի դուրս հանած է» :

Պարկեշտ մարդիկ, որոնք առեւտուրի հրապարակին վրայ ճանչցուած են իբրեւ պատուաւոր դիրքեր դրուած հայեր եւ որոնք օտար չըջանակներու մէջ համակրութիւն չահած են, իրենց աղգային պարտականութիւններու կատարման դործով աչքի ինկած են, ելնել ներկայացնել իբրեւ Դուրեանի սպանութեան հետ առնչութիւն ունեցողներ, պարզապէս յուղայական արարք մըն է :

Թրոյ - Վոթըրվիթի գաղութը եւս տակնուվրայ կ'ըլլայ :

Ոչ մէկ կողմ չըռնող եւ բացարձակ չէզոք տեղւոյն հոգաբարձութիւնը յոգնած-ձանձրացած իր վրայ եղած յարակուսմներէն, տեղւոյն հովիւին կը ներկայացնէ իր հրատարականը՝ անհրաժեշտ բացատրութիւններով : Ահա այդ հրատարականը :

Արժ. Տէր Եղիշէ Բհնյ. Գասպարեան

Տէր նախագահ,

Նկատի ունենալով՝

Ա. Այս երեկոյ TROY RECORD-ի մէջ երեւցած ան-

Հիմն գրութիւնը ուղղուած Հոգաբարձութեանս հասցէին,
Բ. Յիշեալ գրութեանց պատասխանատու անձնաւորութեանց առած ապօրինի և հակասահմանադրական քայլը, որ վաւերացուած է Գեր. Մամբրէ վրդ. Գալֆանէ՛՛ր րատ TROY TIMES-ի տուած տեղեկութեանց,

Գ. Գաղութիս ներկայ պառակտեալ վիճակը,

Դ. Յանուն համերաշխութեան թափուած ջանքերուն ապարդիւն ելքը,

Ի սէր խաղաղութեան եւ ի պահպանումն տեղւոյս Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ, ներկայիւս կուգամք մատուցանել մեր հրաժարականը:

Համբուրելով աջերնիդ
Մնամք յարդանօք

Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Կ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Գ. ՊԱԼՕԵԱՆ,
Ղ. ՉՕՐՊԱՃԵԱՆ, ԱԻԵՏԻՍ ՉԱՏՐՃԵԱՆ, ԳԻՆՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Բացատրութիւն մը այս առթիւ.

Ա. Հոգաբարձութեանս անդամներէն քանիները քանի մը անգամներ ներկայացուած են Դաշնակներ՝ յականէ անուանէ տեղական օտար թերթերու մէջ:

Իրականութիւնը սակայն այն է որ Հոգաբարձութեանս մէկ անգամը միայն Դաշնակցական է: Այս առթիւ ցաւով կը յիշենք նաեւ «Պայքար»ի տեղւոյս թղթակցին պառակտիչ գրութիւնները եւ ազնուօրէն կը վերադարձնենք տղմուտ պարունակէն հոսող բառերն եւ ասուլիսները իր պարունակին...

Բ. Այս բոլորը ընողը խմբակ մըն է, որ Եկեղեցաւորի դիմակին տակ կը գործէ, եւ նոյնիսկ հայ կիներ կը մղէ խուժանային զրգուրթեանց ու դանոնք կը թափէ եկեղեցիին շուրջը ու ներսը ամբոխային տրամադրութեամբ աուցուն, որ մեծ ամօթը իսկ է հայ կնոջ պատուն՝ մանաւանդ յաչս օտարաց:

Այս խմբակն է որ, ամէն օրէնք ու սրբութիւն առ ոչինչ համարելով, ապօրինի միջոցներով ընտրուեցաւ իբր Յանձնախումբ եւ նոյնիսկ յաջողեցաւ իբրեւ առժամեայ

Հոգաբարձու վաւերացուիլ Առաջնորդական Տեղապահէ մը:

Կիրակի առտու մը, երբ Ս. պատարագ կը մատուցուէր նախօրօք եղած գաղտնի կարգադրութեան մը համաձայն, անպատասխանատու անձեր կը լեցուին սրահը եւ Հովիւին ու Հոգաբարձութեան հասցէին յարձակումներ գործելէ ետք, չեղեալ եւ հրաժարեցուցեալ կը համարուին Հովիւ եւ Հոգաբարձու եւ, կ'ընտրուի յանձնախումբ մը:

Արդ, որքա՞ն օրինաւոր է այսպիսի ժողով մը, երբ ծխականներ լուր չունին, որքա՞ն իրաւասու է այդ ժողովը, ինքը՝ օրոշումներ տալու. որքա՞ն օրինաւոր է, երբ ծխական ժողովը օրեր առաջ յայտարարուած չէ եւ ոչ ալ ունեցած է իր նախագահը: Կ'ըսուի թէ նոյն ժողովին մասնակցած են 91 տրատու անդամներ: Ո՞ր պատասխանատու եւ իրաւասու մարմինը ճշդեց քուէատուներու իրաւասութիւնը: Մեր տոմարով տրատու անդամոց թիւն է 229: Օրէնք է քուէարկութենէն ետք տունէ տուն երթալ, քուէ հաւաքել, լեցնելու համար թիւ մը: Ապօրինութեանց դլուխ գործոց մը չէ՞, երբ ոչ-տրատու անդամ մը յանձնախումբի եւ Հոգաբարձութեան անդամ կ'ընտրուի:

Գ. Հոգաբարձութիւնս ոչ մէկ ջանք խնայեց համերաշխութիւնը եւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, այն Հիման վրայ թէ՛ բաժանումով կարելի չէ պահել եկեղեցին, որ պարտքերու տակ կը հեծէ:

Կատարելապէս օրինաւոր Հոգաբարձութիւնս իւրացուցած էր իր նախորդին ընթացքը, այն է մնալ չէզոք եւ չյարարերիլ ոչ մէկ Կեդրոնական Վարչութեան հետ, մինչեւ որ ստեղծուէր վերջնական համերաշխութիւնը:

Այլեւս՝ ամէն պատասխանատուութենէ ձեռնթափ կ'ըլլանք:

ՀՈԳԱԲԱՐՉ. ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼ. Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ԹՐՈՑ-ՎՈԹԸՐՎԻԼԻԹԻ

Մեծ մասամբ իդական սեռէ բաղկացած հոծ բաղմու-
թիւն մը առտուն կանուխ կը խոնուի եկեղեցւոյ դրան
առջեւ: Չունենալով իրենց հետ եկեղեցիի բանալին, կը
ստիպուին սպասել Տէր Հօր եւ ժամկոչին դալուն: Բայց
բանալին ձեռք բերելու իրենց բոլոր ճիւղերը կը ձախողին:
Ոստիկանական ուժեր կը հասնին կարգ ու կանոնը պա-
հելու համար:

Վերջապէս Տէր Հայրը սովորական ժամուն կը հասնի
եւ դուռը բանալուն պէս, միացեալ ճակատի տիկիանց դո-
րագունդը ներս կը խուժէ, ոստիկաններ ի դուր կը ջանան
ամբօր լուեցնել, աղմուկ, բացազանչութիւն, դիտողու-
թիւններ:

Ոստիկաններ Հոգաբարձութեան ներկայ եղող ան-
դամներուն կը ձգեն վերջնական վճիռ մը տալ: Այս վեր-
ջինները խորհրդակցելէ ետք ամբօր լի ազօրներուն հետ,
խոհեմութիւն կը համարեն համաձայնիլ եկեղեցին զոցե-
լու եւ բաղմութիւնը ցրուելու, նկատի ունենալով որ
այլապէս բարդութիւններ պիտի ծաղին պատարագ մա-
տուցանելու պարագային: Քահանան չափազանց յուզ-
ուած իր հօտի այս պառակտեալ վիճակէն, խօսք
կ'առնէ եւ կ'ըսէ որ խաղաղութեամբ տուներնիդ
զացէք. իրար մի ատէք, եթէ ինծի ապտակ մը դարնէք,
միւս երեսս ալ կը դարձնեմ, բայց դուք այս եկեղեցւոյ
ղաւակներն էք եւ պարտականութիւն ունիք իրար հետ
լաւ ապրելու: Տէր Հօր այս յորդորներէն վերջ՝ ոստի-
կաններ ցրուեցին բաղմութիւնը:

Դ.

Անաչառ հայեացքով, արդար ու անկաչառ դատու-
մով վճռականորէն կարելի է ըսել թէ 10 եկեղեցական-
ները ոչ թէ լմբոստներ, այլ իրապէս թողլքուածներ ե-
ղան:

Այլապէս ինչո՞ւ համար ժողովի փոխադրութեան
միտքը եւ պատրաստուած դիմումագիրը ցարդ վը պահ-
ուի դադտնի:

Ինչո՞ւ համար դիմումագրի վաւերացումէն՝ ետք
դործալնութեան վայրը կը պահուի դադտնի:

Ինչո՞ւ համար խաղաղութեան պաշտօնեաներէ
դադտնի կը պահուին խաղաղութեան համար ձեռք առնը-
լած ու պառնուելիք միջոցները:

Ո՞վ է որ նեղմիտ կացինով տապալած է միասնակա-
նութեան սրբաբոյր մեծ կաղնին:

Եւ ինչքա՞ն որդորմելի է՝ քահանայից դիմումները
վեհափառ Հայրապետին՝ վերագրելէ լմբոստացումի, ա-
նոնց հասցէին բանալով անարգանքի եւ հայհոյանքի
պիղծ տուրակին բերանը, հրամցնելու համար հաւատա-
ւոր հայութեան:

Այդ վերագրումները անո՞ր համար որ քահանաները,
իրբեւ ատակ ու դիտակ իրենց կոչումին, պարտականու-
թեանց եւ իրաւասութեանց՝ արդարութիւն կը հայցեն
անկաշկանդ եւ ուղիղ դատաստանով մը՝ դարձեալ գերա-
զոյն շահին համար աղբին ու եկեղեցւոյն: Զէ՞ որ Հա-
յաստանեայց Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ նուիրապետական
կանոնին համաձայն եկեղեցական գերագոյն իշխանու-
թեանց դաւանական վնիւնները խստիւ պարտաւորիչ են
եւ բացարձակ, իսկ բարեկարգական եւ այլ խնդիրներու
մասին երբարդական եւ ոչ բացարձակ:

Այս տասը եկեղեցականները, Հայաստանեայց Ս. Ե-
կեղեցւոյն ընդունած ու պաշտպանած սկզբունքներուն
հպած եւ դէմ դործած չեն:

Չէ՞ որ Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ նուիրապետական կանոնով եկեղեցական աստիճանաւորումը կեդրոնացումն ձեռով չէ եւ իւրաքանչիւրը կը վայելէ ազատ եւ սեփական իրաւունքներ, եւ բողոքելու իրաւունքը համարձակ ու բացարձակ է ամէն աստիճանի դէմ իր բարձրագոյնին :

Ուրեմն քստմենլի չե՞ն այս իրաւունքներուն տէր եղող տասը եկեղեցականներու դէմ եղած հալածանքները, անարգանքները :

Ուրեմն այսպէս չէ՞ եւ հակաօրինական, իրենց իրաւունքի սահմանին մէջ իսկ հալածուող, ամէն ատելութեան համբերող 10 եկեղեցականները կոչել ըմբատ եւ անոնցմէ պահանջել ՄԵՂԱՅԱԳԻՐ, հակառակ սրբապաշտին սպառնալով պաշտօնէ դադարում, փիլոնագրկում եւ նոյնիսկ կարգալուծում :

Հո՛ս իրրեւ պժգալի նմոյշ արտադրենք այն ածականները, որոնք ուղղուեցան իրենց իրաւունքը եւ անկախ մտածումները պաշտպանող տասը հոգեւորականներուն .—

— Անարժան, ատելութեամբ լեցուած, անխիղճ, զզուելի, խեղճուկ, անարժէք, տիրացու, հասարակ տէրտէր, աննկարագիր, սեւ հոգի, ապուշ, վիճաբանող, անշնորհ ծառաներ, քամահրելի, վնասուած, ապիրատ, սեւ Յուդաներ, տխրահոգ, խռովարար, յուզայատիպ, դաւաճիւր, հայաստան, ոճրագործ, մոլեռանդ, կերքի եւ ատելութեան կրակ արծարծող, թափառական, փիլոնաւոր փերեղակ, գոհնիկ դաւաճան, պառակտիչ, անհաւատարիմ, շնական կեղծաւոր, ապերասան :

Իսկ Վեհափառ Հայրապետին ներկայացուած դիմումնադրին առթիւ եղան սա արտայայտութիւնները .— Անպատշաճ լեզու, ստախօսութիւն, դէպքերու, իրողութիւններու խեղաթիւրում, անպատկառ անհնազանդութիւն եւ այլն :

Եւ այս բոլորը, Ա. որովհետեւ 10 եկեղեցականներ զերծ են մնացեր ազգաքանդ եւ եղբայրատեաց էնթրիկներէ եւ նոյնպէս դաւաճութեանց մէջ բաժին չեն ունեցած :

Բ. Որովհետեւ 10 եկեղեցականներ նկատի ունենալով եկեղեցիին եւ ազգին գերագոյն շահը, սրբութիւնները, փառքը եւ պատիւը, վճռած են պահել եւ պաշտպանել զանոնք ի դին ամէն տառապանքի ու զոհողութեան :

Գ. Որովհետեւ տխուր ու վշտալի դէպքերը եւ գերակատարները բաց ճակատ ներկայացուցած են իրենց պետին, էջմիածնի Գերագոյն Գահակալին :

Ահա այդ պաշտօնագիրը .—

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳԱՂԱՆՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 4, 1933

Ն.Ս. Օծութիւն

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ

Տ. Տ. Խորէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոս

ի Ս. էջմիածին

Վեհափառ Տէր,

Ամերիկահայ Երեսփոխանական Ժողովը գումարուեցաւ սեպտ. 2-3, 1933, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ի Նիւ Եորք, Մայր Եկեղեցւոյ սրահը, Առաջնորդ Գեր. Տ. Ղեւոնդ Ս. Արքեպիսկոպոսի օգոստոս 2, 1933 թուակիր պաշտօնական հրաւիրադրով :

Ն. Սրբազնութիւնը ժողովին ներկայ չեղաւ իր հիւանդութիւնը պատճառարանելով եւ ժողովին նախագահեց Գեր. Տ. Յովսէփ Եպիսկոպոս Կարապետեան, Առաջնորդ Սրբազան Հօր կողմէ ուղղուած Սեպտ. 2, 1933 թուակիր պաշտօնագրի համաձայն, որուն պատճէնը ներփակ կը ներկայացնենք Ձերդ Վեհափառութեան :

Հոգեւորական թէ աշխարհական, ամէնքս ալ ժողովին օրինականութիւնը ընդունելով մասնակցեցանք : Ժողովը շաբաթ երեկոյ ժամը 11-ին փակուեցաւ, յաջորդ օրը, կիրակի, դարձեալ նոյն տեղը, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ շարունակելու որոշումով : Այս ժողովին մասնակցած էին 18 հոգեւորականներ :

Յաջորդ օրը սակայն, սեպտ. 3, 1933, կիրակի կէսօրէ յետոյ, որոշեալ ժամուն, երեսփոխանները երբ սկսեան դալ ժողովի, այդ պահուն շուկներ լսուեցան թէ մաս մը երեսփոխաններ ժողով գումարած են հասարակ

պանդուկի մը մէջ:

Այս շատ ցաւալի պարագան ստուգելու համար մասնաւորապէս հոգեւորականներս դիմեցինք Գեր. Տ. Յովսէփ եպս. թէ ինք տեղեկութիւն ունի՞ր այդ ապօրինի ժողովի գումարման մասին եւ թէ ինք որեւէ հրահանգ ունի՞ր Առաջնորդ Սրբազան Հօր կողմէ:

Նորին Սրբազնութիւնը թէ մեզ եւ թէ յատենի ժողովոյ յայտարարեց թէ ոեւէ տեղեկութիւն չունի եւ օրինաւոր համարելով Մայր Եկեղեցւոյ մէջ գումարուած երեսփոխանական ժողովը, կը նախադասէ յանուն Առաջնորդ Սրբազան Հօր, իր պատասխանատուութեան տակ:

Հետեւաբար մենք ստորագրեալ եկեղեցականներս հետեւելով նախ Տ. Յովսէփ եպիսկոպոսի օրինակին, ինչպէս նաեւ հիմնուելով մեր անխախտ համոզումին, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ գումարուած երեսփոխանական ժողովի օրինաւորութեան մասին, մեր մասնակցութիւնը պահեցինք Մայր Եկեղեցւոյ սրահը գումարուած Երեսփոխանական ժողովին, ուր Առաջնորդ Սրբազան Հայրը դադարեալ հոչակուեցաւ 55 երեսփոխաններու 44-ի բացարձակ մեծամասնութեամբ:

Այժմ, Վեհափառ Տէր, այս պայմաններու տակ մենք ստորագրեալ եկեղեցականներս մասնակցած ըլլալնու համար այդ օրինական ժողովին, յանցաւոր կը նկատուինք եւ առարկայ եղած ենք Առաջնորդ Սրբազանի հալածանքին եւ ատելութեան, որ յայտնապէս կը սպառնայ պատժել մեզ, տասը եկեղեցականներս յանիրաւի:

Իրաց այս դառն վիճակը խոնարհաբար ներկայացընելով Ձերդ Վեհափառութեան արդարադատ նկատուման, Մատչիմք ի համբոյր Ս. Աջոյն Ձերդ Վեհափառութեան, Մնամք ամենախորին ակնածանօք ամենախոնարհ որդիք,

- Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔԶՆՅ. ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ
- Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՎՐԴ. ՄԱՐԴՈՒԿԷՍԵԱՆ
- Տ. ԸՆԶԱԿ Ա. ՔԶՆՅ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
- Տ. ՆՇԱՆ Ա. ՔԶՆՅ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
- Տ. ՊՍԱԿ ՔԶՆՅ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
- Տ. ԵՂԻՇԷ ՔԶՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
- Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ՔԶՆՅ. ՄԱՆԻԿԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. — Տէր Յուսիպ Քինյ. Նախնիկեան եւ Տէր Մովսէս Քինյ. Տէր Ստեփանեան, ներկայ եղած են ժողովին եւ համաձայն գտնուած գրութեան, որու տակ իրենց ստորագրութիւնը չ'երեւիր քաղաքէն մեկնած ըլլալու հետեւանով:

* * *

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ ՄԱՄԲՐԷ Ծ. ՎԱՐԴ. ԳԱԼՖԱՆԱՆԻՆ

Ստացայ ձեր մայիս 10 թուակիրը, որով կ'ապացուցանէք ձեր, եկեղեցականի համար ոչ ներելի, փառամոլ ու կրքոտ ըլլալն ու անջատողական ոգի ունենալը:

Երանի թէ աշխարհական մը ստորագրէ՞ր այդ նամակը եւ ո՛չ թէ դուք:

Յիմարներն ու կոյրերն անգամ դիտեն եւ կը տեսնեն, որ այժմ առժամանակեայ կերպով երկու Առաջնորդարան եւ երկու տեղապահ զոյութիւն ունին եւ չեմ հասկնար, թէ Առաջնորդարանէն ունեցած հին պահանջիս համար ձեր եղբայրական միջնորդութեան դիմելու մէջ ի՞նչ անպատեհութիւն կամ հակասութիւն կայ:

Ինչո՞ւ համար քաղաքավարի մերժողական մը գրելու տեղ, դիս գէշ կերպով կը վիրաւորէք եւ կը յուղէք այնպիսի խնդիրներ, որոնց մասին կը նախընտրէի լուռ մնալ, դէթ մինչեւ Վեհ. Հայրապետի կողմանէ լիազօրի մը գալն ու խնդիրները քննելու սկսիլը:

Դո՛ւք էք, Հն՛յր Գալֆաեաններ, բուն պատճառը, որ արհամարհեցիք չարիքի առաջըր աւնող այն կտրուկ միջոցները, զոր քանի մը եկեղեցականներս յղացանք եւ դրաւոր կերպով ներկայացուցինք եկեղեցականներու ժողովին, գումարուած երեսփոխանական ժողովէն առաջ: Եւ եղաւ անխուսափելին:

Կարդ մը աշխարհականներ կրնան չարիքը տեւականացնել՝ բաժանման խրամը աւելի խորացնելով:

Բայց դուք, որպէս եկեղեցական, պատասխանատու էք Աստուծոյ, Վեհ. Հայրապետի եւ ձեր ըրած ուխտի

առջեւ, որովհետեւ կը խորհիք եւ կը գործէք անոնց պէս :
Փոխանակ կրակը մարելու, վրայ իւր կը լեցնէք :

Եթէ Հայրապետը կը ճանչնաք, ինչո՞ւ չէք ընթանար
անոր ոգւոյ եւ տուած հրահանգներու համաձայն :

Ինչո՞ւ մերձեցման եւ իրարհասկացողութեան ոգւով
չէք արտայայտուիր : Ինչո՞ւ կը խորացնէք մեր հոգեւոր
զաւակները անջատող խրամը :

Ձեր նամակին մէջ կան սա տողերը.—

«Իրապէս ձեր ընթացքը մեզ վշտով համակած է,
վասնզի կը խորհինք թէ Աթիկ Ա. քահանան կը մուրայ,
բայց իր կոչումին, հայց. եկեղեցւոյ եւ անոր նուիրա-
պետութեան հաւատարմարար ծառայելու ուխտը չի ոտ-
նակոխեր» :

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, Հայ Գալֆաեաններ — Մինչեւ
եկեղեցւոյ միանալը թոյլ տանք, որ հայց. եկեղեցւոյ
զաւակներէն խոշոր զանգուած մը զրկուի՞ եկեղեցիէ,
պաշտամունքէ, հոգեւոր մխիթարութենէ, Աւետարանի
սիրոյ եւ խաղաղութեան ներշնչումէ եւ ձգեմք, որ երթալ
ու միանալ օտար ոեւէ յարանուանութեան :

Պատասխանատու էք դուք առաջի Աստուծոյ եւ մեր
Վեհ. Հայրապետին, որ կրօնի թշնամիներու եւ հայց.
եկեղեցիէն հեռացուածներու հետ միացած՝ կը հալածէք
հայց. եկեղեցւոյ հարազատ եւ հաւատացեալ զաւակներու
խոշոր զանգուած մը :

Ստուգիւ ձեր ընթացքը զիս վշտով կը համակէ,
վասնզի կը խորհէի, թէ Գալֆաեան Մ. վարդապետներ
կը մուրան, բայց իրենց կոչումին, Հայց. եկեղեցւոյ եւ
անոր նուիրապետութեան հաւատարմարար ծառայելու
ուխտերնին չեն ոտնակոխեր :

Ես կոչմանս վրայ կանգնած եկեղեցական եմ : Իմ
քարոզները սիրոյ եւ խաղաղութեան շուրջ կը դառնան,
եւ պատրաստ եմ ծառայելու Հայց. եկեղեցւոյ եւ անոր
հարազատ զաւակաց անխտիր :

Նոյնը պարտիք եւ դուք ընել :

Աղօթակից

ԱԹԻԿ Ա. ՔՀՆՅ. ԾՈՑԻԿԵԱՆ

Մայիս 12, Տիֆլիզ, Միշ.

ԻՄ ՊԱՏԱՄԽԱՆԸ ՅԻԼԱՏԵԼՅԻՈՅ «ՊԱՅԲԱՐ»Ի

«ՀԵՏԱԳՐՔԻՐ» ԹՂԹԱԿՅԻՆ

Պարոն «Հետաքրքիր»,

Ձարմանքով կարդացի «Պայքար»ի մայիս 30, յունիս 1
եւ 2 թիւերուն մէջ, Ն. Ֆիլատելֆիոյ Հայց. Առաք. Ս.
Գր. Լուս. եկեղեցւոյ դատը վերնագրով ձեր թղթակցու-
թիւնները :

Իրապէս չէի սպասեր հայէ՛մը այդքան ինկածութիւն.
Ճշմարտութեան բոլորովին անհամապատասխան եւ ան-
ճիշդ թղթակցութիւններ գրելով հանդերձ, անարգական
խօսքեր ալ ընել ու ածականներ տալ հովիւի մը, որ իր
անցեալովն ու ներկայովը ծանօթ է Ֆիլատելֆիոսայ
դաղութի, ինչպէս նաեւ Փրանսահայ դաղութի մեծա-
մասնութեան : Փաստերը շատ են այս մասին :

Ասկէ առաջ ալ զանազան անուններու տակ թագնուած
նոյնանման թղթակցութիւններ շատ երեւցան «Պայքար»ի
մէջ, ինչպէս ներկայիս կը շարունակուի . բայց եւ այնպէս
ոչ մէկուն պատասխանեցի, միտքս բերելով Քրիստոսի
արտասանած խօսքերը՝ «Տէ՛ր, թող դոցա, զի ոչ գիտեմ
զինչ գործեմ» : Այժմ ալ այս է իմ պատասխանս ձեզ եւ
ձեզ նմաններուն . իսկ ձեր անձիս հանդէպ ըրած անար-
գական խօսքերն ու տուած ածականներն, եթէ ամչնալ
զիտէք՝ դուք ամչցէք : Նման գրութիւններով դուք ձեզ
կը վարկարեկէք եւ ոչ թէ զիս :

Վերջին ինը ամիսներու ընթացքին ձեր եւ ձեր համա-
կերներու կողմէ, ինձ ըրածներնիդ եթէ երբեք մանրա-
մասնօրէն գրեմ, վստահ եմ թէ՛ ոեւէ պարկեշտ, զիտա-
կից ու անաչառ հայ, ձեր ըրածներէն պիտի պժգայ, այն-
պէս որ որեւէ հայու վայել չէ այդպիսի ընթացք ունենալ :

Աղօթարար՝

ՊՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՄԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ֆիլատելֆիա

* * *

Գծբախտաբար էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը չկրցաւ ըմբռնել ճշգրիտ կացութիւնը, ինչպէս ցոյց կուտայ հետեւեալ պաշտօնագիրը:—

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԵՒ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ

Նախագահութեամբ
ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԿԻ

Թիւ 1390, 24 նոյեմբեր, 1933 ամի

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԳ
ԳԵՐ. Տ. ՂԵՒՈՆԿԻ ԱՐԳԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

Ի հետեւումն Ձեր տարւոյս օգոստոսի 28-ի եւ սեպտեմբերի 22-ի գրութեանց, որոնք վերաբերում են Շիքակոյի Արուեստահանդէսում եռագոյն դրօշակի պարզման պարագաներին եւ սեպտեմբերի 2-3-ին դումարուած Երեսփոխանական ժողովների օրինականութեան խնդրին, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նկատի առնելով վերոյիշեալ հարցերի նկատմամբ ստացուած գրութիւնները եւ հեռագիրները եւ երկու կողմերի մամուլի լուսարանութիւնները, յայտնում է Ձեզ Ա.— Որ Ձեր բռնած ընթացքը ընդհանրապէս համարում է ուղիղ եւ օգտակար: Բ.— Նիւ Եորքի 27-րդ փողոցի եկեղեցու ներքնասրահում փոքրամասնութեան դումարած ժողովը ճանաչում է ապօրինի եւ Առաջնորդի նկատմամբ նրա հանած պաշտօնանկութեան որոշումը հակասահմանադրական (Մահմ. 2-րդ յօդ. 2. եւ Ժ. կէտեր) եւ հակաօրինական: Գ.— Այլ եւ ի նկատ ունենալով Մարտինիկ օթերում Երեսփոխանական ժողովի քանի մը թերացումները, առաջարկում է Ձեզ Ձեր հայեցողութեամբ պատեհ ժամանակին Ձեր նախագահութեամբ նոյն օրակարգով Երեսփոխանական նոր ժողով դումարել եւ ըստ ալեկանյի ջանալ Երեսփոխանական ժողովի միութիւնը պահպանել, պառակտուած համայնքներն ի մի ձուլելով, թեմի միաձոյլ ամբողջութիւնը պահպանել:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի վերոյիշեալ որոշում—

ների հիմնաւորումը կը գտնէք տարւոյս հոկտեմբերի 25-ի ԿԵ արձանագրութեան մէջ, որի վաւերացեալ պատճէնը ներկապէս է գրութեանս հետ:

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐԳԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Քարտուղար՝ Կ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

* * *

Հետեւեալը քարգմանութիւնն է այն հեռագրին, գոր Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը դրկած է Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին:

Ն. Ս. Օծուքիւն

Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս եւ Ծայրագոյն
Պատրիարք Ամենայն Հայոց, էջմիածին
Հայաստան (U. S. S. R.)

Մամուլի մէջ կարգացինք Ձեր վեհափառութեան նոյ. 12 թ. կոնդակը եւ Գեր. Հոգեւոր Խորհուրդի նոյ. 24 թ. պաշտօնագիրը: Գեր. Հոգեւոր Խորհուրդը իր որոշումը տուած է մեր տեղեկագիրն ստանալէ առաջ: Մենք կը պնդենք սեպտ 2, 3 եւ 4-ին Մայր Եկեղեցւոյ սրահին մէջ դումարուած Երեսփ. ժողովի մեծամասնութեան եւ օրինականութեան վրայ: Նոր Կեդր. վարչութիւն ընտրուած չէ. մերինը շարունակութիւնն է հին Կեդր. վարչութեան: Եկեղեցւոյ պառակտումէն յետոյ, դադուր կը դիմէ դէպի կատարեալ քայքայում: Կաղերսենք նշանակել ներկայացուցիչ (լիազոր) խնդիրները քննելու եւ արմատական կարգադրութիւններ ընելու համար: Կեդր. վարչութիւնս կը մնայ իր պարտականութեան դրուխ՝ հիմնուած սահմանադրական օրինաց վրայ, մտահոգուած դադուրի եւ Եկեղեցւոյ շահերով:

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԿԻ (ԿԵՂՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Ատենապետ՝ ՆՇԱՆ ՔԶՆՅ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Բ. Ատենապետ՝ ՏՈՔԹ. Ս. Յ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

Նիւ Եորք, 1 փետրուար, 1934

* * *

Նորին Ս. Օծութիւն
Տ. Տ. Խորէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոս
Եւ Ծայրագոյն Պատրիարք Ամենայն Հայոց,
ի Մ. Էջմիածին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վեհափառ Տէր,

Ստացած ենք Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի թ. 59 եւ յունուար 18, 1934 թուակիր պաշտօնագիրը, որով կը հրամայուի մեզ առանց այլեւայլի ենթարկուիլ Ձերդ Վեհափառութեան կողմէ Տեղապահ կարգուած Տ. Մամբրէ Ծ. Վ. Գալֆայեանին եւ անոր նախազանութեամբ գործող ժամանակաւոր Կեդր. Վարչութեան կարգադրութիւններուն:

Այդ գրութեան մէջ կ'ըսուի թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը այս կամ այն կերպով լիակատար տեղեկութիւններ ստացած է Ամբրիկահայ թեմին մէջ պատահած տխուր անցուդարձերէն:

Լաւ է որ ըսուած է թէ տեղեկութիւններ ստացուած են: Ուրեմն կրնանք վստահաբար ըսել թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նոյնպէս ստացած է մեր կողմէ ղրկուած նամակներն ու տեղեկութիւնները: Կը թոյլատրուի՞ մեզ խոնարհաբար հարցնել թէ ինչո՞ւ համար չէ պատասխանած անոնց: Արդեօք մենք էջմիածնի համար խորթ դաւակնե՞ր էինք եւ կամ այն աստիճանի արհամարհելի, որ աննկատ թողուեցան մեր դիմումները:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը մեզ կը հրամայէ առանց այլեւայլի, ստրուկներու նման, ենթարկուիլ Մամբրէ Վրդ.ին եւ անոր նախազանութեան ներքեւ գործող ապօրէն Կեդր. Վարչութեան: Խղճի եւ արդարութեան ո՞ր օրէնքով, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, առանց լսելու մեր օրինական դիտողութիւններն ու բողոքը, կը հրամայէ մեզ ենթարկուիլ վարչութեան մը, որ օրինական ոչ մէկ հիմք եւ գոյութեան ոչ մէկ իրաւունք ունի:

Վեհափառ Տէր, մենք որպէս օրինապահ եւ մեր կոչումին հաւատարիմ հոգեւորականներ, մեր գաղութի

ազգային կեանքը յուզող ղէպերու մասին մեր համեստ տեսակէտները Ձեր Վեհափառութեան ներկայացնելով, անարժանաբար խնդրած էինք Ձեզմէ քննութիւն կատարել, հաստատել իրողութիւնները եւ ըստ այնմ Ձեր բարձր տնօրինութեամբ ընել կարգադրութիւններ, որպէսզի օր առաջ խաղաղութեան յանգէր այս գաղութի խոովեալ կեանքը: Իսկ այժմ մեզ կը հրահանգուի ենթարկուիլ օրէնքը անարգողներուն:

Սեպտեմբերի Երեսփոխանական Ժողովին մէջ մեր բռնած ընթացքը հակօրինական ոչինչ կը պարունակէ իր մէջ: Մենք յիշեալ ժողովին մասնակցեցանք հանդուցեալ Առաջնորդ Տ. Ղեւոնդ Արքեպս.ի պաշտօնական հրահանգով: Ժողովին նախագահեց, դարձեալ Առաջնորդ Հօր հրահանգով, Տ. Յովսէփ եպս.: Հետեւեալ օրը, յակայն, հանդուցեալ առաջնորդը, իրեն յատուկ պատճառներով, երկուքի բաժնեց ժողովը, անակնկալի մը առջեւ դնելով մեզ ամէնքս: Մենք եւ պատգամաւորներու մեծամասնութիւնը, ինչպէս նաեւ Երեսփ. Ժողովի Դիւանը իր նախագահով եւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ինն անդամներէն հինգը, մնացինք նոյն ժողովասրահին մէջ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի Մարթինիք պանդոկին պարասրահին մէջ, «Երեսփոխանական Ժողով»ի անուան ներքեւ խաղացուած կատակերգութեան, աւելորդ կը համարենք բացատրել այստեղ, քանի որ յիշեալ հաւաքոյթի հակօրինական կաղմի եւ տուած ապօրէն որոշումներու մասին ասկէ առաջ մէկէ աւելի առիթներով տեղեկագրուած է Ձերդ Վեհափառութեան: Յոյժ ցաւալի է, սակայն, տեսնել որ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, փոխանակ մեր Սահմանադրական օրէնքները պաշտպանելու եւ փոխանակ մեր գաղութը պառակտող անհամաձայնութիւնները բառնալու, կը հրահանգէ մեզ ենթարկուիլ օրէնքն ու արդարութիւնը ոտնահարող, եկեղեցին եւ ազգը բաժանող պաշտօնէութեանց, որպիսին են Տ. Մամբրէ վրդ. Գալֆայեան եւ իր հովանաւորած «Կեդրոնական Վարչութիւնը»:

Ապօրինի Տեղապահի մը եւ հակասահմանադրական վարչութեան մը ենթարկուելու մասին մեզ տրուած հրա-

հանդը, թոյլ տուէք մեզ ըսել, հիմնուած չէ արդարու-
թեան վրայ: Բոլորովին անտեսել մէկ կողմի իրաւացի
բողոքները գործուած ապօրինութեանց դէմ, արհամար-
հել ժողովուրդի մէկ ստուար մասին իրաւունքները եւ
միւս կողմէն, ակնբախ կողմնակալութեամբ պաշտպան
կանգնիլ անիրաւներու, խղճի եւ արդարութեան դուրձ չէ:
Ի տես այս աղաղակող անարդարութեան, չենք կրնար մեր
ցաւը չյայտնել Ձեզ, Վեհափառ Տէր:

Ներկայիս Ամերիկահայ դաղութի աղագային-եկեղե-
ցական կեանքը կը գտնուի աննախընթաց քայքայման մը
նախօրեակին: Պառակտումը, որ ծնունդ առաւ հանդուց-
եալ Տ. Ղեւոնդ Արքեպս. ի անվարչազէտ եւ անշրջահայ-
եաց քաղաքականութեան շնորհիւ, այժմ այս դաղութը կը
տանի դէպի կործանում: Իսկ Գերագոյն Հոգեւոր Խոր-
հուրդի մեզ ուղարկած հրահանգը, նշանախեց մը անդամ
չի կրնար փոխել ստեղծուած այս յուսահատական դրու-
թեան: Ընդհակառակն ան դէնք մը դառնալով Գալֆայ-
եան վրդ. ի նման պառակտիչի մը ձեռքին մէջ, պիտի
ծառայէ աստիճան մը եւս խորացնելու այն խրամատը,
որուն ստեղծումին մէջ նոյնքան պատասխանատու են
Գալֆայեան վրդ. ու իր հովանաւորած վարչութիւնը,
որքան էր՝ հանդուցեալ Առաջնորդը:

Վեհափառ Տէր, մենք որպէս մեր պաշտօնին եւ կո-
չումին լրիւ զիտակցութիւնը ունեցող եկեղեցականներ,
ինչպէս ասկէ առաջ պահած ենք, այժմ եւս պատ-
րաստ եւ փափաքող ենք բարձր պահելու Եկեղեցւոյ վե-
հութիւնը: Նոյնպէս, որեւիցէ ատենէ աւելի յօժար ենք
ենթարկուելու Հայ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Պետին հրաման-
ներուն: Սակայն, տարրական արդարութիւնը կը պահան-
ջէր որ Ձերդ Վեհափառութիւնը բարեհաճէր իր Հայրա-
կան արդարադատութեամբ մօտենալ դէպքերուն եւ ա-
նոնց ստեղծած կացութեան: Մենք, Ձեր Վեհափառու-
թեան հուրուրդաւակները, կ'ակնկալենք որ երկու չափ
եւ երկու կշիռ չըրթածուի Ձեր դաւաններուն գործերը
քննելու եւ անոնց վերաբերմամբ կարգադրութիւններ
տնօրինելու ատեն: Ձեր բարձր արդարադատութեան մի-
այն պէտք ունինք մենք եկեղեցականներս եւ բոլոր ժո-

ղովուրդը: Ձեր Հայրական անաչառութեան պէտք ունի
նաեւ եկեղեցին: Ու մենք մեր յոյսը դեռ չենք կտրած մեր
Վեհափառ Հայրապետէն:

Որդիական ամենախոնարհ ակնածանօք մատչիմք ի
համարյր Աջոյն Ձեր Ս. Օծութեան,

- Ձեր խոնարհ որդիք,
- ՂԵՒՈՆԴ ՎՐԴ. ՄԱՐԴՈՒԿԻՍԵԱՆ
- ՆՇԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ
- ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
- ՊՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
- ՄԱՏԹԷՈՍ ՔՀՆՅ. ՄԱՆԻԿԵԱՆ
- ՅՈՒՍԻԿ ՔՀՆՅ. ՆԱՆՆԻՔԵԱՆ
- ԱԹԻԿ ՔՀՆՅ. ԹՈՑԻԿԵԱՆ
- ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
- ՊԵՏՐՈՍ ՔՀՆՅ. ՄԱՄԲՐԷՍԵԱՆ
- ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ե.

ԴՈՒՐԵԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻԻՆԸ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Նիւ Եոթ Թայմզ-ի դեկտ. 25-ի թուին մէջ կարդա-
ցինք, որ կիրակի օր, դեկտ. 21, Նիւ Եորքի Ս. Ուաչ եկե-
ղեցւոյ մէջ — 578 W. 187 փողոց — պատարագելու ժա-
մանակ, 200 ժողովականներու աչքին առջեւ, սպաննուած
է Ղեւոնդ Արք. Դուրեան:

Սպանութեան պարագաներու մասին հետեւեալ ման-
րամանութիւնները կուտար նոյն թերթը. —

Արքեպիսկոպոս Դուրեան եւ ուրիշներ, որոնք պիտի
մասնակցէին պատարագի արարողութեան, հազուած էին
իրենց եկեղեցւոյ յատուկ շքեղ զգեստներով, եւ հանդի-
սաւոր թափօրը ճիշդ սկսելու էր, երբ սպաննիչները գոր-
ծի սկսան:

Սպանութիւնը այնքան արագ տեղի ունեցաւ, որ
դաղտնի ոստիկանները յետոյ չէին կրնար վկաներ դառ-

նել, որոնք տեսած ըլլային սպանութեան գործողութիւնը:

Արքեպիսկոպոսին վրայ յարձակողները, նոյն ատեն, խառնուած էին ժողովականներու հետ: Երկու կասկածելի անձեր բռնուեցան ժողովականներուն կողմէ եւ ծեծուեցան, ու յետոյ ձերբակալուեցան:

Ձերբակալեալներն են Մաթոս Լէյլէկեան 39 տարեկան, եւ Նշան Սարգիսեան 38 տարեկան, երկուքն ալ նիւեորքարնակ:

Ոճիրի գործիքներէն մին՝ մսադործի դանակ մը՝ գտնուեցաւ խորանին մօտ: Կոթը թղթով պատուած էր, հաւանաբար մատներու հետքերը կորսնցնելու համար:

* * *

Ահա սեւ, շմեցուցիչ, սրտաճմլիկ գոյժը, որ ամբողջ ամերիկահայ գաղութը սարսեց: Արցունքի հեղեղներ հոսեցան այտերէն եւ ամէն ոք դատապարտեց ու նզովեց ոճիրը եւ ոճրագործը:

Այս ոճիրը իր պարագաներով առեղծուած մըն է, հաւաքոյց մը, որ դեռ իրապէս չէ քակուած, չէ լուծուած:

Եղած դատավարութիւնը եւ ձեռք բերուած վճիռը եթէ դատական օրէնքներու համաձայն է, շատերու համար դեռ գերադոյն արդարութեան — լսդնին — վճիռը չէ:

* * *

ԵՐԵՍՓՈՒԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ 1934, ՀՈԿՏ. 6,

Ս. ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Այս տարի ըստ օրինի դումարուեցաւ Ամերիկահայոց Երեսփոխանական Ժողովը:

Իրապէս գնահատանքի արժանի առաջին պարագան այն եղաւ, որ Ժողովի հանդիսաւոր բացումէն ետք, յոտընկայս եւ յուզիչ լուծեան մէջ արտասանուեցաւ հոգոցը ի հանդիստ եղբրական մահուամբ վախճանեալ հոգելոյց Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկ. Դուրեանի, վիճակիս նախկին Առաջնորդին:

Նաեւ որոշուեցաւ պաշտօնապէս յայտնել Ժողովին

լրիւ համակրութիւնը Տ. Տիրայր Արք. Յովհաննէսեանի հիւանդութեան առթիւ, անոր մաղթելով շուտափոյթ ապաքինում:

Գնահատանքի արժանի երկրորդ պարագան եղաւ Կիլիկոնական Վարչութեան տրուած վստահութեան քրէն, գնահատանքի գոհունակ ծափերով:

Նոյնպէս ուշագրաւ էր գնահատանքի այն միաձայն որոշումը, որ վկայեց արժանիքները Տ. Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէսեանի, անոր տալով եպիսկոպոսական վկայական:

Նմանապէս Ժողովը գնահատելով Տ. Նշան Ա. քհնյ. Փափաղեանի արի կեցուածքը եւ նուիրումը, արժանի տեսաւ որ յան կրէ լանջախաչ:

Ժողովը գնահատեց նաեւ Ֆիլատելֆիոյ արժանաւոր Հովիւ Տէր Պսակ քհնյ. Սարգիսեանը իր թեմի տխուր անցքերուն առթիւ արի կեցուածքին եւ ամէն զոհողութեանց յօժարակամ ըլլալուն համար:

Ժողովը ուղղեց գնահատական խօսքեր այն քահանաներուն, որոնք իրենց կոչման հաւատարիմ՝ կը տանին լրիւ ու լոին ամէն տառապանք՝ եկեղեցւոյն եւ ազգին սիրոյն: Այս բոլորը պաշտօնապէս արձանագրուեցաւ Ժողովի մատենաներուն մէջ:

Ժողովը շարունակեց իր աշխատանքները եւ տուաւ հետագայ որոշումները:

Ամերիկահայոց Ազգ. Մահամաղբութեան փոփոխում:

«Յօդուած 1. Ամերիկայի մէջ հաստատուած հայ եկեղեցիները կը ներկայացնեն հոգեւոր միութիւն մը, որու պաշտօնական տիտղոսն է՝ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՉԳԱՅԻՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻ: Ան, իբրեւ անբաժան մասը Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, կ'ընդունի եւ կը յարգէ անոր սահմանած եկեղեցական օրէնքներն ու կանոնները հաւատքի, պաշտամունքի եւ դաւանութեան նկատմամբ, առ այս յարգելով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հեղինակութիւնը»:

Յօդուած երկրորդը, որ հետեւեալն է անցաւ միաձայնութեամբ.

«Եկեղեցին իր վարչական, կարգապահական եւ տնտեսական գործերը կը վարէ Ազգային Երեսփ. Ժողովին կողմէ հաստատուած ներկայ սահմանադրութեան (բարեփոխուած) համաձայն»:

Միաձայնութեամբ՝

«Յօդուած 3. ներկայ սահմանադրութեան յօդուածներուն փոփոխումը, յաւելումը կամ յապաւումը կը պատկանի Ազգ. Երեսփ. Ժողովին»:

Այսպէս յաջորդաբար անցան մեծամասնութեամբ կամ միաձայնութեամբ յօդուածներ 11, 12, 13, 14 եւ 15:

Թեր եւ դէմ կարծիքներու արտայայտութիւններէ ետք միաձայնութեամբ կամ մեծամասնութեամբ անցան 16, 17, 18, 20, 21 (Դ. Զ. Ժ. 1, 2, ԺԱ.), 23, 24, 26 (հատուած 6 եւ 7) յօդուածները:

Երեսփ. Ժողովը որոշեց նորընտիր վարչութեան յանձնել սահմանադրութեան միւս յօդուածներուն բարեփոխումն ու վերախմբադրութիւնը, հիմ ունենալով արդէն վերաքննուած եւ անցած յօդուածները, նաեւ տարեկան \$2.00 եկեղեցւոյ տուրքը իւրաքանչիւր անդամի համար:

Կրթական հարցի մասին թեր ու դէմ արտայայտութիւններէ ետք որոշուեցաւ 2500 տուար յատկացնել կրթական ֆրնտին:

Որոշուեցաւ Ուսումնական Խորհուրդի կազմութիւնը յանձնել Կեդրոնական վարչութեան:

Որոշուեցաւ կազմուելիք Ուսումնականին յանձնել ջէմփերու կազմակերպութեան գործադրութիւնը:

Մինչեւ Նոր Ծարի հրաւիրել ուսուցչական համագումար, որուն պիտի ենթարկուի Ուսումնական Խորհուրդին կողմէ պատրաստուելիք կրթական ծրագիրը:

ԶՆԱՆԱՏԵՍՈՒԱԾ ՀԱՐՑԵՐ

Երեսփոխաններ Տիրաք Մ. Վերածին, Մ. Թաչեան և Կարօ Մուրթաֆեան ժողովին ներկայացուցին նիւթական նոր հասոյթներ ապահովող ծրագիր մը. վիճաբանութիւններէ ետք, ժողովը բացարձակ մեծամասնութեամբ, սկզբունքով համաձայն դտնուեցաւ եղած առա-

ջարկութեան եւ անոր գործադրութիւնն ու կարելիութիւններու քննութիւնը յանձնեց նորընտիր Կ. Վարչութեան նկատառութեան:

ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ԵՐԵՍՓՈՅԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Նիւ Եարփի Մայր Եկեղեցի.— Տ. Նշան Ա. քհնյ. Փափաղեան, Տոքթ. Ս. Յ. Աբգարեան, Տոքթ. Մ. Գարակէօղեան, Սեդրակ Աւտոյեան, Խոսրով Պապայեան, Բեւիլամին Պժեան:

Պինկիւմքըն, Ն. Ե.— Նշան Փոռիկեան:

Պուրթն, Մէս.— Տ. Մեսրոպ քհնյ. Տէր Յովհաննէսեան, Սարգիս Չթճեան, Մ. Վերածին, Լեւոն Թիւֆէնքճեան, Կարօ Մուրթաֆեան, Յարութիւն Թաչճեան, Գալուստ Մարտիկեան:

Պրինփորթ, Բրնն.— Յակոբ Մինանեան:

Պրուֆիլն, Ն. Ե.— Տ. Մատթէոս քհնյ. Մանիկեան:

Շիֆալոյի Շրջան.— Տ. Մովսէս քհնյ. Տէր Ստեփանեան, Մարտիրոս Չօրեան:

Ֆրէնֆիլն-Վալմսաֆէթ.— Գիսակ Գալանճեան:

Տիքրոյիք-Հայրնտ Փարֆ.— Տ. Փաշալեան:

Տելըրէյ.— Արշաւիր Շիրակեան եւ Վարդգէս Միտինեան:

Լօրէնս, Մէս.— Խաչատուր Գարապաչեան, Միսաք Թաղտրեան:

Հարթֆրրտ, Բրնն.— Վարդգէս Ահարոնեան:

Մեսիմա, Ն. Ե.— Մ. Մանտալ:

Նիւ Պրիքըն, Բրնն.— Մանուկ Գրիգորեան:

Ուէսթ Ֆիլատելֆիա.— Յարութիւն Մահաթճեան:

Նորթ Ֆիլատելֆիա, Փա.— Տ. Պսակ քհնյ. Մարգիսեան, Եղիշէ Մելիքեան, Գ. Միրանչահեան, Ն. Կ. Շամիկեան:

Փրովիտնս, Ռ. Ա.— Տ. Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէսեան, Պօղոս Այվաղեան, Ահարոն Աղցանեան, Կարապետ Մահակեան, Պօղոս Մելիքեան, Համբարձում Յակոբեան, Տոքթ. Ասատուր Յակոբեան, Գարեգին Տօնապետեան:

Րիչմոնտ, Վա.— Մկրտիչ Թֆէնքճեան:

Ս. Միլուսֆի, Ուիսֆ.— Իսկէնտէր Աստիկեան:

Ինտիլն Օրչըրտ, Մէս.— Եփրեմ Սէթեան :
 Սիրաբիւզ, Ն. Ե.— Մինաս Արիկեան :
 Թրոյ-Ուոքըվիթ, Ն. Ե.— Տ. Կ. Չատիկեան, Եղիշէ
 քհնյ. Գասպարեան, Գարրիէլ Պալոյեան :
 Նիակարա Յօլս, Ն. Ե.— Սմբատ Վարդապետեան :
 Ուոքըթաուն, Մէս.— Ս. Տէր Գուրգէնեան, Հայկ
 Կիլիկեան :
 Քնոշա, Ուիսթ.— Արտաշէս Սէմէրճեան :
 Ուստըր, Մէս.— Տ. Յուսիկ քհնյ. Նախնիքեան, Սե-
 րովբէ Պոյաճեան, Գրիգոր Պարսամեան եւ Անտոն Սրապ-
 եան :
 Համիլթըն, Գանատա.— Լեւոն Պահլաւ :
 Կոլթ, Գանատա.— Մարտիրոս Թաշճեան :
 Սէնթ, Քէթրինս, Գանատա.— Խոսրով Եաղուպեան :
 Կուէլֆ, Գանատա.— Ղազարոս Արիսողոմեան :
 Փէթըրսըն, Ն. Ճ.— Խոսրով Փափաղեան :
 Նիւ Հէյվըն, Քընն.— Յակոբ Մաղաքեան :
 Հուայթինսվիլ, Մէս.— Գէորգ Թերճանեան, Եղ-
 ուարդ Սահակեան, Յակոբ Խաչմանեան :
 Ուէստ Փուլմըն, Իլլ.— Չատիկ Մաթիկեան :
 Սէնթ Լուիզ, Մօ.— Կարապետ Խանպէկեան :
 Ուոֆէլըն, Իլլ.— Վահան Պատմաճեան, Խաչիկ Գան-
 թարճեան :
 Չըլսի, Մէս.— Հաճի Յակոբ Կօշտիկեան :
 Միլֆըրտ, Մէս.— Յակոբ Պալեան :
 Փուքսֆէթ, Ռ. Ա.— Սմբատ Յարութիւնեան եւ Յո-
 վակ Յակոբեան :
 Ուոշինկըթըն, Տ. Ս.— Վահրամ Գալալճեան :
 Թունաս, Գուպա.— Վահրամ Սեղբոսեան :
 Հավանա, Գուպա.— Գեղամ Չթճեան :
 Ինտիանա Հարպըր, Ինտ.— Գեղամ Գեղակ :
 Փոնթիաֆ, Միշ.— Մկրտիչ Նուրեան :
 Սփրինկֆիլտ, Մէս.— Նշան Չարխուտեան :

* * *

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
 221 East 27th St.
 New York, N. Y.
 Tel. Ashland 4-3778

ՀՈՎԻԻՆԵՐ

Տ. Նշան Ա. քհնյ. Փափաղեան — Նիւ Եորք
 Գեր. Տ. Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէսեան — Փրովիտէնս
 Տ. Մատթէոս քհնյ. Մանիկեան — Նիւ Ճըրզի
 Տ. Պսակ քհնյ. Սարգիսեան — Ֆիլատեթիա
 Տ. Եղիշէ քհնյ. Գասպարեան — Թրոյ
 Տ. Յուսիկ քհնյ. Նախնիքեան — Ուստըր
 Տ. Մեսրոպ քհնյ. Տ. Յովհաննէսեան — Պոսթըն
 Տ. Պետրոս քհնյ. Մամբէեան — Տիթրոյիթ
 Տ. Մովսէս քհնյ. Տ. Ստեփանեան — Շիքալօ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Անմահութեան դադափարը միշտ պիտի դրադեցնէ մարդիկ: Նիւ Եորքի ականաւոր հոգեւորականներէն եւ պիսկոպոս Մէնինկ 1934-ի յունուար 15-ին պաշտպանելով իր հաւատքը յետ մահու կեանքի մասին՝ պատասխանեց Քոլըմպիա Համալսարանի տեսուչ Տոքթ. Հաուըրտ Լիի այն յայտարարութեան թէ անդենական կեանքի մասին մարդուն ունեցած հաւատքը մեծապէս տկարացուցած է գիտութեան յառաջդիմութիւնը:

Ընդունելով որ մարդուն անմահութիւնը չի կրնար ապացուցուիլ, Տոքթ. Մէնինկ յայտարարեց թէ ապացուցանելի չեն նաեւ այն բոլոր ենթադրութիւնները, որոնց վրայ հիմնուած է գիտութիւնը: Մարդուն հաւատքը՝ անմահութեան մասին՝ բնադրական է, ըսաւ ան, եւ նման բոլոր իր միւս խոր բնադրներուն, պէտք է իրազործուելու կարելիութիւն ունենայ: Առանց անմահութեան կարելի չէ այս աշխարհի մեր կեանքը բանաւոր եւ հասկնալի կերպով բացատրել:

Եւշտելով թէ՛ անմահութեան դադափարը ամէն բանէ առաջ կախում ունի Աստուծոյ մասին գոյութիւն ունեցող հաւատքէ մը, Եպ. Մէնինկ ըսաւ. «Մենք պէտք է յիշենք նաեւ թէ Աստուծոյ եւ մարդուն հոգիին վերաբերեալ ամենէն խոր բաները յաճախ ծածկուած են այս աշխարհի իմաստուններուն եւ լրջախոհներուն աչքերէն ու կը յայտնուին միայն մանուկներու մէջ:

«Փաստարկութեամբ կեանքի եւ ոչ մէկ վերջնական իրողութիւնը կրնայ հաստատուիլ, սակայն, բոլոր ողջամիտ անձերը կ'ընդունին զանոնք: Ամբողջ նիւթական գիտութիւնը վերջ ի վերջոյ կ'ապաւինի ենթադրութեանց: Գիտութիւնը կը դործէ այս ենթադրութեանց վրայ ու կ'ընդունի զանոնք իբրեւ իրողութիւններ, որովհետեւ անոնք կը յարմարին այն բոլոր բաներուն մէջ, զորս մենք գիտենք տիեզերքի մասին:

«Իրողութիւնը նոյնն է նաեւ անմահութեան պարագային: Ան կը յարմարի այն բոլոր բաներուն, զորս գի-

տենք Աստուծոյ, աշխարհին եւ մեր մասին: Ան բանալին կուտայ մեր կեանքի ամբողջ փորձառութեան, ճիւղաւորումներուն, նկարագրի մարդանքին եւ զարգացման, մեր կեանքի տառապանքներուն, ուրախութեանց եւ ցաւերուն:

«Անմահութեան լոյսին ներքեւ մեր կեանքը իմաստ ու նպատակ կ'ունենայ: Առանց այդ հաւատքին՝ կը դառնայ անիմաստ ու անբացատրելի: Չկայ բաւարար, դոհացուցիչ ու բանաւոր կեանքի փիլիսոփայութիւն մը՝ եթէ մեր տեսակէտը սահմանաւորենք այս աշխարհի մեր կարճատեւ գոյութեամբ:

«Առանց անմահութեան յոյսին, շեշտեց Տոքթ. Մէնինկ, այս աշխարհի մէջ սիրոյ վրայ հաստատուած յարաբերութիւնները, խղճի ձայնը, մարդուն յոյսերը, բաղձանքներն ու փորձութիւնները կը դառնան անմեկնելի:

«Եթէ միայն այս կեանքն է տրուած մարդուն, ո՞վ կրնայ մեղադրել զայն, եթէ ան ըսէ. — «Բոլորովին անիմաստ է ան. եկէք ուտենք ու խմենք, որովհետեւ վաղը պիտի մեռնինք»: Բայց, մենք չենք կրնար հաւատալ այդպիսի դաւանանքի մը: Թէ մեր հոգին եւ թէ մեր միտքը կը մերթեմ ընդունիլ զայն:

«Մենք կը հաւատանք անմահութեան, որովհետեւ հաւատքը բնադրական է եւ բնական մարդուն հոգիին: Ան կը դտնուի բոլոր մարդոց եւ կանանց մէջ, թէեւ ոմանց մէջ ժամանակաւորապէս մթամած է: Միշտ եւ ամէն տեղ մարդիկ կը զգան այս հաւատքի յուզումը իրենց մէջ: Այս բնադրական բաղձանքը, որ Աստուած դրած է մեր մէջ, չի կրնար առանց իմաստի ըլլալ: Նման մարդկային բոլոր այլ բնադրներու ան պէտք է որ իր պատշաճ իրականացումն ունենայ:

«Մենք կը հաւատանք անմահութեան, որովհետեւ մինչ մարդիկ կը բարձրանան կեանքի աստիճանին վրայ, այս հաւատքը կը դառնայ աւելի զօրաւոր եւ յստակ անոնց մէջ: Քանի կը զարգանանք բարոյապէս եւ հոգեկանապէս, այնքան անկարելի կը դառնայ մեզ համար թէ մահը պիտի վերջ մը դնէ մեզի»:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՏՈՒԱԾ ՏԱՍԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԳԻՉԻՆ

1. Երգելուց առաջ ամբողջ մարմինը մեռած (մարգանքը կը մեռցնէ մարմինը, բայց միտքը կը մնայ ուշիմ ու եռանդուն) պահել:

2. Ձայնը հաղիւ լսելի չչուկով սկսիլ միջին Սիպէ-մոլ-էն. եւ երգել ppp մեղմ (piano-pianissimo), դեռ կիսաստիճաններով բարձրանալ եւ կամաց կամաց լայնացընել ձայնաշարը:

3. Չջղայնանալ երգելիս եւ խուսափիլ յուզմունքից:

4. Ամէն ջանք թափել ձայնը ներսը չպահելու, այլ որքան հնարաւոր է՝ դուրս արտաբերելու:

5. Ձայնը առաջ մղել, ինչպէս մի նետ եւ այնքան հեռու, որքան շունչը թոյլ է տալիս:

6. Հաղիւ լսելի չչուկով զարգացնել կիսաստիճանները «ppp-piano-pianissimo» եւ կամաց կամաց ընդլայնել երաժշտական աստիճանները եւ միայն այն պարագայում երբ նախընթաց աստիճանը կատարեալ է ելնում: Քիչ քիչ ձայնին ոյժը աւելցնել, պահպանելով ամենայն հանդուստութիւն, առանց ունէ յուզմունքի:

7. Շատ աշխատանք (երգելու) կատարել շատ քիչ շունչ դործադրելով:

8. Ձայնը պարզելիս այնպիսի բառեր պարել, որոնք մեծ դաղափարներ են պարունակում կամ պատկերազարդ են, կամ զօրաւոր իբրեւ զգացմունքի արտայայտութիւն. դոր օրինակ՝ դարուն, աշուն, ձմեռ, երկինք, արեւ, լուսին, ամպ: Երգել դոցա աստիճանաբար ձայնաշարով (par intervalles): Այդ զարգացնում է տարածութեան դաղափարը ու կը լայնացնէ եւ կը հեռաւորէ ձայնը:

9. Այս բոլոր աշխատանքից յետոյ փորձել աստիճանաբար ուժեղացնել եւ աստիճանաբար պակասացնել ձայնը (crescendo decrescendo) եւ ընդհատումներով ձայնը երգել (staccato):

10. Մի ձայնանիշ առնել իբրեւ հիմնաւոր (point d'appui) եւ շուտ անցնել մի ուրիշ ելեւէջի աւելի բարձր կամ աւելի ցածր, եւ շունչը մէջը լեցնելով ուժեղացնել մէկ նոթայէն մինչեւ միւսը:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՑԱՅՏԵՐ

Մենք միշտ պէտք է մեզմէ վարերուն նայինք նիւթական խնդիրներու մէջ, իսկ վերերուն՝ բարոյական հարցերում, որ ազնուանանք ու երջանկանանք:

* * *

Աշխարհի ունայնութիւնը կը ներշնչէ ինծի թէ միակ երջանկութիւնը կը կայանայ լայնափարած չափով բարիք գործելու, հեզ, բարի ու ողորմած լինելու մէջ: Մարդիկ խեղճ ու անկար են, ամէնն ալ կը տառապին ու կը միան նա կամ նա կերպով: Հարկ է անոնց հետ մօտէջ շփուիլ, անոնց սիրտի փոթերը բանալով երեւան դալիք վէրքին ուղղակի դարման տանելու համար: Իսկ եթէ անոնք վարանում ցոյց տան, վախնալով իրենց ցաւերուն վերարժաոծումէն, ստիպէ՛ եւ հաս՞ գոց վէրքը առջեւ արիւնոտ՝ քեզմէ արմատական բուժումի ախիկալու: Եւ հետաքրքրութիւնը ու կարեկցութիւնը ի՞նչ անծիր ուրախութիւն՝ սիրտի հիւանդին, ու վսեմագոյն եւ ազնիւ նուիրումը՝ խոր գոհունակութիւն քեզի: Անոր մէջ է յաւիտենական ու ճշմարիտ խաղաղութիւնը եւ որ ուրիշ բանով չի լինիր, եթէ ոչ մարդերուն հանդէպ անխտիր ու անտահման սիրով մը, սէր, որուն անսպառ գանձարանն ըլլալով է հրաշքներ գործելու կարող մեր սիրտը:

* * *

Գոյութիւնս երջանկութեան հիմնապատճառ մը կը նկատեմ, քանի որ անով պատեհութիւնը ունիմ անյազարար վայելելու անհուն ու չքնաղ բնութիւնը իր այլազան երեւոյթներուն մէջ: Արդարեւ, որքա՞ն արբեցուցիչ եւ կախարդական է անբիծ կապոյտը երկինքին, ակնագրաւ դալարը սաղարթին եւ երաժշտութիւնը տիեզերական հա-

մերգին, այլ մանաւանդ աստեղալից երկինքը ցայգին, ուր տիեզերքը համակ ինքնամատոյց, կը ցուցադրէ հեշտագին մարմինն անսահման պերճանքն ու գաղտնիքները:

* * *

Ամենօրեայ զննութեանս առարկան եղած է մարդկային սիրտը, հոն մթերուած գաղտնիքներու ու խորհուրդներու այն կոյտը, որ երբեք լոյս աշխարհ եկած ըլլայ: Ամէն մարդ իր սիրտին սա կամ նա անկիւնը փակ պահած է ուրիշներէն, համաձայն իւրաքանչիւրին գոյնին, տրամադրութեան, համոզումներուն ու վստահելիութեան, յետոյ մասնաւոր խորշ մըն ալ իսպառ ծածկած է բոլորէն, նոյնիսկ ամենաաւրտ մտերիմներէն, որով մարդը ամբողջապէս պարզուած կամ քողաղերժուած չէ բնաւ: Միշտ թաքնուած ու միշտ կեղծուած այդ սիրտի էջերը եթէ յանկարծ մերկացուէին, աշխարհի վրայ ի՞նչ այլատեսիլ ու նորափողփող կեանք մը պիտի պատկերանար եւ անծանօթ ու անմշակ գրականութիւն մը պիտի ծլէր: Խորագոյն մտածումները չարտայայտուածներն են:

* * *

Շատ յուսախաբութիւններու չ'ենթարկուիր այն մարդը, որ կարող է իր բարեկամները զանազանել իր թշնամի՞ երէն եւ անոնց յատկացնել իրենց արժանաւոր տեղը:

* * *

Անայդ է այն, որ անարժանը կը յարգէ:

* * *

Բարութիւն կայ որ անկարողութիւնէ առաջ կուգայ, եւ քարութիւն, որ չարին գիտակցութիւնն ու կարողութիւնը ունենալով մէկտեղ զանոնք ռտնակոխելէն կը հրաժարի. սա՛ է իրականն ու յարգին:

ԱՌՆԱԿ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԱՆԱՀԻՏ ՏԻՐ ՄԱՆՈՒԻԼԵԱՆ

Ծանօթ իրողութիւն մըն է որ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը վսեմ, հոգեշունչ եւ միանգամայն ախորժալուր է: Այդ երաժշտութիւնն ամփոփուած է շարականներու, մեղեդիներու, տաղերու մէջ եւայլն ու առարկայ է ամենախորին հիացումի եւ դմայլանքի: Այս բոլորը վկայուած են նոյնիսկ օտարներէ:

Ամենահասարակ եկեղեցասէրը՝ շատ անգամ, եկեղեցւոյ պաշտօնական լեզուին անհաղորդ, խոր գոհունակութիւն կը զգայ, երբ եկեղեցիին մէջ, անկիւն մը քաշուած, մոռցած աշխարհային կեանքը, ցաւերը, կը նուիրէ իր միտքը, սիրտը, հոգին եւ անձը այն ջերմ՝ թէեւ իրեն համար անհասկնալի մթնոլորտին, որ կը տիրէ հայոց եկեղեցւոյ մէջ:

Դժուար չէ հասկնալ պատճառները:

Նախ՝ դարաւոր հայ եկեղեցին եւ իր երաժշտութիւնը մեզի համար սիրելի ու սրաշտելի են եւ մեր էութիւնը տրամադիր է միշտ յօժարութեամբ զգալ այս ազդեցութիւնը: Եւ այս տրամադրութիւնը արհեստական չէ եւ ոչ ալ ընդօրինակուած, քանի որ արեւելեան երաժշտութիւնն ունի չքնաղ ու հրաշալի ուրոյն յատկութիւններ: Հայ եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը իրրեւ անշատ եւ որոշ ճիւղ արեւելեան երաժշտութեան՝ ունի իր յատուկ ու որոշ տեղը ամենուն համար եւ ամէն տեղ:

Երկրորդ՝ հայ երաժշտութիւնը հայ ժողովուրդի որդւոց որդի ժառանգը եղած է. այդ եղանակները մեզ առինքնած են մեր մանուկ հասակին մէջ իսկ եւ մեր սիրտը ու հոգին թրծուած, շողախուած է անոր տաքուկ ազդեցութեան տակ: Նաեւ մեր երաժշտութիւնը ազգային պահպանման համար եղած է մեծ ազդակ մը եւ շրջապա-

տող պողպատէ օղակը, ինչպէս մեր լեզուն ու կրօնքը, մանաւանդ վերջին ցանուցիրութեան մէջ:

Երրորդ՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր հիմքը, հաւատքի ու պաշտաման սահմանաւորումները, որոնք եղած են միշտ նուիրական, պաշտելի եւ հոգեթով: Լսողական գեղեցկութեան անէացման հետ, տեսողական գեղեցիկ ու նուրբ պատկերացումը, աղօտ մոմերով լուսաւորուած խորանը, եկեղեցական շքեղ ու նուրբ եւ պաճուճապատ զգեստներու, սպասներու տիրոյթը, թագերու, ոսկեխաչերու փայլը, խոնկի անոյշ բուրմունքը, աւելի եւս կը մարմնացնեն հիացմունքը, որոնք կը փոխադրեն զգացումները, մտածումները դէպի հոգեկան խաղաղութիւն, դէպի երկինք:

Զորրորդ՝ դրաբարի տիրոյթը՝ իբրեւ եկեղեցւոյ պաշտօնական լեզու, յափշտակող բնոյթ մը ունի հայ հաւատացեալին համար: Ծնորհալիին, Նարեկացիին ըսքանչելի ու հիացիկ քերթողականութիւնը սրբազան, հայուն կրօնի Աւետարանին յաջորդող մատեանն է եղած:

Ամերիկահայ, ինչպէս նաեւ տիւրքի Հայց. Առաք. եկեղեցիներու մէջ կը գտնենք արձագանգը հին աշխարհի փառքին ու բարքերուն. ունինք ճոխ զարդեր, կը վառենք բիւրաւոր մոմեր եւ կը ծխենք լիտրներով խոնկ, սակայն հայ եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը հաստատապէս հիմնաւորեալ ոչ մէկ ցուցմունք ունի:

Ութը ձայները, որոնց վրայ հիմնուած են շարականները, գանձերը, տաղերը, բաղդատելի են հին յունական ութը ձայներու հետ: Ծարականներու մեծ մասը մեզ հասած են քրաթիֆ լսողութեան ուսմամբ, թէեւ չատերը ձայնագրուած հին հայկական ձայնանիշերով, որոնք հասկնալի են միայն ներկայի դպիրներու փոքրամասնութեան մը:

Ամերիկայի մէջ յաճախ հանդիպած ենք դպիրներու, որոնք տարիներով չապիկ հազած են եւ սպասաւորած եւ սակայն անոնք երբ երգեն ոեւէ շարական, կը տարբերին իրարմէ. միակ ուրախալի եւ գովելի կէտը Եկմալեանի եւ

Գալֆայեանի Ս. Պատարազի ձայնագրեալ հրատարակութիւններն են, որ ունինք, եւ ուր՝ ի յայտ են պատարազի, սարկաւազի, դպիրներու բաժինները, թէեւ եւրոպական աղբեցութիւնը նշմարելի է ասոնց մէջ, բայց նոր սերունդը կը սիրէ զանոնք, կը հետաքրքրուի եւ կարող ալ է ճշգրիտ երգել: Ուրեմն փաստը այն է թէ՛ եթէ շարականները, տաղերը եւայլն ձայնագրուին ըսփիւքը, իր հետ մանաւանդ ամերիկահայը, կ'ունենայ այդ աղբային ու կրօնական սքանչելի եկեղեցական երաժշտութիւնը:

Նաեւ կենդանի փաստ է Կոմիտաս վարդապետի յաջողութիւնը: Ամենուն սրտին ու հոգւոյն տիրացած են Կոմիտասի սօնաթերքը, սօլօները, գեղջկական հրաշալիքները: Նոր սերունդն անգամ կը հիանայ անոնց, իր ձեռքն ունենալով Կոմիտասի տետրակները, զոր կրնայ կարդալ ուղիղ:

* * *

Սփիւքի նոր սերունդին համար սեւականութիւնը եկեղեցական երաժշտութեան՝ կախեալ է անոր դասականացումէն, ձայնագրեալ դրքի վերածումէն, շարականներէն եւայլն: Եւ ասոր համար դժուարին է ներկայ պայմաններու տակ էջմիածնէն սպասել դիւրութիւն եւայլն, ինչպէս 1850 թուականներուն, երբ Թաղէոս Արքեպիսկոպոս Ս. էջմիածնէն ժամանած էր Սպահան եւ հոն ուսուցց խումբ մը եկեղեցականներու, ութը ձայներու վրայ հիմնուած շարականներ եւայլն: Եւ տարածուեցաւ մինչեւ Հնդկաստան հարազատ ու վաւերական շարականագիտութիւնը: Սակայն վստահ ենք թէ, կան մեր մէջ ալ էջմիածնէն եկած եկեղեցականներ, որոնք ունին այդ հմտութիւնը: Միայն կը մնայ ժրջան աշխատանք, որպէսզի Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կարելի ըլլայ միաձեւ ու ճշգրիտ երգեցողութիւն մը եւ սքանչելի շարականներու վերակենդանացում մը:

ԻՆՏԻԱՆ ՕՐՉԸՐՏԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ

Շատերուն համար իրապէս անակնկալ մըն էր Ինտիան Օրչըրտի մէջ Ազգային Տան մը կառուցումը: Ասի մը հայ ազգայիններ, որ բնակութիւն հաստատած են հոս, գրեթէ բոլորն ալ հասարակ դործաւորներ են, որոնց ճակտին խորշումներէն կը կարդացուին օրուան հացին համար հիւժող հալումաչը, որոնց ալտերն ի վար ահոսներ բացուած են ծանր աշխատանքի պաղ քրտինքներէն: Եւ այս աշխատաւորներն են, որ իրենց պարապոյ ժամերուն կանգնեցուցած են Ազգային Տունը:

Շատ մը տեղերու նման, Թրոյ-Վօթըրլիլթի ազգայիններն ալ սրտի անխառն հրճուանքով եւ անզուսպ տենչանքով վարձած էին սիէշըլ պըս մը, տեսնելու համար կառուցուած Ազգային Տունը, ուր պապենական սուրբ ու կոյս հաւատքին պաշտամունքին տեղանը գետեղուած էր վառելու համար հաւատքին լոյս կանթեղը: Այս Ազգային Տան մէջ ցեղին մանուկները, հարազատ ու ազատ, իրենց սեփական լեզուն սորվելու համար պիտի ճանչնան Ս. Սահակի ու Ս. Մաշթոցի հրաշակերտ այբ բեն գիմը: Այդ Տան մէջ ցեղին սիրտը պիտի ազնուանայ տոհմիկ առաքինութեանց դաստիարակութեամբ, հեռաւոր հայրենիքի սիրով ու կարօտով:

Աստղազարդ ու Եռագոյն դրօշներով հարսնացեալ պըս-ը վերջապէս մօտեցաւ Ինտիան Օրչըրտի՝ երգերու հրճուալի ձայնակցութեամբ: Ազգային Տան շրջակայքը հազիւ հասած՝ հեռուէն կը տեսնուէին շարան շարան Եռագոյն դրօշները, հովին՝ դէմ տարուբեր: Եւ ահա՛ Ազգազային Տունն ալ, ահա՛ տեղւոյն ցեղին փառքը:

Եւ այնուհետեւ պատշաճ ողջադուրումներէ եւ հիւրասիրութիւններէ ետք, առաւել մինչեւ իրիկուն երգեր, պարեր, արտասանութիւններ, բանաստեղծութիւններ, առատ կերուխոտ սահեցուցին ժամերը անդդալի արագութեամբ եւ ցնծութեամբ:

Իրիկուն է: Արեւը իր ոսկի մագերը սկսաւ ժողվել եւ ամպերը պատմուճանուեցան վարդադոյն, հիանալի՛ զգեստաւորումով: Ահա՛ նորէն դրօշազարդ պըս-ը, որ բաժնելով մեզ Ազգային Տունէն, սկսաւ թաւալիլ անիւնեկուն հետ, վերադարձնելու համար մեզ Թրոյ-Վօթըրլիլթի:

Երգերու, ծափահարութիւններու հաճոյալի ու առինքնող զգայնութեանց յանձնուած՝ մինչ կը կտրէինք մեր ճամբան, կանգ առաւ պըս-ը եւ վայրկեանի մը մէջ ամէն ոք դուրս նետեց ինքզինք:

Պըսը կանգնած էր այն տեղը, ուր կը գտնուի կաթոլիկ եկեղեցոյ պատկան Shrine of Our Lady ուխտատեղին, փափարներով աւուցուն, որոնց խորշներէն հեղիկ կը հոսին արտազօծ ու դուլալ առուակներ:

Չորս բոլորը դոյն դոյն էլեքարական լոյսերով պըս-պըզուն, որոնք ներքեւ խորհրդաւոր աղօտ լոյսերու ճիշդ մէջտեղը կանգնեցուած է Աստուածամօր արձանը բազկատարած: Տիրամօր աջին ու ձախին շարուած են պզտիկ կանթեղիկներ գոյնզգոյն, որոնք կը լեցուին սրտաբուխ նուէրներով: Աղբերակի մը քովնտի ախրաւորը եւ ուխտաւորը կ'ըմպէին հաւատքի ջուրը:

Հոն ցուցադրութեան են դրուած փրկուածներու նուէրները՝ արծաթ ու ոսկի, բժշկուածներու ցուպեր եւ այլ առարկաներ:

Բոլորս ծունկի էինք եկած, յառած էինք մեր աչքերը Տիրամօր: Բոլորիս դէմքին վրայ աղաչանքն ու պաղատանքը կը սարսուար: Մեր շրթներէն դուրս կը սողոսկէին սրտերու մէջ ուղխող աղօթքի մրմունջը: Ամէն տեղ ծունկի եկանք ու բոլոր հաւատքով համբուրեցինք Աստուածամօր պատուանդանը եւ լռին մրմունջներով վերադարձանք մեր տեղերը գրաւելու: Ամէն ոք ինք իր մէջ ամփոփուած խոկում մըն էր կարծես: Ուրախ զուարթ երգերու շնութիւնը անցած էր բոլորովին: Ամէնքս ալ այրած գերաններու նման էութեամբ կը մխայլնք հանդարտ, խորհրդալի եւ լռին:

Եւ ահա՛, ըմբոստ խոյանքով մը կարծես, լռութիւնը

խզուեցաւ եւ ամենուն շրթները նորէն շարժեցան: Բորորս վշտաբորբ ձայնով սկսանք շարունակել՝

Տէ՛ր ողորմեա, Տէ՛ր ողորմեա, Տէ՛ր ողորմեա, Տէ՛ր ողորմեա,
Սրի Աստուած հարցն մերոց, որ ապաւենդ ես նեղելոց,
Հաս յօգնութիւն ծառայից բոց, մերին անմեղ բանտարկելոց:

Եւ բոլորը կ'արտասուէին:

ԵՂԻՇԷ՛ ՔՀՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՒԱՏՔԸ

Հաւատքը մարդկային հոգեկան կառուցուածքին մէջ գետեղուած շոգեմեքենան է, հրեղէն բոցը, որով կը բարձրանայ կեանքի բարոյական շէնքը, կը մարմնաւորին, իրականութիւն կը դառնան զաղափարներ, մտածողութիւններ, կը կանգնին նիւթական վիթխարի բարձրութիւններ:

Ան կը հրահրէ մարդուն հոգին, կը պայծառացնէ միտքը, կը զօրացնէ բազուկը եւ քայլերը հաստատաբար կը մղէ դէպի առաջադրուած ուսէ նպատակ:

Կրօնաբարոյական, ազգային, հասարակական, մարտական եւ այլ մարդերու մէջ նոյնն է իմաստն ու արժէքը հաւատքին: Մարդուն հոգիին ուժին, հաւատքին համեմատ յայտնաբերուած են դանազան մեծարժէք երկեր եւ հերոսական հրաշալիքներ:

Ս. Մեսրոպ, Նարեկացի եւ Ներսէսներ, Նար-Պէյ եւ Խրիմեաններ իրենց հոգւոյն լսոր, անհունօրէն արժատացած հաւատքով ի յայտ բերին հիացման արժանի հոգեշունչ արժէքներ: Քամառ Քաթիլպաներ, Ռաֆֆիներ, Քրիստափորներ, Ահարոնեան ու Վարանդեաններ իրենց մէջ կուտակուած կրակէ հաւատքով ամբողջ սերունդներ առաջնորդեցին դէպի ազատագրական սրբազան պայքար: Հրայր ու Ժիրայրներ, Մուրատներ եւ Անդրանիկներ իրենց կուրծքին տակ քոցավառող անշիջելի հաւատքով

անձնուիրաբար խոյացան զոհաբերումի սեղանին վրայ, թողելով համակ պաշտամունք:

Ի՞նչ էր Յիսուս Մեծ Վարդապետի առաքելութեան հիմնական աղբիւրը, եթէ ոչ «հաւատա՞ս, կ'ապրիս», եւ «հաւատք ըս կեցուցին զքեզ»:

Աշխարհը դէպի առաջ մղող, բանակաները յաղթանակէ յաղթանակ թեւածող ոյժը ի՞նչ է. առանց հաւատքի ի՞նչ արժէք պիտի ներկայացնէին հանճարեղ մտքեր:

Սմեհաբարձրէն մինչեւ ամենահարաւակ դործ մը յայտնաբերուելու համար հաւատքի ջի՞ կարօտիր: Յոյսին հետ հաւատքին համազօր ընթանալէն է, որ կեանքը կենդանի կը դառնայ, որովհետեւ ան է մարդը գործի մը-ղող զսպանակը: Առանց հաւատքի մարդը ինքնին զինաթափ եղած զինուոր մը, թշնամիին կեր պատրաստ որս մը, բռնակալի ոտքերուն առջեւ գետնամած անողնայար ստրուկ մըն է, որուն դոյուլութիւնն իսկ աւելորդ է ու վնասակար:

Քայլերու, շարժելու ձգտումով դեմնին վրայ քաշկըռտուող մանկիկ մը աւելի արժէքաւոր է քան հաւատքէ պակաս կամազուրկ հսկայ մը. ինչպէս եւ գրեթէ նոր քիսող դպրոցական մը բան մը արտադրելու իր ճիգին մէջ աւելի բարձր է քան քանքարաթաղ հանճար մը:

Ուղիղ ըմբռնուած գիտակից հաւատքը կեանքի շարժիչ ոյժը, անոր հորիզոնին վրայ ցուցող լուսատու փարոսն է, որ ազգերը կ'առաջնորդէ դէպի բարձրը, ճշմարիտը, տեւականութիւնը. իսկ ընդհակառակը, ծուռ ուսուցուած անգիտակից հաւատքը՝ դէպի փճացում եւ ւերում:

Հայ ցեղի դարերու դիմադրականութիւնը ամենէն ակնբախ ապացոյցն է իր գիտակից հաւատքին, որ անըսպառ է եւ որուն հոգեւին փարած, վստահաբար պիտի հասնի իր իտէպլի իրականացման փառաւոր յաղթանակին:

Փառք Հայ ցեղի անյեղլի հաւատքին:

ՅՈՎ ՀԱՆՆԷՄ ԴԱՐՔԻՆԵԱՆ

Ինտիլն Օրչըրտ, ՄԷս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ
ԲՆԱԿԶՈՒԹԻՒՆԸ**

Ներկայ Հայաստանը մաս կը կազմէ Անդրկովկասի Սորհրդային հանրապետութեան՝ դաշնակցային կապերով կապուած Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի Սորհրդային հանրապետութեանց հետ, Անդրկովկաս ալ իր կարգին մաս կազմելով Սորհրդային Միութեան, իբրեւ մէկը զայն բաղկացնող 6 միաւորներէն, որոնք են. —

- Ռուսաստան
- Թիւրքմէնիստան
- Ուքրայնա
- Ուղպէկիստան
- Անդրկովկաս
- Պելժոուսիա

Հայաստանի սահմանակից են հիւսիս-արեւմուտքէն Վրաստան, հիւսիս-արեւելքէն Ատրպէյճան, արեւմուտքէն Թուրքիա եւ հարաւէն Պարսկաստան:

Արդի Սորհրդային Հայաստանը ունի 29,964 քառ. քիլ. տարածութիւն, որուն 1370-ը Սեւանայ լիճին տարածութիւնն է:

(Իբր բաղադատութեան եզր յիշենք որ Պելճիքա ունի 30,400 քառ. քիլ. տարածութիւն, Ալպանիա 28,000 եւ Զուիցերիա 41,298):

Անդրկովկասի երեք պետութեանց տարածութիւնն է 185,457 քառ. քիլոմետր, հետեւեալ կերպով բաժնուած. —

	Քառ. քիլոմետր
Հայաստան	29,964
Վրաստան	69,525
Ատրպէյճան	85,968

Իսկ Սորհրդային Միութեան ընդհանուր տարածութիւնն է 21,343,837 քառ. քիլ., հետեւեալ ստորաբաժանումներով. —

Քառ. քիլ.

Ռուսաստան	19,748,296
Թիւրքմէնիստան	491,216
Ուքրայնա	451,730
Ուղպէկիստան	360,346
Անդրկովկաս	185,457
Պելժոուսիա	126,793

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆԻԸ

Հայաստանի ներկայ բնակչութիւնն է 1,120,000 հետեւեալ կերպով բաժնուած. —

Հայ	980,000
Թուրք, թաթար, պարսիկ	90,000
Ռուս	24,000
Քիւրտ եւ եզիտի	17,000
Յոյն	3,000
Ուքրայնացի	3,000
Լեհ	750
Հրեայ	350
Վրացի	300
Զանազան	1,600

Հայաստանի 1,120,000 բնակչութենէն 860,000-ը կ'ապրի գիւղերու եւ 260,000-ը քաղաքներու մէջ:

Հայաստանի մէջ իւրաքանչիւր քառ. քիլոմետրի վրայ կ'իյնայ միջին հաշուով 37 մարդ:

Հայաստանի 1,120,000 բնակչութենէն մօտ 620 հազարը այր եւ 580,000-ը կիւն են:

Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 1923-ին 783 հազար հոգի, որով 10 տարուան ընթացքին Հայաստանի բնակչութիւնը աճած է 350,000 հոգիով, տարին միջին հաշուով 35,000 հոգի:

ՀԱՅՈՑ ԹԻՒԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՁ

Անդրկովկասի մէջ ապրող հայերուն ընդհ. թիւն է մօտ մէկուկէս միլիոն՝ հետեւեալ կերպով բաժնուած. —

Հայաստան	980,000
Վրաստան	310,000
Ատրպեյձան	290,000

1,480,000

ԹՐԲԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առ ի հետաքրքրութիւն աւելցնենք որ Թրքահայաստանի երբեմնի հայաչատ վեց նահանգներուն եւ Կիլիկիոյ տարածութիւնն է մօտ 270,000 քառ. քիլ. հետեւեալ կերպով բաժնուած .—

Ա. Վան 16,869 (առանց Հեքքիարիի), Բ. Պիթլիս 34,409, Գ. Պարբերդ 40,249, Դ. Սվազ 30,000 (առանց Ամասիոյ եւ Թոքատի), Տիգրանակերտ 24,000 (առանց Մարտինի), Էրզրում 60,000, Ատանա 47,688, Մարաշ 18,405, ըստ 1913-ի Թրքական վիճակագրութեան մը :

ՁԱՆԱԶԱՆ

**ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆ 60 ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ**

Վերջին 60 տարուան ընթացքին հետեւեալ քաղաքական սպանութիւնները կատարուած են գանազան երկիրներու մէջ .—

- 1870, Մարաշախտ Փրիմ, Սպանիա :
- 1871, Արքեպ. Տարպուա, Տրանսա :
- 1872, Լորտ Մէյօ, փոխարքայ Հեղկաստանի :
- 1876, Ապտիւլ Ազիզ, Թուրքիա :
- 1881, Յար Աղեքսանդր, Ռուսիա :
- Նոյն թուականին նախագահ Կարֆիլտ, Ամերիկա :
- 1882, Լորտ Քէվէնտիշ, Իրլանտայի նախարարը, անգլ. դահլիճին մէջ :
- 1894, նախագահ Սատի Քառնօ, Տրանսա :
- 1895, Սթամպուլով, Պուլկարիա :
- 1896, Շահ Նասրէտտին, Պարսկաստան :
- 1897, Սէնօր Պանօփաս, Սպանիա :
- Նոյն թուին, նախագահ Մըֆինլի, Մ. Նահանգներ :

- 1898, կայսրուհի էլիզապէթ, Աւստրիա :
- 1900, Թագաւոր Ումպէրթօ, Իտալիա :
- 1903, Թագաւոր Ալեքսանդր եւ Թագուհի Տրակա, Սերպիա :
- 1904, Պէվէ, Ռուսիոյ ներքին նախարարը : Պոպրիքով, Ֆինլանտայի կառավարիչը :
- 1905, Մեծ Դուքս Սէրգէյ, Ռուսիա :
- Տէլիեանիս, վարչապետ Յունաստանի :
- 1907, Փէթքով, վարչապետ Պուլկարիոյ :
- Ամին-էս-Սուլթան, վարչապետ Պարսկաստանի :
- 1908, Թագաւոր Կարոլոս եւ գահաժառանգ Փորթուկալի :
- 1909, իշխան Ալթօ (Ճափոն) եւ Փեթերսպուրկի ոստիկանապետը :
- 1910, Պութրոս փաշա, Նգիպտոս :
- 1912, Նազրմ փաշա, Պոլիս :
- 1913, Թագաւոր Եորկիոս Առաջին, Յունաստանի :
- 1914, Արհիդուքս Ֆէրտինանտ, Աւստրիա :
- Ժան Ժոռէս, Տրանսա :
- 1917, Յար Նիքոլա, Ռուսիա :
- Կոմս Շթրուք, վարչապետ Աւստրիոյ :
- 1918, կոմս Թիցա, Հունգարիա. նախագահ Փալէս, Փորթուկալ :
- 1919, Աֆղանիստանի էմիրը, Պավարիոյ նախագահը՝ Բուրթ էյնէր, եւ Ռօզա Լուքսեմպուրկ :
- 1921, Թալէաթ փաշա, Պերլին : Ճիվանչիր, Պոլիս : Էրցպէրկէր, Գերմանիա :
- 1922, Սըր Հէնրի Ուիլսոն, Լոնտոն : Բաթընտ, Գերմանիա :
- Ճէմալ Ազմի, Պէհաշտտին Շաքիր, Պերլին :
- Ճէմալ փաշա, Թիֆլիս : Սայիտ Հալիմ, Հոմմ :
- 1923, Սթամպուլսքի, Պուլկարիա :
- 1927, Օ'Հիկինս, Իրլանտա :
- 1932, նախագահ Տոմէր, Տրանսա :
- 1933, Նատիր Շահ, Աֆղանիստան : Վարչապետ Տուքա, Ռուսիանիա :

1934, Սերպիոյ Ալեքսանդր թագաւոր եւ Պարթու, Փրանսա, Տոլֆուս՝ Աւստրիա, զօր. Շլայխէր՝ Գերմանիա:

Ի՞նչ Կ'ԱՐԺԵՆ ՈՃԻՐՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

Հաշուըւած է, որ ոճիրները տարեկան 13,000,000,- 000 տոլար կ'արժեն Մ. Նահանգներու:

Միջին հաշուով տարեկան 12,000 անձեր կը սպաննուին, 3,000 անձեր կ'առեւանգուին փրկագինի համար, 100,000 հոգի յարձակման կ'ենթարկուին եւ 50,000 ուրիշներ ալ կը կողոպտուին:

1890-էն ասդին Ամերիկայի մէջ զործուած ոճիրներու թիւը 350% աւելցած է:

ԳԼԽՈՒ ՄԱԶԵՐԸ

Գլխու մազերը կը ճերմկին ընդհանրապէս ծերութեան շրջանին: Սակայն պարազաններ կան, երբ մազերը ասպտամ կը ճերմկին: Այդ պարազաններէն գլխաւորը սաստիկ վախն է:

Այսպէս, սպանիացի աղնուականի մը մազերը ճերմակեցան մէկ գիշերուան մէջ, երբ լսեց թէ մահուան դատապարտուած էր իբրեւ ընդդիմադիր:

Նոյնը պատահեցաւ նաեւ Ֆրանսայի անբախտ թագուհիին՝ Մարի Անթուանէթին: Մահուան դատապարտուելէ յետոյ, մէկ գիշերուան մէջ ճերմակեցան մազերը:

Նմանապէս Մէր Վալիէի մազերը, յանկարծօրէն ճերմակեցան, երբ լսեց թէ իր աղջիկը, նշանաւոր Արտէմիս Բուատիէն, Ֆրանսայի այն ինչ թագաւորին հոմանուհին եղած է:

Այսպէս անիշխանական մ'ալ, որ տարիներ առաջ Աւստրիոյ կայսրին դէմ մահաւորի մը կատարած էր եւ մահուան դատապարտուած, տեսաւ որ մազերը ճեւղ-ճերմակ եղած էին 48 ժամուան մէջ:

ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ԻՄԱՍՏՈՒՆՆԵՐ

Կ'ըսուի թէ հին իմաստունները երկարակեաց եղած են: Հետեւեալ թիւերն ալ այդ կը ցուցնեն —

Ձենոն ապրած է 102 տարի, Դիոգիւնէս 90, Հիպոկլորոս 99, Պղատոն 72, Գորքիա 107, Իրօքրաթ 98, տրամադիկ բանաստեղծ Սոփոկլէս 90, Բինտար 84 եւ Սիմոնիտիս 90: Բոլորն ալ մինչեւ իրենց կեանքին վերջին տարիները աշխատած ու գրած են:

Ասոնց կարգը կրնայ դասուիլ նաեւ մաթիմաթիքոս Արքիմիդէսը, որ երբ սպաննուեցաւ 75 տարեկան էր արդէն:

* * *

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ

ՏԻԵՋԵՐՔԻ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԼ

ԸՍՏ ՍԸՐ ԱՐԹՂԸՐ ԷՏԻՆԿԹՂԸՆԻ

Աշխարհահռչակ բրիտանացի բնագէտ Սըր Արթըր Էտինկթըն բրիտանական գիտական ընկեցութեան ներկայացուց տիեզերքի «կղմինտը»ներու — մասնիկներու թիւը:

Այս մասնիկներու թիւն է 10 միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն եւ միլիոն: Այլ խօսքով 10 եւ 79 զէրօներ:

ԱՐՈՒՍԵԱԿԻ ՎՐԱՅ ԿԵԱՆՔ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞

1932 թուին, դիտական աշխարհին մէջ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց Մնթ. Ուիլսոնի աստղադիտարանի մէկ յայտնութիւնը: Ըստ այդ աստղագէտներու, Արուսեակ մոլորակի շրջագիծի ուղղութեամբ նկատելի է անխաժինի դոյուլթիւն: Աստղագէտները սակայն, ցարդ չէին կրցած որոշել այդ անխաժինի որակը:

Այժմ, Միչիկընի աստղադիտարանի տնօրէն փրոֆ. Աբէլի ուսումնասիրութեամբ կը պարզուի, որ Արուսեակ

կի մթնոլորտին մէջ գոյութիւն ունեցող ածխածինը 10 անգամ աւելի է մեր մոլորակի ածխածինէն :

Փրոֆ. Աբէլի այս յայտնութիւնը կարեւոր է , վասնզի ածխածինի գոյութիւնը սերտորէն կապուած է օրգանական կեանքին հետ , որով տակաւ աւելի հիմնաւոր կը դառնայ այն ենթադրութիւնը թէ՛ Արուսեակի վրայ մարդկային կամ կենդանական կեանք գոյութիւն ունի :

ՄՊԱՆՆԻՉ ՃԱՌԱԳԱՅԹ ՄԸ

Անգլիացի երիտասարդ բնագետ Ջէքֆիլտ գտած է մահացու նոր մառագայթ մը , որ շատ երկար հեռաւորութեան վրայ իսկ մահ կը տարածէ : Բնագետը իր առաջին փորձին սպաննած է եզ մը եւ երեք ոչխարներ :

ԳՈՅՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ ՄԸ

Բրիտանական Գոյներու Խորհուրդը հրատարակած է երկու հատորներէ բաղկացած բառարան մը , որոնցմէ առաջինին մէջ ներկայացուած են 200 տարբեր գոյներ , իսկ երկրորդին մէջ խօսուած է անոնց իւրաքանչիւրին պատմութեան մասին :

Այս բառարանը թանկարժէք երկ մըն է հիւսուածեղինաց ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին համար :

ՆՈՐ ՅԵՂ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ ՆՈՐ ԿՈՒԻՆԷԱՅԻ ՄԷՋ

Ոսկեխոյզ սաւառնորդներու խումբ մը Նոր Կուինէայի մէջ ոսկիի տեղ դտած է ցեղ մը , որ մինչեւ այժմ անծանօթ կը մնար :

Այս ցեղը , որուն անդամներուն թիւը կը հասնի 200, - 000-ի , կ'ապրի ծովուն մակարդակէն 5,000-էն մինչեւ 7,000 ոտք բարձր երկրի մը մէջ , որուն պտղաբեր եւ բերրի դաշտերը անոնք մշակած են շատ լաւ կերպով : Անոնց զլխաւոր կերակուրն է քաղցր փաթաթէսը :

Անտառամշակութեան մէջ անոնց դաղափարները արդիական են : Ծառերը հազուադիւրս են երկրին մէջ , եւ ամէն ուր որ անոնց պէտքը զգացուած է , կաղնի ծառեր տնկուած են կարգով եւ իրարմէ հեռու , անոնց աճը դիւրացնելու համար :

ԲԱԶՄԱԾԻՆ ԿԻՆ ՄԸ

Ճորճքաունէն (Անգլիա) կը հազարդեմ որ՝ կիմ մը կոտրած է բազմաճումութեան համաշխարհային մրցանիշը՝ ծնելով 7 մանչեր մէկ անգամէն : Թէ՛ մայրը եւ թէ՛ գաւակները կատարելապէս առողջ են :

ԿԸ ՄԵՈՆԻ 135 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍԱԿԻՆ

135 տարեկան ռուս կին մը , որ շատ լաւ կը յիշէր Նաբոլէոնի արշաւանքը Ռուսաստան եւ Մոսկուայի գրաւումը , մեռած է Խարպինի մէջ , այս տարի :

Կինը կը կոչուի Անտօնովա . ծնած է 1798-ին : Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան պայթումին 119 տարեկան էր : Մոսկուայէն փախելով Սիպերիա կ'երթայ եւ անկէ Խարպին կ'անցնի : Անտօնովա կ'ընէ եղեր թէ իր կեանքի ընթացքին չորս ցարեր յաջորդած են իրարու , բայց անոնց օրով , այնքան սարսափեւ չարչարանք կրած չէ , որքան Սովիէթներու օրով :

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ

ԹՈՉՈՒՆՆԵՐՈՒ ՍԷՐԸ

Ինչպէս մարդիկը , այնպէս ալ թռչունները ունին սիրոյ զգացումը :

Այդ զգացումը , երբեմն ուժեղ կ'ըլլայ , երբեմն ալ տկար :

Թռչուններ կան , որոնք երբ իրենց ընկերը կը կորսնցնեն , կը տխրին նախ , ապա կը մխիթարուին ու կը վերամուսնանան : Ուրիշներ ալ կան , որ չեն կրնար դիմանալ բաժանումին : Այս մասին հետեւեալ դէպքը կը պատմուի :

Օր մը , երբ որսորդները ազուաւի մը ընկերը կ'ըսպաննեն , միւսը կ'երթայ իր ընկերոջ դիակին քով եւ կը կենայ անոր մօտ ութ օր շարունակ՝ մինչեւ որ իններորդ օրը ինքն ալ կը մեռնի անոր դիակին քով , անթուրթենէն :

500 ՕԽԱՆՈՅ ԾՆԱԶՈՒԿ ՄԸ

Մեղաբայի բացերը (Յուկաստան) վերջերս որսացուած է շնաձուկ մը , որ 500 օխա կը կշռէ : Ձուկը Փիրեաի ձկնաբանը տարուած է ցուցադրութեան համար :

ԿԷՍ ԹՕՆՈՆՈՑ ԿՐԻԱՅ ՄԸ

Մէջնի Այլօ Հօթի մօտ բռնուած է կրիայ մը, որ կը կռուէ կէս թոնօ:

ԲՈՒՍԱԿԱՆ

840 ՏԱՐԵԿԱՆ ԾԱՌ ՄԸ

Նորթ Քարօլայնայի մէջ դարաւոր ծառեր կան, որոնք իրենց տարիքով կը մօտենան Քալիֆորնիոյ հռչակաւոր սէքունիի:

Այսպէս ցուցադրութեան է դրուած այդ ծառերէն մէկուն կտրուածքը, որ կը պարունակէ 840 օղակներ, ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ ծառը 840 տարեկան է: Եթէ ճիշդ է այդ հաշիւը, ուրեմն այս ծառը բուսեր է Ուիլեմս նուաճող Անգլիա ոտք դնելէն 28 տարի յետոյ, 121 տարեկան է եղած երբ ստորադրուեր է Մակնա Քարթան եւ մօտաւորապէս 400 տարեկան է եղած, երբ Քոլումպոս խարխիս է նետած Սան Սալվատոր կղզիի դիմաց 1492-ին:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ԹԱԳՈՒՀԻ ՎԱՐՇԱԻՒՈՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ

Վարչաւիայէն կը հաղորդեն թէ այս տարի, 1934, գեղեցկութեան մրցում մը կատարուած է հոն, ամերիկեան շարժանկարի ընկերութեան մը կողմէ: Մրցման մասնակցած են Վարչաւիայի 11 գեղեցկագոյն օրիորդները, ինչպէս նաեւ 17-ամեայ հայուհի մը, օր. Մլքէ Տէր Աբրահամեան:

Մէկ ամսուան մանրամասն ուսումնասիրութենէ յետոյ, վեց փրոֆեսորներէ եւ վեց գեղադէտներէ բաղկացեալ ժիւրիին միաձայնութեամբ «Վարչաւիոյ Վէնիս» կ'ընտրէ հայուհին, որ այս առթիւ կը ստանայ սինէմայի ընկերութեան տրամադրած արծաթէ բաժակը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նուէրներ զանազան հաստատութիւններէ:

Օր. Մլքէ դաւակն է Վարչաւիոյ գորգի վաճառականներէն պ. Աբրահամ Տէր Աբրահամեանի: Օժտուած է ոչ

միայն գեղեցկութեամբ, այլ եւ զարգացումով: Գիտէ Ֆրանսերէն, անգլիերէն, գերմաներէն եւ լեհերէն: Անոր քոյրը, 19-ամեայ օր. Շաքէ, երեք տարի առաջ մասնակցած էր գեղեցկութեան մրցումին եւ նոյնպէս առաջին հանդիսացած էր, ոսկի մետալ ստանալով:

Վարչաւիոյ բոլոր թերթերը զնահատանքով խօսած են հայ գեղեցկուհիի յաղթանակի մասին եւ հրատարակած՝ անոր զանազան լուսանկարները:

**ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՄԸ ԳԱԻԱԶԱՆ ՄԸ ԿԸ ՇԻՆԷ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԵՂԹԻ ՀԱՄԱՐ**

Պինկէթթընարնակ պ. Մ. Կ. Թամիանոսեան նախագահ Ռոզվելթին շնորհած է ձեռագործ դաւազան մը, եւ նախագահի քարտուղարին՝ Լուիզ Հաուելի կողմէ ստացած է շնորհակալական նամակ մը:

Այս դաւազանը շինուած է պողպատէ ցլիկի մը վրայ անցուած ամոնը կաշիի 229 կտորներէ: Ներկուած է մահակոնի դոյնով եւ դրոշմուած նախագահի անուան սկզբնատառերով:

Գաւազանին երկարութիւնն է 40 մատնաչափ, իսկ ծանրութիւնը՝ 2 փաունտ 2 աունս: //

ԾԻԾԱՂ

ՀԻԹԼԷՐ ՅԻՄԱՐԱՆՈՑԻՆ ՄԷՁ

Վերջերս Հիթլէր այցելութիւն մը կուտայ Գերմանիոյ հռչակաւոր յիմարանոցներէն մէկուն: Վարչապետին ժամանումէն առաջ, հաստատութեան պատասպարեալները երկու կարգի վրայ կը շարուին եւ տնօրէնը շատ լաւ կը սորվեցնէ անոնց որ Հիթլէրի երեւցած պահուն ամէնքը միաբերան դռնէն:

«Ողջո՛յն, Հիթլէ՛ր»:

Լուռ կը մնայ միայն կարճահասակ ծերուկ մը որ կը կենար մուտքի դրան մօտ:

Վարչապետը կատղած կը հարցնէ անոր.

— Ի՞նչո՞ւ համար «Ողջո՛յն, Հիթլէ՛ր» չպոռացիր դուն:

— Ե՞ս. բայց պ. վարչապետ, ես յիմար չեմ. ես յիմարանոցի պահակներէն եմ:

ՄԱՔՏՈՆԱԼՏ ԵՒ ԽԵՆԹԸ

Անգլիական թերթերը կը պատմեն հետեւեալ զուարճալի դէպքը, որ վերջերս պատահած է Մաք Տոնալտին:

Անգլիոյ վարչապետը երբ կ'այցելէ Լոնտոնի շրջանակին մէջ դոնուոյ խելագարներու ասպատանարան մը, կը խնդրէ տնօրէնէն որ զինքը ներկայացնէ խենթի մը, որ բուժուած ըլլայ բոլորովին: Տնօրէնը կը ներկայացնէ զայն մէկու մը, որու հետ քանի մը վայրկեան խօսակցելէ վերջ, ՄաքՏոնալտ կը հարցնէ.

— Գիտէ՞ք թէ ով եմ ես:

— Ո՛չ պարոն, բայց ատիկա բնա՛ւ զիս չի հետաքրքրեր...

— Ես ՄաքՏոնալտն եմ, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը:

— Այդքա՞ն միայն... կը պատասխանէ բուժուած խելագարը: Օ՛հ, լա՛ւ, դուք ոչինչ էք իմ քովս: Երբ ես հոս մտայ, այն ատեն ես կալլէսի իշխանն էի, իսկ այժմ ես ատկէ աւելի բան մըն եմ: Զիս կը պատուեն իբր կայսր:

Յետոյ, վայրկեան մը լռելէ վերջ կ'աւելցնէ. «Բայց դուք առանց վախի կրնաք մեր ընկերներէն ըլլալ: Այստեղ՝ խոհանոցը լաւ է, եւ ձեզ պիտի բուժեն»...

ՃԱՇԱԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆՔ

Քանի՜ քանի՜ աղջկանց մեռնելն, աւա՛ղ, տեսայ ես, ճակատագիր: Որս մը միշտ պէտք է, միշտ պէտք է մահուան դժժընդակ.

Հա՞րկ է որ գուարթ հանդէսի պարայտումները խօս ու վէս՝ Հա՞րկ է որ սուր մանգաղին ներքեւ իյնան խոտն ու սեգ, կոխեն վարդեր ոսկի տակ:

Հա՞րկ է ցամփի այդ առուն՝ որ կը հոսի լէջ-ձորին, Հա՞րկ է փայլա՛կը շողայ. ու շողայ պա՛հ մը միայն.

Հա՞րկ է փյոյ՛րէ նախանձառ Ապրիլի ցօղը ցրտին՝ իր աստղագարդ ծաղկներովն հրապարտացած խնձորին՝ Քաղցրաբոյր ձի՛ւնը գարնան:

Այո՛, այս է կեանքն: Անշուշտ կը յաջորդէ տիւին ցայգ. Հո՛ւսկ՝ գարթում մը կայ պահուած դիւական կամ երկնային.

Խընջոյճին շուրջ կը բազմի ամբոյս մը հոծ ու անյագ.

Շատեր սակայն հոն քափուր քողով/իրենց տեղն ու կայք՝

Դեռ հաւարտած կը մեկնին:

Թարգմ. Եղիշէ Արքեպս. Դուրեան
(1900)

V. Hugo

ԱԼՊԻՒՄԷ ՓՐՑՈՒԱԾ

ՄԱՂԹԵՐԳ ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՐՍՆՑՈՒԻՆ

Սիրտը Սըկի՛հ մ'է արիւնի, կ'արիւնի՛...
Սէրն ալ Նաչի՛հ՝ կոյս բաժկին մէջ արիւնի,
Երջանկութեան համբոյրներով կ'օրօրուին
Շաղախելու սուրբ Բաղարջը Մեծ Տօնին:

Այդ Մեծ Տօնին, Մեծ Այո-ին Բաղարջն հիմ,
Ուխտի կանչէ կուսեղ կուսան Վարդուհի:
Լոյս խորանի յոյս ջաները Նըշանի,
Մատուռ մ'ըլլայ վայելքներուն անալի:

Մարտ 4, 1924
Գօրֆու, Ֆունաստան

ՄԱՀԱՄԵՐՁ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Արեւը կը խոնարհէր, եւ երեկոյն անդրատին
Կ'ըստուերէր ըզոքիզոն: Քարին վըրայ, մէջ դաշտին,
Ծերունի ոմն ալետը՝ ոյր վախճանն էր մօտալուտ,
Նըստած էր հոն մըտախոն, դարձուցած դէմքն յարե-
մուտ:

Վաղեմի հովիւ մ'էր նա, լեռներու մէջ խաշնարած,
Որ երբեմն առոյգ՝ աղփատ՝ անվիշտ՝ ազատ՝ անկասկած,
Իրիկուան ըստուերներով ծըրարուէին մինչ լերինք՝
Նըւագէր զըւարթագին անտառաց մէջ գիւր սըրինգ:
Իսկ հիմա ծեր եւ հարուստ, յիշատակօք հոգին լի,
Բազմանդամ գերդաստանի մ'աշխատաւոր հայր բարի,
Իւր խաշանց երանակներ մինչ ի դաշտէն դառնային՝
Երկրէ վեր բարձրացած՝ երկնից կայր նա ի զընին:
Հուսկ յետին ժամերն օրուան՝ արշալուսի փայլն ունին —
Կ'երագէր կապուտագեղ այն երկնից տակ ծերունին —
Իւր առջեւ Ովկէանը կը տարածուէր՝ անսխաման
Զերդ ըզոյս առն արդարոյ գերեզմանին առ դըրան:
Ո՛վ վայրկեան հանդիսաւոր: — Հըսկայ լեռներ՝ կատ-
դած ծով

Եւ հովեր կը լըռէին՝ աղմուկներու վերջ տալով.
Ծերունին պի՛շ կը նայէր մարը մըտնող արեւուն,
Եւ արեւն ալ կը նայէր մահն ողջունող ծերունւոյն:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻԻԿՕ

Թարգ. ՆՇԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
(1890)

ԹՐԹՈՒՄ

Հոգիիս մէջ կը թրթռայ երգ մը ազու,
Ողբերգին պէս վարդէն թովուած սոխակին.
Կը լռէ երգն այդ, կը հեծեծէ եւ կըրկին
Հոգիիս մէջ, ուր վիշտն է միշտ այցելու:

Երբեմն հոգիս անապատ էր սին ու չոր,
Այնտեղ կ'իշխէր լըռութիւն մը անբռնիթ.
Ո՛չ թախծութիւն թափանցած էր, ո՛չ ժըպիտ,
Որով էի էակ մ'անյոյզ, անտոչոր:

Սակայն երբ որ գիտակցութեան որդը վատ
Մանկութիւնըս թունաւորեց օրէ օր,
Սիրտըս լեցուց սիրով, յոյզով տարփաւոր,
Հոս հոսեցուց ցաւի, խինդի հեղեղատ:

Հոգիիս մէջ, ա՛հ, այն օրէն մանաւանդ
Կը սարսըռայ, կը դողդոջէ խորապէս,
Երգ մը ուղղուած անծանօթին, որ կարծես,
Զիս կը կանչէ դէպի իմէր պնընդիտաւ:

ԱՌՆԱԿ

ԽԱԶԱՓԱՅՏԻՍ

Մինչ սըլանան գիշերուան մէջ խորհուրդները իմ հե-
ռո՛ւն,

Ու կը դառնան վերըստին ասուպի պէս միայնակ.
Զի՛ կը պաշտեմ խորհուրդները յանախ ու համարձակ,
Գըրաւելով հոն տեղ մը ինձ խաչափայտիս կողքերուն,
Եւ կանգ կ'առնեմ, կը համբուրեմ օծուն յօնքերը փըշա-
կիր,

Դարձեալ կ'երդնում Հաւատարմութի՛ւն իմ ուխտին:
Հոգիս հանգիստը կ'առնէ եւ խաղաղ է ամէն ինչ,
Ու բանտուած մ'եմ արդէն իմ մահնին մէջ առանձին,

Խորհուրդներով իմ եւ իր,
Աստուածս եւ ես, հաղորդութեամբ մը գողորիկ,
Կը տրոփէ իմ սիրտըն իրմով միասնաբար:

Մենք միասին կ'աղօթենք. ու մեր Հայրը արդար
Կը տարածէ իշխանութիւնը սիրոյն,
Շքնորհելով առատ հունձք՝ հնձուրներուն,
Ու հօտեր ակնկալու՝ հովիւներուն հարագատ:
Կը համբուրեմ իմ խաչը երջանիկ ու շնորհափայլ՝
Ու կը նընջեմ իր՝ սըրտին վրայ, սուրբ
Իր սիրտն է միշտ սըրբատուփի...

Թարգմ. ՉԱՊԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

1934, Նոյ.

LEON P.

ՄԱՅՐ ԲԱՐԻ

Քու ձեռքերուդ մէջ է իմ բախտ,
Ո՛վ բարի մայր: Ըղձանփս է ա՛րդ,
Սիրտ ու հոգիս, երջանկութիւն,
Թողուվ լըրիս՝ խընամփին քու:

Քու ձեռքերուդ մէջ է իմ բախտ,
Քենէ բըզլիսի այն ինչ որ կայ,
Հըրճուամք ու վիշտ, լոյս ու խաւար,
Ինչպէս որ դու կը կամենաս:

Քու ձեռքերուդ մէջ է իմ բախտ.
Ինչո՞ւ տիրէ կասկած ու վախ,
Քու մօր սիրտը՝ արդեօք ցանկա՞ր,
Արցունքոտ աչք գաւկիին համար:

Թարգմանեց՝ ՎԵՐԺԻՆ ԱՒԱԳԵԱՆ

R. J. NERON

Ի ՔԷՆ ՆԱՅՅԵՄԲ

Ի Քէն հայցեմք, Քրիստոս որդի Աստուծոյ անո-
խակալ եւ բարեգութ, դթա՛ ըր արարչական սի-
րովք՝ ի հոգիս հանդուցեպլ ծառայից, մանաւանդ
յիշեա՛ ղհոգիս երջանկայիլատակ ծառայից ըր-
զՏէր Յովակիմեան Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոսի եւ
զՏէր Պալաքեան Գրիգորիս եպիսկոպոսի, ղհետ սո-
ցին Վարանդեան Միքայէլի, Գարտաշեան Վահանի,
Ասատուր Զապէլի, Տոքթ. Քիւրէլեան Մովսէսի եւ
զհոգիս նահատակաց մերոց եւ համզքէն հաւատաց-
եալ ննջեցելոցն աղղիս հայոց:

Գթած եւ մարդասէր Աստուած՝ յիշեա՛ յաւուր
մեծի գալստեան ըր, եւ արժանի արա խաչին լու-
սոյն, Գաբրիէլեան փողոյն երանաւէտ ձայնին,
աստուածային տեսոյն, անթառամ պսակին, անմա-
տոյց խորանին, լուսեղէն առադաստին: Դասաւոր-
եալ պայծառացո՛ ընդ սուրբս ըր եւ՛ ընդ սիրելիս:

Զի դու ես Տէր եւ Արարիչ ամենեցուն, դատա-
ւոր կենդանեաց եւ մեռելոց եւ Քեզ վայելէ փառք
յաւիտեանս ամէն:

ՀԱՆԳԻՍՏ Տ. ՄՏԵՓ. ԱՐՔԵՊ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

Ապրիլ 10-ին Սոփիայի մէջ, 88 տարեկան պատկա-
ռելի ծերութեան հասակին, վերջին շունչը աւանդեց Տ.
Ստեփաննոս Արքեպ. Յովակիմեան, աւելի քան կէս դարէ
ի վեր Առաջնորդ Հայոց Նիկոմիդիոյ վիճակին եւ վերջին
տասնամեակին Պուլկարիա փոխադրուած, որուն առաջին
Առաջնորդը եղաւ: Ն. Սրբազնութիւն տիպար մը հանդի-
րացաւ անձնուէր առաջնորդի, բառին իսկական նշանա-
կութեամբ, նոյնացաւ իր հօտին հետ, մասնակցելով ա-

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Նոր-վիշտերուն ու տաղնապններուն, մինչև տարագրութեան ամենահեռաւոր ակիւնները: Հաւատքի մարդ եւ դործի մարդ հաւասարապէս, հզօր ազգակ մը եղաւ իր ժողովուրդին հոգեւոր, բարոյական ու անտեսական կեանքի դարգացման: Շինարար՝ հողեկան եւ նիւթական մարդերու մէջ հաւասարապէս, անհատական ներքին կեանքի մէջ եղաւ բարեպաշտ, բացարձակապէս անշահախնդիր եւ ժողովրդանուէր. իր անձին օրինակովը դըրաւեց ժողովրդեան սէրն ու պաշտանքը, որոնք արժարձուած պիտի մնան յաւէտ իր թեմականներու սրտին մէջ, եւ միշտ անմոռանալի:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոս Յովակիմեան ծնած էր 1846-ին Նիկոմիդիոյ գաւառի Արմաշի թեմին Խասկալ

գիւղը, զոր թուրքերը կը կոչեն Փիւր Ահմէտ: Աշխարհական անունն էր Սուրէն: Որդին էր «Ենէմէնիճի Յովակիմիճի», որ փոխադրուած էր Նիկոմիդիա: Արմաշի եւ Պուսոյ Խաս գիւղի Շահնազարեան վարժարանին մէջ իր ուսումն աննելէ ետք, Յովակիմեան սրբազան 27 տարեկանին նուիրուեցաւ կուսակրօնութեան: Զեռնասուուն էր Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանի, որմէ յետոյ կոչուեցաւ Նիկոմիդիոյ հայաշատ թեմի առաջնորդութեան 1874 թուականին: Այդ ատենէն մինչև 1915 անընդմիջաբար վարեց փայլուն եւ շատ պատուաբեր առաջնորդութիւն մը, պայծառացնելով 70,000-ի հասնող իր թեմը: 1918-ին վերադարձաւ տարագրութենէ, դարձեալ նուիրուելով շինարարութեան, որ, աւա՛ղ, խափանուեցաւ հելլէն եւ դաշնակից դրաման բանակներու նահանջովը:

Յովակիմեան Արքեպիսկոպոս շինած է գիւղեր, խըճուղի, ճամբաներ, դպրոցներ, բաղնիքներ, եկեղեցիներ, մանկապարտէզներ, աղբիւրներ, հողմացաղ եւ ջըրաղացներ, եկեղեցւոյ եւ դպրոցի հասութաբեր կալուածներ եւ այլն: Կարելի է զինքը նկատել վերջին դարերու մեր ամենաշինարար Առաջնորդը:

Պատուուած էր Աւստրօ-Հունգար պատուանշանով եւ այլ պատիւներով: Զափազանց կը սիրէր հայ ժողովուրդը:

1922-ին ապաստանելով Պուլկարիա՝ կոչուեցաւ այդ թեմի առաջնորդութեան եւ վախճանեցաւ խոր ծերութեան մէջ այս տարի Սոփիայի մէջ, ուր եւ թաղուեցաւ մեծ շուքով:

Ստեփաննոս Արքեպ. Յովակիմեան մեծ հոգեւորական առաջնորդ մը եղաւ, համեստ, գործնական եւ լուակեաց: Ան շատ պատուաւոր տեղ մը արժանի է գրաւելու հայ հոգեւորականներու տարեգրութեան մէջ:

ՀԱՆԳԻՍՏ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Միքայէլ Յովհաննէսեան ծնած է 1871(?) թուին,

խաւոր, յաճախ միակ ներկայացուցիչը Ընկերվարական Միջադպանականի մօտ :

Գիտէր բազմաթիւ լեղուններ, որոնցմէ մայրենի լեզուի չափ լաւ կը գրէր ու կը խօսէր ուսերէն եւ Ֆրանսերէն : Ազատ կերպով կը կարգար անգլիերէն, գերմաներէն ու իտալերէն :

Ամուսնացած էր եւ ունէր երկու աղջիկ, որոնցմէ մէկը Կովկաս է այժմ, միւսը՝ Եւրոպա :

Իր թաղման հանդէսի մասին Մարտէլէն Ապրիլ 20 թուականով կը գրեն .—

Կէսօրէ ետք, ժամը 12:30-էն սկսեալ, ամէն կողմէ հարիւրաւորներ խումբերով կը հասնին Մարտէլի գեղեցիկ արուարձաններէն Պօլօն, ուր փոքր Վիլլա-ի մը սենեակին մէկ անկիւնը, իր վերջնական քունը կը քաշէր ընկեր Վարանդեանը : Հետզհետէ կը հասնին թարմ ծաղկեփունջերով բեռնաւորուած կառքերը, Ֆրանսական Փանֆառի խումբը, հայ սկաուտները, դայիկներ : Կը հասնին Ա. Սատիսեան, Շաւարշ Միսաքեան եւ տասնեակ մը հեռաւոր քաղաքներէ հասած՝ կուսակցական ու զանազան կազմակերպութեան պատկանող հարիւրաւոր ներկայացուցիչներ, անհամար ծաղկեպսակներով :

Ընկերներու եւ համակիրներու ջերմ հետաքրքրութեան դոհացում տալու համար, վաստակաւոր ու յոգնաբեկ ընկերով մարմինը թոյլ կը տրուի ներկայացնել հետաքրքիրներու, որոնք բոլորը, փղձկած ու թաց աչքերով դուրս կուգան սենեակէն, ուր կարծես բարի քունով մը կը քնանայ հայ մեծ տէրվիչը, կեանքի դոհաբերութեան հսկայ տխտանը :

Տեսարանը այնքան հոգեխուով է, որ չես կրնար ինքզինքդ զսպել, երբ հարիւրաւոր մայրեր թաց ու կարմրած աչքերով շուրջդ հեծկլտուքներով կը ստիպեն քեզ ու կը փղձկեցնեն միացնելով իրենց :

Ընկերներ ուսամբարձ կը տանին մեռելակառքին ետեւէն ընկերով սիրելի մարմինը, Եռադոյնի մէջ փաթթած սնտուկը : Առջեւէն տխուր մահերգով յամբօրէն կ'ընթանայ Ֆրանսական Փանֆառը : Անոր կը հետեւին հայ սկաուտները, դայիկներն ու յետոյ մեծածաւալ դոյզ

եռադոյնները հայկական եւ Ֆրանսական : Անոնց կը հետեւին չորս ընկերներ չորս ծայրերէն բռնած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարմիր դրօշը, որուն վրայ կը տեսնուի կուսակցութեան զինանշանը եւ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւն»/ «Մահ կամ Ազատութիւն» նշանախօսքերով : Ու ահա զոյգ զոյգ ընկերներու թեւերուն վրայ տեղաւորուած անհամար թարմ ծաղկեպսակներ :

Հսկայ թափօրը կը շարժուի դէպի Պօլօնի հայկական եկեղեցին, ուր սովորական կրօնական ծէսէն ետքը խօսք կ'առնէ Գ. եպ. Պալաքեան, ղեղեցիկ եւ հրահանգիչ դամբանականով մը ներկայացնելով «մեծ հայը, նուիրուած հայը, անկեղծ ու անաչառ դործիչը» : Ու յետոյ Հայ Կարմիր Սաշի կողմէ յուզիչ ուղերձ մը կ'ընէ տիկին Քիպրիթեան, լացնելով շատերը :

Դադաղը կրկին ուսամբարձ կը շարժուի մեռելակառքին ետեւէն, այդ անհամար հսկայ թափօրը առաջնորդելով դէպի Մարտէլի Սէն Փիէլ մեծ գերեզմանատունը :

Ամբողջ երեք ու կէս ժամ այդ հաւատաւոր եւ երկիւզած բազմութիւնը, լուռ ու վշտակիր, կարգապահ ու յարգալից, ոտքով կը քալէ մինչեւ գերեզմանատուն : Եւ հոն դամբանականներ, թաղման կարգէ ետք :

Ամերիկայէն «Հայրենիք»ներու եւ զանազան ընկերներու, ինչպէս նաեւ «Յուսարբեր»ի, Համադպանի, Պէյրութի ձեմարանի, Եղիպտոսի Յառաջդիմասէրի հեռագիրները կարդալէ ետք, այլեւս ժամանակը ուշ ըլլալուն՝ դեռ բազմաթիւ ցաւակցական գրեր ու հեռագիրներ կարելի չեղաւ կարդալ : Ու հսկայ բազմութիւնը ցրուեցաւ խորին հաւատքով եւ երկիւղածութեամբ :

ՀԱՆԳԻՍ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ

Այս տարի յանկարծամահ եղաւ Մարտէյլի մէջ՝ Տ. Գրիգորիս եպիսկոպոս Պալաքեան:

Հանդուցեալը 52-55 տարեկան էր, եւ երեւութապէս, քաջառողջ. այնպէս որ անակնկալի մը տպաւորութիւնը դործեց այս լուրը: Բնիկ Թոգատցի էր: Նախնական կրթութիւնն ստանալէ յետոյ, դացած է Սանասարեան վարժարան (Կարին), յետոյ Գերմանիա: Վարդապետ ձեռնադրուեցաւ մտնելով Արմաշի դպրեմանքը: Վարած է մասնաւոր պաշտօններ, Պոլսոյ եւ վաւառի մէջ: 1912ին Կարին ղրկուեցաւ, Սանասարեան վարժարանը Սերաստիա փոխադրելու համար: Մեծ պատերազմին, տարադրուեցաւ մտաւորականներուն հետ, բայց յաջողեցաւ ազատիլ շնորհիւ գերմանացի բարեկամներու: (Այս առթիւ գիրք մըն ալ գրած է, «Գողգոթա»): Իր վերջին պաշտօնն էր Եւրոպայի կաթող. պատուիրակութիւնը (1926), երբ ձեռնարկեց թեմական կաղամկերպութիւն մը յառաջ բերելու, սակայն Փարիզի ջոջերուն ընդդիմութեան հանդիպելով, գնաց Մարտէյլ, ուր կը գործէր մինչեւ իր մահը, իբրեւ Առաջնորդ, թէեւ վերջերս հրատարած էր: (Գտնուած է նաեւ Մանչէսթըր):

Իր թաղման մասին հետեւեալ նկարագրութիւնը կարդացինք թերթերու մէջ. —

Կիրակի, 14 հոկտեմբեր: Պոմօնի փողոցները անանցանելի դարձած էին: Մատուռը եւ շրջափակը մատրան, լիքն էին, ամէն դասակարգի եւ աստիճանի մարդերով, բոլորն ալ յուզուած:

Արուարձաններու բոլոր մատուռները փակուած էին Աղգ. Կեդր. Վարչութեան հրահանգով: Փակուած էր նաեւ Փրատոյի եկեղեցին: Հոն էին բոլոր քահանաները: Ներկայացուցիչներ եկած էին Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն:

Արարողութիւնները, որոնք սկսած էին առտուն կառուիս, Փարիզի Առաջնորդ Քիւպարեան եպիսկ. ի նախա-

դահութեամբ, հաղիւ վերջացան կէսօրուան ժամը 1-ին:

Ապա դադարը շրջապատուած Երեսփ, Ժողովի եւ Աղգ. Կեդր. Վարչութեան անդամներէն, ազգականներէն, քահանայից եւ դպրաց դասու կողմէն, բերուեցաւ մատրան շրջափակը, ուր խօսուեցան դամբանականներ:

Հանրակառքերու եւ ինքնաշարժերու երթեւեկը կը դադարի պահ մը: Ժողովուրդ, ժողովուրդ: Թափօրին առջեւէն կ'երթային Հ. Մ. Ը. Մ. ի սկառտները, դպրոցականները ու ետեւէն հայ արիւնները, սրբազան Եռադոյնը բարձր բռնած իրենց ձեռքերուն մէջ:

Եւ այսպէս, տեղ տեղ խանդարելով երթեւեկը, թափօրը հազարաւոր բաղմութեամբ կը հասնի Սէն Փիէռ, մեռելներու քաղաքը: Հոս ալ ժողովուրդը հաւաքուած է:

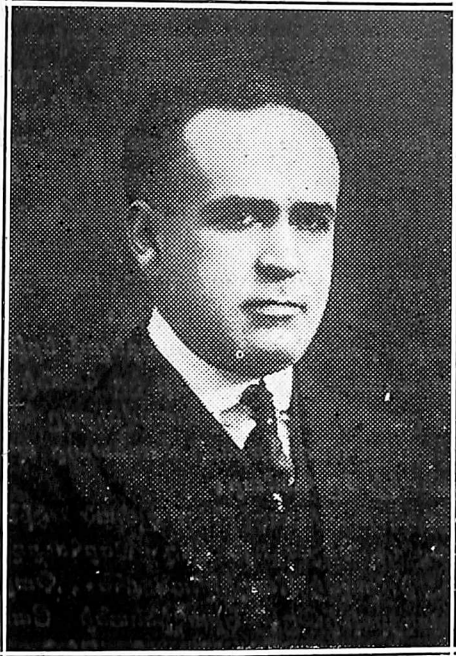
Մարմինը կը տեղաւորուի մասնաւոր պահարանի մը մէջ, ժամանակի մը համար:

Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած էին էջմիածնի կաթողիկոսը եւ Գերագոյն Հոգ. Խորհուրդը, Վալանսի հայ դաղութի կողմէ Պապիկեան քնն., Փարիզի կրօնական ընկերակցութիւնը, Տրակինեանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը, Երուսաղէմի միաբանութիւնը եւ Թորգոմ պատրիարքը, իսկ ցաւակցական նամակներ ղրկած էին Մանչէսթըրէն Ինձէեան եպ., կաթողիկէ հասարակութեան կողմէ էջսէն Պահապանեան Գերապայծառ, բողոքական հասարակութեան կողմէ Պատ. Ղազարոսեան, եւ կրթական ազգային զանազան կաղամկերպութիւններ:

ՀԱՆԳԻՍ ԿԱԼԱՆ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆԻ

Յունիս 11-ին, երկուշաբթի երեկոյեան ուշ ատեն Նիւ Եորքի մէջ արագօրէն շրջան ըրաւ անակնկալ, չձեցընող լուրը — Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցիչ, Հայկական Փրէս Պիւբլիկ վարիչ, Հայկական Գառի աննկուն պաշտպան Վահան Գարտաշեան մեռած է:

Յունիս 17-ին, կիրակի, առտու ժամը 11-ին Մայր Եկեղեցին լեցուած էր խուռն բաղմութեամբ: Յուզարկաւորներու մէկ մասը եկած էր հարեւան եւ հեռաւոր նահանգներէ՝ Նիւ Ճըրզիէն, Փենսիլվանիայէն, Քընէթի-

ՎԱՀԱՆ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

բըթէն, Մէսէչուսեցէն եւ Ռօտ Այլընտէն: Միայն Ֆիլատելֆիայէն եկած էին քառասուն օթօներ, յուղարկաւորներով լեցուն: Պոսթընէն եկած բազմաթիւ համակրողներու մէջ էին «Հայրենիք»ի խմբագրութեան ներկայացուցիչ ընկ. Արմէն Պարտիզեան եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ ընկ. Լ. Թիւֆենքճեան:

Ժամը 11 եւ կէսին Վահան Գարտաշեանի դազաղը ծածկուած ամբրիկեան աստղազարդ դրօշով եւ հայկական Եռագոյնով, Մայր Եկեղեցի բերուեցաւ:

Առաջնորդական Տեղապահ արժանապատիւ հայր Նշան Փափաղեան կատարեց եկեղեցական արարողութիւնը մասնակցութեամբ տէր Պասկ քէն. Սարգիսեանի (Ֆիլատելֆիայէն), տէր Մատթէոս քէնյ. Մանիկեանի եւ տէր Մեսրոպ քէն. Յովհաննէսեանի:

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ հակիրճ, բայց

զգացուած դամբանականներ խօսեցան հոգեւոր դասուկողմէ տէր Պասկ քէն. Սարգիսեան եւ տէր Մատթէոս քէնյ. Մանիկեան: Ապա թաղման թափօրը մեկնեցաւ Մայր Եկեղեցիէն դէպի Ս. Նիքըլլա սրահը, ուր խուռնեւրամ բազմութիւն մը արդէն կը սպասէր թափօրի ժամանումին:

Կէսօրէ վերջ ժամը 1.30-ին, երբ դիակառքը կանգ առաւ Ս. Նիքըլլա սրահին առջեւ, 4000-ի մօտ բազմութիւն մը արդէն տեղ էր դրաւած հսկայ սրահին ներսը:

Սրահի ճակատը, ամբիոնի մը վրայ տեղ էին դրաւած կարգադիր յանձնախումբի անդամները եւ զանազան մարմիններու ու կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները — Հայկական Փրէս Պիւբլիկ անդամներ պ. պ. Ճ. Մարտիկ, Ա. Թիրաքեան, բժ. Յ. Երկանեան, Գ. Չըպուք, Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ՝ ընկ. Կ. Թանտրճեան, «Հայրենիք»ի խմբագրութեան կողմէ ընկ. Ա. Պարտիզեան, Հ. Յ. Դ. եան Նիւ Եորքի Շրջանային Գործադիր Մարմնին կողմէ ընկ. Վ. Ահարոնեան, եւ Հ. Յ. Դ. Նիւ Եորքի կոմիտէի կողմէ ընկ. Զ. Մաթիկեան եւ Պոսթընի Հոգաբարձութեան կողմէ ընկ. Լ. Թիւֆենքճեան:

Դամբանականներ խօսուեցան բոլոր պաշտօնական ներկայացուցիչներու կողմէ:

Ասոնցմէ զատ, ամբիոնի վրայ պատուոյ տեղեր դրաւած էին Գեր. Տիրայր Արքեպիսկոպոս, Հայ. Բժշկական Միութեան ատենապետ՝ բժ. Մ. Բարունակեան, Քոլումպիա համալսարանի ուսուցիչներէն՝ Տր. Ա. Մուլքեան, բժ. Ա. Ալիխանեան, բժ. Ղ. Աճեմեան, ընկ. Ա. Տէր Մանուէլեան եւ պ. Ժ. Արիկեան:

Նիւ Եորքի Հ. Յ. Դ. Յեղակրօններու խումբը դազաղը իր ուսերուն վրայ առած յամբաքայլ սրահը մտաւ Շոպենի «Մահուան Գայլերդ»ի ողբերգական հնչիւններու տակ: Դազաղը տեղաւորուեցաւ սրահի կեդրոնը, ամբիոնի դիմաց եւ շրջապատուեցաւ բազմաթիւ ծաղկեպսակներով ուղարկուած մարմիններու եւ անհատ բարեկամներու կողմէ:

Երբ ձերակուտական Գինկ վերջացուց իր խօսքը՝

կրկին հնչեց Շոպենի «Մահուան Գայլերդը», Յեղակրօնները իրենց ուսերու վրայ առին դազաղը եւ բազմահազար ժողովուրդի հսկայ թափօրով շարժեցաւ դէպի փողոց: Երկու հարիւր օթօներ կազմեցին յուղարկաւորութեան թափօրը:

Գերեզմանատան մէջ միակ դամբանականը խօսեցաւ Տիրայր Սրբազանը, թաղման կարգը կատարուելէ ետք:

ՀԱՆԳԻՍՏ ՏՈՔԹ. ՄՈՎՍԷՍ ՔԻԻՓԷԼԵԱՆԻ

Այս տարուան մեր կորուստներէն մին եղաւ Տոքթ. Մ. Քիւփէլեան, որ մեռաւ Նիւ Պրիթընի մէջ, Բընն:

Տոքթ. Մ. Քիւփէլեան Այնթապցի էր, հանրային շիշ ունեցող, դժբանակեայ եւ օգտակար անձ մը, որ կը ծառայէր մեր ժողովուրդին եւ արդէն դէմք մըն էր Նիւ Պրիթընի ամերիկեան շրջանակներուն մէջ: Իր յուղարկաւորութեան նկարագրութիւնը հետեւեալն է.—

Յունիս 2-ի շարաթ առաւօտ թաղման առթիւ քաղաքապետարանի վրայի դրօշակը կիսով պարզուեցաւ՝ ի յարգանս նախկին եւ դալիք շրջանի համար արդէն նշանակուած փոլիս սրճընի (հանգուցեալ Տոքթ. Մ. Քիւփէլեանի):

Ժամը 10-ին էլիս քլրպէն յուղարկաւորներու թափօրը շարժեցաւ դէպի Ֆըրսթ Բանկրիկէյշըմբլ Զըրչը, որու 1000-էն աւելի աթոռները նախապէս բռնուած էին. իսկ դռներու մօտ ու սալախտակներու վրայ խոնուածներ իրենց դիտարկները վար առած՝ յարգանքի կեցած էին:

Դազաղակիրներն էին՝ Բժշկական Միութենէն Dr. A. J. Savard (Միութեան նախագահը) եւ Dr. R. Pullen (Board of Health-ի վարիչը): Էլիս-ի կողմէ դատաւոր W. E. Hagearty եւ Dr. H. J. Cieszynski: Հ. Յ. Դ. Նիւ Պրիթընի կոմիտէի կողմէ ընկ. Ս. Շահրիկեան: Յեղակրօններու կողմէ ընկ. Յար. Շահինեան: Դազաղին շուրջը դիզուած էին 60-է աւելի ծաղկեպսակներ՝ ուղարկուած Մէյսըններու երկու մասնաճիւղերէն, Էլքսէն, Բժշկական Միութենէն, Հ. Յ. Դ. Նիւ Պրիթընի կոմիտէէն, Հ. Կ.

Խաչէն, Յեղակրօններէն, Հայ Առաք. եւ Հայ Աւետարանական Հողաբարձութիւններէն, Հ. Յ. Դ. Հարթֆըրտի կոմիտէէն, Նիւ Հէյվընի Կանանց Որբախնամէն, Նիւ Հէյվընի Այնթապցիներէն, Եէյլ Բոյէճի Փրեանք, ամերիկեան զանազան հաստատութիւններէն եւ բազմաթիւ քաղեկամներէ:

Հանգուցեալը բնիկ Այնթապցի էր, 37 տարեկան. իր բժշկական դիտութիւնը առած էր Պէյրութի բժշկական համալսարանին մէջ: Պատերազմի ժամանակ իբրեւ բժիշկ բռնի կերպով տարուած էր տաճկական բանակը: Բայց հազար ու մէկ նեղութիւններով յաջողած էր փախչիլ եւ միանալ անգլիական բանակի բժշկական կազմին: Իր բազմադամ դերդաստանէն ազատուած էին ինքն ու իր քոյրը (այժմ Պոսթըն): Ամերիկա գալով յաջողեցաւ քննութիւն տալ եւ ստանալ բժշկութիւն ընելու իրաւունք Մէյսէչուսէթի եւ Քընէթիքէթի մէջ:

Եկեղեցական արարողութիւնը կատարեցին Rev. T. A. Green (եկեղեցիին քարոզիչը) եւ Վեր. Տք. Երուանդ Հատիտեան: Վերջինս դեղեցիկ քարոզով մը վեր հանեց տարաբախտ բժշկին բարեմասնութիւնները: Երգեհոնը մէջ ընդ մէջ նուազեց տխուր մեղեդիները:

Արարողութենէն վերջը յուղարկաւորներու թափօրը շարժեցաւ դէպի հայկական դերեզմանատունը: Դազաղին կը հետեւէին 100-է աւելի ինքնաշարժեր՝ լեցուած սգակիրներով:

Թաղման տխուր արարողութեան ժամանակ ներկաները մեղմ կերպով երգեցին «Հայր մեր»ը: Ապա Հ. Կ. Խաչի կողմէ յուղիչ դամբանական մը խօսեցաւ ընկերուհի Ով. Պոյաճեան, վեր հանելով այն մեծ աջակցութիւնը, զոր Նիւ Պրիթընի հայութեան ընդհանրապէս եւ Հ. Կ. Խաչին մասնաւորապէս, կ'ընծայէր մեր անմոռանալի բժիշկը: Ապա մարմինը յանձնուեցաւ ցուրտ հողին:

Ներկաները արտասուաթոր աչքերով հեռացան թարմ հողաթումբէն:

Յուղարկաւորութեան ընթացքին փակ մնացին հանգուցեալին մտերիմ բազմաթիւ բժիշկներու, փաստաբաններու եւ շատ մը առեւտրականներու դրասենեակները:

ՀԱՆԳԻՍՏ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱՍԱՏՈՒՐԻ

Յունիս 19-ին Պոլսոյ մէջ մեռած է տիկ. Զապէլ Ասատուր, այլ անուամբ Սիպիլ, որ ժամանակակից հայ գրականութեան ամենէն վաստակաւոր եւ փայլուն դէմքերէն մէկն էր: Մօտ երկու տարի առաջ կատարուեցաւ անոր դործունէութեան յորելեանը եւ հայ հասարակութիւնը ամէն տեղ իր ջերմ յարգանքի եւ երախտագիտութեան տուրքը տուաւ մեծ դրագիրտուհիին, որ միաժամանակ եղած էր մէկը մեր ամենէն դնահատուած կրթական մշակներէն: Յորելեանական հանդիսութեանց օրերուն, Սիպիլ ստացաւ կաթուած, եւ հակառակ ամէն կարգի խնամքներու, չղարմանուեցաւ վերջնականապէս:

Սիպիլ ծնած էր Պոլսոյ մէջ 1864 թուին, եւ կինն էր հանգուցեալ դրագետ եւ գործիչ Հրանդ Ասատուրի: Հանգեալ յունիս 19, 1934:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՏՈՒՌԻ ՍՈՒՐԲԵՐԸ

Գրեց՝ ԹՈՐՈՍ Ա. ԿՈԶԻԿԵԱՆ, ՕՏՈՒՌՅԻ

Օտուռ գիւղն է Տիվրիկի որ Սերաստիոյ նահանգին մաս կը կազմէր:

Օտուռ գիւղին շուրջ մօտաւորապէս 15 սրբավայրեր կան, բոլորն ալ կիրաղիւսով, քարերով կամարածեւ շինուած:

Բալէ վանք.— Օտուռի դէպի արեւմուտքը, բարձր լեռնադաշտի մը կրճքին, ուր կան սրբավայրեր, որոնց—

մէ մին ունի իր աւանդական պատմութիւնը: Հողին տակը, տասը ոտք խորութեամբ տեղ մը կայ, ծակ դուռով մը, իսկ վրան վարուցանի արտ: Այդ դռնէն ներս, 10-15 ոտք լայնութեամբ եւ հաղիւ 8 ոտք բարձրութեամբ. չորս կողմերու պատերուն մէջէն դռներով: Թէեւ գոցուած քար ու հողով, այս դռները ի յայտ է որ կը տանէին ուրիշ յարկարածիներ: Տեղացիք այս տեղը կը կոչեն Թաղման Եկեղեցի, քանի որ թաղուած է քարերով, հողերով: Այս վանքը, ըստ աւանդութեան, կաթողիկոսական աթոռ է եղած եւ շուրջի գոյնզգոյն ու հոտաւէտ ծաղիկներով կը պատրաստուի եղէր Ս. Միւռոնը եւ կը բաժնուի եղեր Հայաստանի եկեղեցիներուն:

Աստուածածին.— Օտուռի աղբիւրէն 50 ոտք հարաւ կը գտնուի այս սրբավայրը, խոշոր խաչքարերով շինուած: Ըստ աւանդութեան, հայոց թագաւորներէն մին իր հարստութիւնը մէջը լեցնելով փլցուցած է շէնքը, որ կը մնայ միեւնոյն վիճակին մէջ. շուրջը կան տնկուած թթենիի ծառեր:

Ս. Վասիլոս.— Գիւղին արեւելեան մուտքին վրայ այս սրբավայրի քարերէ միոյն վրայ փորագրուած է օձանման պատկեր մը եւ այս պատկերին ի տես տրուած է Օսիկի Բժիշկ Սուրբը. ուրած երեսները, ինչպէս օձի խայթոցներու տեղերը այդ սրբավայրի քարերուն քրունելով կը բուժուէին: Ս. Վասիլոսը նաեւ գիւղին պահապանն էր:

Ս. Միւռոն.— Գիւղին հարաւային պարտէզներուն մէջ, իբր պահապան ամենայնի:

Ս. Նիկողոսներ.— Գիւղին հարաւային արեւմուտքը, բլրակի մը վրայ դոյզ մը՝ դիրք բռնածի ձեւով պաշտպան գիւղին:

Ս. Թորոս.— Ս. Նիկողոսներու հաւասարութեամբ գիւղին կից է եւ շուրջը գերեզմանոց: Այս սուրբը ունէր կամարներով երեք խորան՝ շինուած հայկական ոճով. պաշտպանն էր մեռեալներու եւ ողջերու, նոյնպէս անասնոց. ամէն տարի Մեծ Պահոց առաջին կիրակին ուխտին օրն էր: Ուխտաւորները բերելով իրենց նուէրները, եւ

այդ վայրէն քար մը առնելով իրենց կռնակը, երեք անգամ կը դառնան շուրջը եւ կը մատուցանեն իրենց խընդրանքները, որով իրենց կենդանիներու ցաւերը կը բուժուէին եւ արկածներէ հեռու կը պահուէին: Այդ կիրակին քահանան կը բանար Ս. մասունք մը, եւ ուխտաւորները ի խորոց սրտէ կ'աղաչէին. «Ս. Թորոս, Զօրավա՛ր, գործիդ մեռնիմ, դո՛ւ հասիր մեզ օգնութեան»: Նաեւ այսօր անէն ոք խարկուած ցորեն կ'ուտէ, որպէս թէ Ս. Թորոս աղնծած ցորենով է մեծցեր: Տեղի կ'ունենան մենամարտներ, զանազան խաղեր: Այդ օր նոր հարսերը քօղերնին կը ներկեն:

Ս. Ուռեկ.— Գիւղին արեւմուտքը, Կարմիր Գանկ լեռան սրտին վրայ, պտղատու ծառերով փոքրիկ պարտէզի մը մէջ կը գտնուի. սուրբը դետեղուած է փոքրիկ հիւղակի մը մէջ խաչքարով մը՝ որ հանդէս է փոքրիկ աղբիւրի մը վրայ:

Այս սուրբը կը բուժէ ստինքներու ուռեցքը, ինչպէս նաեւ ստինքներու ցամքած կաթը վերստին կը հոսեցնէ: Խնդրարկուն աչքերը խփած՝ մեր Ս. Ուռեկին կը մօտենայ, իր առջեւ ունենալով առաջնորդ՝ մօր առջինեկ կոյս աղջիկ մը: Երբ հասնի, աչքերը կը բանայ եւ կը վառէ իր ուխտին երկու մոմերը եւ յետոյ կ'աղօթէ, իսկ եթէ կամենայ՝ կը լուայ հոն իր ստինքները եւ կը բուժուի:

Տեսնուած են նոյնիսկ մահմետականներ, որոնք միեւնոյն ցաւերու համար եկած աղօթած եւ բժշկուած են:

Ս. Թաղոս.— Գիւղին կից՝ հիւսիս-արեւմուտքը, այս սրբատեղիին մէջ կը գտնուի դուռ մը, ուր ջերմ ունեցողները առտու կանուխ լողանք կ'առնեն եւ կը բժշկուին: Կը կոչուի Ս. Թաղոս ջերմարուժ:

Ս. Խաչքար.— Գիւղէն քիչ մը հեռու, հիւսիս-արեւմտեան կողմը: Ասոր օրը անպայմանօրէն չորեքշաբթի էր: Վառ մոմերու նուէրը ընդունելի չէր. կ'ընդունէր ձիւ պայտեր, գամեր եւ երբեմն ալ սոխ ու սխտոր: Իր չորս բոլորը մացառուտ էր, կը բժշկէր մանր վէրքեր: Խնդրարկուն մացառներէն ձիւղ մը կը կտորէր եւ կ'ըսէր. «Գիշերուան եղածք, ելածք, եռածք, գիշերը չորսան ցերեկուան եղածք»:

Անանուն Սուրբ.— Աչքի բուժիչ այս սրբատեղին կը գտնուէր Գաղաթիմ Զոր ըսուած տեղը, մորենիներով չըջապատուած, որոնց արմատներէն հոսող ջուրը կը կաթեցուէր աչքերուն եւ կը բուժուէր:

Նոյ՛ 26, 1934, Ուօքըրվըիք, Ն. Ե.

ԱՌ Ի ՅԱԽԵՐԺԱՆՔ

(Կենսագրական Յօդուածագրին)

Յարութիւն Տէօվլէթեան բնիկ Եօղղատցի (Իքի Գաւազիւղէն) աղքատ ընտանիքի մը մէկ հատիկ զաւակն է եղած. տեղւոյն Աղղ. վարժարանը աւարտելէ ետք, իր յայտնաբերած տաղանդին շնորհիւ, տեղւոյն հարուստներէն Օհան Զօրպաճեանի նիւթական օժանդակութեամբ կը շրջուի Սոոյ վանքը, ուսանելու համար: Յարութիւն Սոոյ ժառանգաւորացը կ'աւարտէ յաջող կերպով եւ կը պատրաստուի կուսակրօնութեան:

Իր ծերացած մայրը շուտով կը հասնի Սիս եւ իր զաւակին փաթթուելով, արտասուալից աչքերով կը պաղատի, որ ետ կենայ վարդապետանալէ, քանի որ իր կուսակրօնութեամբ պիտի անյայտանար ընտանիքի անունը:

Յարութիւն, չտոկալով իր կէսը մօր պաղատանքին, անոր հետ կը վերադառնայ Եօղղատ եւ կը կոչուի ուսուցչութեան եւ հոն կ'ամուսնանայ: Կը պաշտօնավարէ նաեւ Տէնէկ Մատէն գիւղը:

Զինուոր կը տարուի Յարութիւնը, սակայն վստահ ըլլալով, որ ստոյգ մահը կը սպասէ իրեն՝ որպէս հայ, կը փախչի ու կը վերադառնայ իր ընտանիքին մօտ, միայն մահանալու դէպք... Վերջապէս ձեռք կ'անցնի ու կը տարուի շատերու հետ իբրեւ մտաւորական... իր ետին թողով երկու մանչ զաւակ եւ յղի կինը, որ երկու ամսէն լոյս աշխարհ բերաւ աղջնակ մըն ալ:

տենագիր Ամենայն Հայոց ի յաճախապատում իւր. «Պիտոյ է միշտ եւ հանապաղ դաստիարակութիւնն աւետարանին, որ հրահանգէ զմեզ ի լաւութեան կարգս, զի յանձանձեալ ի շնորհաց Հոգւոյն Սրբոյ, ճշմարտութեամբ անեցուցցուք զվաստակս արդարութեան սրտի, եւ ուղղափառ հաւատով յ'Աստուծոյ»:

Յայս գրուածք եւ իմս՝ կոչեցեալ անարժանութեամբ, ըստ ամպոյն օրինակի, զհետ լինէի Ս. Գրոց եւ նոցին մեկնութեանց եւ ես՝ կրօնական մատենիս հաւաքել ի նոցանէ կաթիլն իմաստից ի նիւթ գրութեանցս, եւ ըստ կարի սեղանաւորելոյ ի հոգիս հաւատացելոց մերոց:

Ուստի ուղղափառ հաւատոյ քոյ լոյս դրախտ ցանկալի, Եկեղեցի Հայոց պանծալի, զի ես բնակարան Աստուծոյ Երիս Անձնաւորութեան, զի ես յօրինակ դրախտի, յորում վայելեցին որդիք մարդկան ժառանգութիւն երջանկութեան յաւիտենական:

Զի ոչ նուազեաց ի բարի սերմունս ցորենոյդ որոմով խառնեցաւ (Մատթ. ԺԳ. 25): Զի զաղբիւր յստակ աւանդութեանց քոյ յաղտաղտուկ ջուր օտարոտի ուսմանց ոչ պղտորեաց (Սաղմ. ԺԶ. 24): Զի ի ստուգութիւն հացն քոյ, կենդանական՝ մեռելական խմոր եւ հերձուած քացախութիւնն ոչ հանդեցան (Ա. Կորն.): Եւ յոսկի անբիծ հաւատոյն եւ յարծաթ լուսատեսիլ բանին պղինձ ժանգազոտ եւ կապար սեւաթոյր ոչ դտան:

Այսոքիք են դրունք մեծ նահատակին եւ Փրկչին Քրիստոսի, Սրբոյն Գրիգորի շնորհեցաւ (Յովհ. Երզնկացի):

Մենք զայս ճշմարիտ հաւատս ունեմք ի Ս. Գրոց եւ յօրինաց Եկեղեցւոյ Առաջնորդ կենաց ճանապարհի առ Աստուծո:

Այսպիսի ինչ ճշմարիտ վկայիւք լցեալ սա դրքոյկս ի գիր առնելու աղատութիւնն շնորհեցաւ ինձ ի Տեառնէ յաշակերտութեան իմում, յամի Տեառն 1902, ապրիլ 19, եւ կալ ի սենեկի իմումբ ի Վանս Սսոյ, ընդ հովանեաւ Սըրբոյ Աջին մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի, ժամանակ առ ժամանակ յառաջ անտի ի հատընտիր գրուածոց իմոց առեալ ի գրքանց իմաստասէր եւ հոգելից Հայրապետաց եւ ա-

ռաքինի վարդապետաց, աշխատութիւն իմ յայսմ եղեւ. զի քաշեսցի ի նոցունց եւ ի փունջս կապեցի, թէ ուսուցանել այլոց եւ թէ յուսանիլ, որ արդարեւ բանաւոր պատճառ է, ասէ ոմն ատենաբան, յայսմ եւ ետ վստահեմ, զի չիք ինչ զարտուղութիւն, յուղղափառ վարդապետութեան Ս. Եկեղեցւոյ, միայն գտանի ուրեք ուրեք կրկնութիւն բանից, ըստ որում ի յատուկ տեղ գրուածոց հաւաքեալ են:

Եւ պարունակէ եօթն խորհուրդս Եկեղեցւոյ եւ նշանաւոր տնօրինականաց Որդւոյն Աստուծոյ եւ այլ խորհուրդս:

Արդ՝ եթէ իմ կամ օրինակողաց գրիչ ի տառս կամ ի կէտս, սխալեալ իցեն, լաւափետուր գրիչք ընթերցողաց ուղղագրեցն օգնելով տկար եղբարց, միանգամայն եւ ինքնին ի միտ առցեն, զի եթէ տկարն ոտիւք փութայ ընթանալ ըզճանապարհ իւր, կարողացն չէ արժան դեգերել ի պանդոկի, եւ որեւէ յընկողմանիլ ի մահիճ ծուլութեան, եւ զտկարաքայլ ընթացս այլոց եպերել:

Այլեւ այսու իմով տկարաքայլ ընթացուք յորդոր մատչեմ կարողացն, որ հսկայ ընթանալ զճանապարհս իւրեանց, յասպարէզ գրականութեան, յօջուտ աղքատելոցն վասն Քրիստոսի հաւատացեալ եղբարց, որոց ընծայեմ նուէր սիրոյ՝ սոյն Քրիստոնէական անուանեալ... դրքոյկս, մաղթելով յիշել զիս զմեղաւորս, ի մաքրափայլ աղօթս իւրեանց առ Տէր:

ԾԻՍԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃՈՒԹԻՒՆՔ

Ա.

Հայաստանեայց Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ հաւատացեալ ժողովուրդին իրաւունքը եւ պարտականութիւնն է երկիւղածութեամբ մասնակցիլ եկեղեցական երգեցողութեանց, պահելով ներդաշնակ հետեւողութիւն:

Բնական է, նոր կանոն մը չէ այս, այլ՝ Առաքելական

օրերէն ժառանգուած, պաշտամունքը կատարեալ ըլլալու համար:

«Մեր ամենուն համար ծանօթ եւ միեւնոյն ատեն անմոռանալի է, թէ ի՞նչպէս կը մասնակցէին մեր հայրերը ու մենէ շատերը իսկ սրբազան երգեցողութեանց, մանաւանդ՝ երանաշնորհ Շնորհալիի, «Յիշեսցուք ի դիշերի», «Զարթիք փառք իմ», «Առաւօտ լուսոյ», «Փառք ի բարձունս», «Նորաստեղծեալ», «Տէր ողորմեա»ներու ատեն, ինչպէս նաեւ, Ս. պատարագի երգեցողութեանց, որոնք այդքան դիւրին եւ անէացնող՝ հրաշալիքներ են»:

Բ.

ՈՐ ԱՏԵՆ ՄՏՆԵԼ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ճշմարիտ հայ հաւատաւորի համար, պարտ է ներկայ գտնուիլ եկեղեցին եւ մասնակցել ժամօրհնող քահանայի — Հրաժարիմք ի սատանայէն: Պէտք չէ՛ եկեղեցի մտնել:

Ա. Երբ սկսուած է Ս. Աւետարանի ընթերցումը:

Բ. Փառք ի բարձունսի լրանալուն մօտ:

Գ. Վերափոխման թափօրին սկսուելէ ետք:

Դ. Հաւատամքի սկսուելէն ետք:

Ե. Ս. պատարագի, Սո՛ւրբ-սուրբին:

Զ. Ամէն Հայր Սուրբի եւ Ս. Հաղորդութեան բաշխումին:

Է. Քարոզի միջոցին — անուշադիր մուտքով չգրաւել խօսողի եւ լսողի ուշը:

Գ.

ՈՐ ԱՏԵՆ ՉԵԼԼԵԼ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Ա. Բոլոր Ս. Աւետարաններու, Մարգարէութեանց ընթերցման պահուն:

Բ. Բոլոր՝ քահանայից կողմէ՛ կարգացուած աղօթքներուն:

Գ. Փառք ի բարձունսին:

Դ. Հաւատամքին:

Ե. Քարոզի:

Զ. Վերաբերման:

Է. Սուրբ-սուրբին:

Ը. Հայր մերին եւ ատկէ ետք, մինչեւ «Կեցո տէր՝ զժողովուրդս քո եւ օրհնեա զժառանգութիւնս քո» եւն.:

«Շարք բնական է հաւատացեալը՝ միակ փոյթ ունի ներկայ գտնուիլ Ս. պատարագին, որով՝ թէ մեղք եւ թէ ամօթ իսկ է, ոեւէ ատեն դուրս ելլել եկեղեցիէն, մինչեւ՝ Օրհնեալ եղերուք»:

Դ.

ՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿ ՊԷՏՔ Է ՈՏՔԻ ԿԱՅՆԻԼ

Ա. Ամէն անգամ որ, «Հայր մեր» կ'ըսուի:

Բ. Երբ քահանան դասի մէջ կը կարդայ աղօթքներ:

Գ. Բոլոր Աւետարաններու ընթերցման պահուն:

Դ. Բոլոր փառաբանութեանց եւ հաւատքի դաւանութեանց աղօթքներուն, մաղթանքներու, խոստովանութեանց ատենները՝ ինչպէս, Եղեցի անուն Տեառն օրհնեալ, Փառք ի բարձունս, Նորաստեղծեալ, Կեցոներուն, Ս. Աստուածին, Հաւատամքին, երբ պատարագիչ քահանան ներս դայ դիտաւորեալ, թափօրին, Ողջոյնին, Օրհնեալ է Աստուածէն մինչեւ Օրհնեալ եղերուք:

«Լաւ է հետեւիլ դպիրներու նստած ու կայնած պահերուն»:

Ե.

ՇԱՏ ՏԳԵՂ ՈՒ ԱՅՊԱՆԵԼԻ ԵՆ

Ա. Եկեղեցւոյ դրան առաջը հաւաքուելի, խօսակցիլ ինչ նիւթի վրայ ալ ըլլայ:

Բ. Բարձրաձայն խօսիլ, վիճիլ:

Գ. Կատակներ ընել, ձիւթ ծամել:

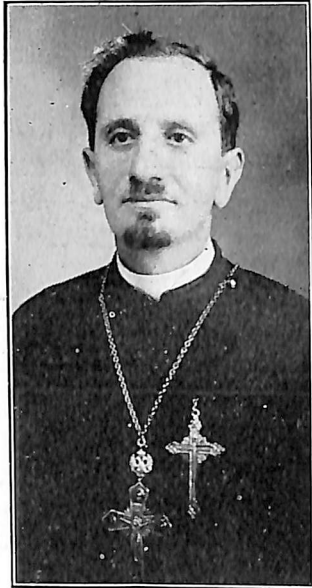
Դ. Ծխել:

Ե. Թաղման արարողութեանց պահուն ոտքի կենալ, պատկառանքով յարգել վերջին հրաժեշտի այդ պահը, քանի որ այսօր ուրիշին, իսկ վաղը՝ քեզի է:

Զ. Յուդարկաւորութեան թափօրներուն չխօսիլ, չը խնդալ, նամանաւանդ օթօներու մէջ չծխել:

ձուլիւնը, հակառակ ամէն դժուարութեանց, արդարա-
 ցոյց իր վրայ դրուած ամէն յոյս: Հասցէ՝
 221 EAST 27th ST., NEW YORK, N. Y.

Տ. ԵՂԻՇԷ ՔԷՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
 Հովիւ Թրոյ-Ուոքրվիլիքի
 եւ հեղինակ
 «ՎՏԱԿ» Տարեցոյցին

Թրոյ-Ուոքրվիլիք — Հովիւ՝ Տէր Եղիշէ քենյ. Գաս-
 պարեան, հասցէ՝ 1012 Peoples Ave., Troy, N. Y.
 Շնորհիւ Պատ. Հոգարարձուութեան ջանքերուն եւ հայ
 ազգայնոց ջերմ վերաբերման՝ կը պահուին Հովիւ եւ եր-
 կու ազգային վարժարաններ: Աղօթատեղին է Ըսթէյթ
 Սթրիտի մատուռը, Էպիսկ. Եկեղեցի, Թրոյ: Հասցէ՝
 397 River St., Troy, N. Y.

Իւնիքն Սիքի՝
 2527 Blvd., Jersey City, N. J.

Պրուֆիլին՝
 533 Fourth Ave., 15th St., Brooklyn, N. Y.

Մեծագոյն Պոսթոն.— Հովիւ՝ Արժ. Տէր Մեսրոպ
 քենյ. Տէր Յովհաննէսեան, 121 Berkeley St., Boston,
 Mass. Իրապէս օրինակելի ու ամէն գնահատանքի արժանի
 է Մեծագոյն Պոսթոնը իր պատկան թեմերով: Ունի Հո-
 զարարձութիւն, նաեւ Միջ-հոգարարձական մարմին,
 որուն կ'անդամակցին Պոսթոն, Վօթըրթաուն, Չըլսի,
 Լին, Լօրէնս, Հէյլընսիլ եւայլն: Ասոնք կը կազմեն միաց-
 եալ ազգ. իշխանութիւնը, կազմուած 6 օգոստ., 1934ին:

ՄԻՋՀՈԳԱՒԱՐՁԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ԳԻՍԱԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
 Ատենապետ

- Տիար Գիսակ Գաղանճեան, Ա. Ատենապետ
- Տիար Կ. Յ. Գարակիւլեան, Բ. Ատենապետ
- Տիար Լեւոն Ա. Թիւֆէնկճեան, Ատենազպիւր
- Տիար Հայկ Կիլիկեան, Գանձապահ
- Տիար Գ. Մարտիկեան, Հաշուակալ
- Տիար Տիգրան Հալաճեան, Խորհրդական
- Տիար Յակոբ Պարոնեան, »
- Տիար Յակոբ Կօշտիկեան, »
- Տիար Ա. Մէմիշեան, »
- Տիար Ը. Ճանիկեան, »
- Տիար Պ. Պաղտոյեան, »

ԼԵՒՈՆ Ա. ԹԻՒՖԷՆԿՅԱՆ
Ատենադպիր

ՀԱՅԿ ԿԻՒԿԵԱՆ
Գանձապահ

Մեծագոյն Պոսթոնն ունի վարձուած փառաւոր եկեղեցի մը, որուն հասցէն է՝

Armenian National Apostolic Church
121 Berkeley St., Boston, Mass.

Եկեղեցին ունի 24 հոգինոց երկսեռ դպրաց խումբ, ինչպէս նաեւ երկսեռ երաժշտախումբ ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ եւ երգահան Տիար Վ. Սրուանձտեանցի:

Պոսթոնի եկեղեցին ունի ամսաթերթ մը, ԿԱՆԹՆՂ, որ մօտ ատենէն պիտի բաւարարէ ազգային-եկեղեցական բոլոր պահանջները եւ պիտի դառնայ ընդհ. ամերիկահայոց թեմական կեանքի ու պահանջքի հանդիսարանը: Տարեկան բաժնեդրինն է՝ 1 տոլար: Հասցէ՝

121 Berkeley St., Boston, Mass.

Կարօտելոց օգնութեան մարմինը կը հայթայթէ ձրի բժշկական դարման, դեղ ու դեղօրայք:

Վօթըրթաուն 153 School St., Watertown, Mass.

Չըլսի 63 Wash. Ave., Chelsea, Mass.

Լին	91 Shepard St., Lynn, Mass.
Հուայթիսպիլի	32 East St., Whitinsville, Mass.
Լօրէնս	170 High St., Lawrence, Mass.
Լօլէլ	195 Pleasant St., Lowell, Mass.
Մէլֆըրտ	49 Prospect and Eight St., Milford, Mass.
Ֆրանքլին	P. O. Box 293, Franklin, Mass.
Նիւպրիփօրթ	
Սէյլիմ Տիփօ	225 Salem St., Salem Depot, N. H.

Սփրինկֆիլտ եւ Ինտիան Օրչըրտ.— Իրապէս գնահատելի եւ օրինակելի շինարար գաղութներ են ասոնք որոնք կարողացան կանգնեցնել սեփական ազգային տուն մը Ինտիան Օրչըրտի մէջ: Հասցէ՝

N. Tashjian, 919 State St., Springfield, Mass.

Ինտիան Օրչըրտ P. O. Box 158, Indian Orchard, Mass.
Այցելու Հովիւ՝ Տէր Մատթէոս քահայ. Մանիկեան

Նիու Պրիթըն	178 Frimont St., New Britain, Conn.
Հարթֆըրտ	249 Jefferson St., Hartford, Conn.
Նիու Հէյլըն	63 Sylvan Ave., Bridgeport, Conn.
Պրիմփօրթ	1912 Boston Ave., Bridgeport, Conn.

Քրնէթիքըթի այս չորս գաղութներուն միացած են Սփրինկֆիլտ եւ Ինտիան Օրչըրտ, կաղմելով Միջ-Հողաբարձական մարմին մը, որուն նախագահն է Տիար Գրեգին Գէորգեան, Ն. Պրիթըն:

Սիրաքիւզ	2002 Grant Blvd., Syracuse, N. Y.
Պինկէմթըն	171 Main St., Binghamton, N. Y.
Մէսինա	P. O. Box 175, Massena, N. Y.
Նիակարաֆօլս	934 Cleveland Ave., Niagara Falls, N.Y.

Քլիվլենտ, Օհայո — Հոգաբարձութեան հասցէ՝

1818 Prospect Ave., Cleveland, Ohio

Կօլթ, Գանատա 112 Beverly St., Galt, Ont., Canada

Ինտիան Հարպըր 3704 Main St., Indian Harbor, Ind.

Գուպա Mr. Sevag, V. Delas Tunas, Orient, Cuba

Հէմիլթըն 49 Princes St., Hamilton, Ont., Canada

Փօնթիաք 239 Ferry Ave., Pontiac, Mich.

Ուաշինկթըն՝

c/o Kavaljian, 2100 N. St. N. W., Washington, D. C.

Սէնթ Գաթէրինս, Էնթ.

P. O. Box 219, St. Catharines, Ont., Canada

Սան Փաւլօ, Պրազիլ

Rua Maua 161-163, St. Paulo, Brazil

ՊՐԷՆԹՅՈՐԹ, ՕՆԹ., ԳԱՆԱՍՍԱ

Հոգաբարձութիւն

Տիար Եղիշէ Պ. Մուրատեան, Ատենապետ

Տիար Կարապետ Յ. Մուրատեան, Ատենադպիր

Տիար Պաշիկ Մօշոյեան, Գանձապահ

Տիար Մարտիկ Աբիկեան, Կնքապահ

Տիար Յովակիմ Գալուստեան, հաշուակալ

Տիար Կարապետ Պ. Մուրատեան, խորհրդական

Տիար Սահակ Մանուկեան, խորհրդական

Գանատահայ մեծ դաղութներու մէջ երկրորդ տեղը կը զբաւէ Պրէնթօրթը, ուր հայ բնակչութեան մեծամասնութիւնը ամուսնացած եւ տուն-տեղ կազմածներէ կը բաղկանայ: Հայերը մեծ մասով գործաւորներ են, աշխատասէր եւ զրհարերող: Անձնական գործ ունեցողներ — 2 սափրիչ, 5 կօշիկ եւ գլխարկ մաքրող, 1 սրճարան: Ունին գրադարան մը Խրիմեանի անուամբ: Սեփական եկեղեցի չունին:

Ընթացիկ հասցէ՝

167 Market St., Brantford, Ont., Canada

ԿՈՒԷԼՖ, ԳԱՆԱՍՍԱ

Հոգաբարձուներն են՝ Ս. Գալիաքեան, Ատենապետ. Տիգրան Զատուրեան, Ատենադպիր. Ծ. Տէր Յովհաննէսեան, Գանձապահ: Այս փոքրիկ ու հեռակայ դաղութը ունի 18 տուն աղբայնական հայութիւն. ունի նաեւ իր աղբային դպրոցը: Հասցէ՝

446 York Rd., Guelph, Ont., Canada

ԹՈՒՆԱՍ ՕՐԻԷՆԹ, ԳՈՒՊԱ

Երեսփոխան՝ Վ. Սեղբոսեան: Հոգաբարձուներն են՝

Տիար Յովհաննէս Հալաճեան, Ատենապետ

Տիար Գ. Սեւակ, Ատենադպիր

Ս. Գ. Նիկողեան, Գանձապահ

Թունասահայ դաղութը կը բաղկանայ 39-40 անդամներէ՝ մեծ ու փոքր, որոնք հաստատուած են 1915-էն ետք: Այս դաղութի հայութիւնը իր սկզբնական շրջաններուն գործարանի կեանքը մէկ կողմ դրած, վաճառելի նիւթերով դիւղէ դիւղ պտտած է մերկ, բոկոտն եւ մերթ անօթի: Վերջապէս մեծ համբերութեամբ կարողացեր է զբաւել իրենց այժմեան նախանձելի դիրքը:

Վաճառական են եւ իրենց դիրքերը լաւագոյն կը պահեն Ղ. Շալճեան, Պ. Զանթիկեան (վանեցի), Յովհ. Հալաճեան (Կեսարիա), Ս. Տօնիկեան (Կեսարիա): Նպարավաճառներ՝ Գ. Սեւակ, հայր եւ որդի Պօյաճեան, Տ. Սիմիթեան: Ս. Գ. Նիկողեան՝ տոմսավաճառ, Յ. Նաճարեան՝ պտղավաճառ, Պըչազճեան՝ նպարավաճառ, Յ. Անտօնեան՝ շրջուն գործ, Կ. Ճաճարեան՝ մանրավաճառ, Միսակ Գանգանեան՝ շրջիկ վաճառորդ:

Գաղութն ունի հայ ազգ. դպրոց, մէկ հայ ուսուցիչ եւ մէկ բնիկ ուսուցչուհի:

Ընթացիկ հասցէ՝

Bodega Armenia, Tunas, Orient, Cuba

ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՁ ՄԻԱԿԸ

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՄԵԾՄԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONFECTIONERY

ՈՒՐ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՏՆԵԼ ԱՄԷՆ ԻՆՉ

356 TENTH ST., TROY, N. Y.

Tel. TROY 3299

Մեծ պողոտայի անկիւնը հաստատուած այս վաճառատան մէջ կարող էք գտնել ամէն ինչ. աժանութեան հետ արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն ալ:

Ամէն տեսն պատրաստ կայ հայկական ամէն ճաշակի յարմար պլղուր, ոսպ, բրինձ, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, նաեւ ամէն տեսակ նպարեղէններ: Նմանապէս հոս պիտի գտնէք նախաճաշի եւ ճաշի տաք ու պաղ ըմպելիքներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակի սիկառ, սիկոէթ, տեսակ տեսակ ծխելիքներ: Հոս պիտի գտնէք օթօներու կաղօլիւն եւ իւղ: Ներկի ամէն գործածութիւնք:

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

J. H. BEZJIAN

METROPOLITAN LIFE INS. AGENT
CALL TROY—22 FOR APPOINTMENT

Sells Ins. Policies
WHICH YOU NEED
TROY, N. Y.

A POLICY WITH—

NEW YORK LIFE INSURANCE CO.

—IS YOUR BEST INVESTMENT

LET ME EXPLAIN ITS MANIFOLD BENEFITS

CHAS. N. ISHKANIAN

LIFE INSURANCE COUNSELOR

OFF. 3-6654
NAT. SAVGS. BANK BLDG.
ALBANY, N. Y.

RES. TROY 1071-W
1303 HUTTON ST.
TROY, N. Y.

ՄԻԱԿ ՀԱՅՐ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ

M. DERATIZAN

PAINTING, DECORATING, PAPER HANGING
INSIDE AND OUTSIDE WORK

NO JOB IS TOO LARGE OR TOO SMALL
ESTIMATES GIVEN FREE OF CHARGE

17 TWENTY-THIRD ST. COR. OF BROADWAY
TELEPHONE 318-J WATERVLIET, N. Y.

MATTRESSES AND BOX SPRINGS RENOVATED

ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ՄԻՇՏ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ԵՒ ԴԻԻՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
PHONE TROY 599

GARABEDIAN BEDDING CO.

MANUFACTURERS OF

MATTRESSES AND BOX SPRINGS

397 RIVER ST.

TROY, N. Y.

Հ. Յ. Դ. ԱԿՈՒՄԲՆԵՐ

2601 THIRD ST., WATERVLIET, N. Y.
377 RIVER ST., TROY, N. Y.

Մաքուր սպասարկութիւն

Հանդէսներու եւ այլ առիթներու համար տրամադրելի
ջնջին վարձքով:

NEW YORK BARBER SHOP

TOROS GOCHIGIAN, Prop.

LADIES' HAIR BOBBED

2429 SIXTH AVENUE, WATERVLIET, N. Y.

CORNER 25th STREET

TELEPHONE 390

BEAUTY PARLOR AND BARBER SHOP

M. H. MANOYIAN

"Keep Up Your Personal Appearance"

HAIR CUTTING AND BOBBING

MASSAGING, SHAMPOOING AND SINGEING

PHONE TROY 49495

Shop:—2156 SEVENTH AVENUE,—Corner Jacob Street

Residence:—No. 1 TENTH ST., TROY, N. Y.

ԹԱԴԷՆՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

ՍԱՓՐԻԶ

Արանց եւ Կանանց

R. F. D. No. 4, TROY, N. Y.

ԱՐՇԱԿ ՀՈՐՄՈՅԵԱՆ

ՍԱՓՐԻԶ

Արանց եւ Կանանց

1717 BROADWAY, WATERVLET, N. Y.

124

Կ. ԹԱՄԱՄԵԱՆ

TROY VALET CO.

CLEANERS & DYERS

WORK CALLED FOR AND DELIVERED

81 4th ST.

TEL. TROY. 12

TROY, N. Y.

ՅԱԿՈՒ ԱՂԱԶԱՐՄ

AGAZARM CLEANERS

562 CENTRAL AVE., ALBANY, N. Y.

TEL. ALBANY 2-4471

TROY PHOTO ENGRAVING CO.

MAKERS OF PRINTING PLATES

PHONE TROY 438

353 RIVER ST., TROY, N. Y.

ՀԱԳՈՒՍԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

PAUL CLOTHING CO.

403 FULTON STREET

Bet. Fourth St. and Fifth Ave.

PAUL MALKONIAN, Prop.

TROY, N. Y.

PEOPLE'S CASH MARKET

BEJIAN & MAHDESJIAN

FRESH MEATS, VEGETABLES and GROCERIES

PHONE TROY 1475

93 HOOSICK ST., TROY, N. Y.

ԱՐՇԱԿ ԿՈՉԻԿԵԱՆ

GROCERIES

600 FEDERAL ST., TROY, N. Y.

TEL. TROY 2831

125

ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

GREG'S TIRE SERVICE

1347 BROADWAY, WATERVLIET, N. Y.

TEL. WATERVLIET 1316

LOW PRICED TIRES & BATTERY SERVICE

ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

JACK TROY'S

AUTO BODY — FENDER WORKS

364 FIFTH AVE.

CALL—NORTH 13

TROY N. Y.

ՍԻՈՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

Պաշտօնաթերթ Պատրիարքութեան Ս. Աթոռոյն
Երուսաղէմի

Բաժնեգին՝ Տարեկան 1.50 տուար

Patriarcat Armenien, Jerusalem, Palestine

ՀԱՍԿ

Պաշտօնաթերթ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան

Հասցէ՝ REVUE HASK

Antelias, Rep. Libanaise

ՀԱՅ ԽՕՍՆԱԿ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

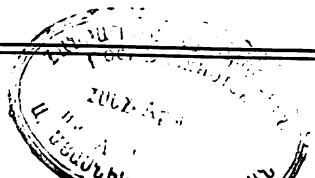
Կրօնաբարոյական, Գրական եւ Մանկական
Հասցէ՝ Պարութեանէ ճատտէսի թիւ 71, Ֆէրիզէոյ
Istanbul, Turkey

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

13-15 Shawmut St., Boston, Mass.

ԳԵՐՄԱՆԻԿ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

Մարաշի Հայրենակցական Միութեան
381 Fourth Ave., Room 805, New York, N. Y.

ԳԻՆ 50 ՍԷՆԹ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

Դիմել հեղինակին հետևեալ հասցեով՝

REV. E. GASPARIAN

1012 Peoples Ave.

Troy, N. Y.